

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет**

**ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА
ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 11–12 квітня 2023 року)

Київ 2023

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

УДК 336.02:330.3(1–41)
Ф 59

Фінансова політика як складова економічного розвитку
Ф 59 [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф.
(Київ, 11–12 квіт. 2023 р.) / відп. ред. І. Я. Чугунов. –
Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. – 182 с.
ISBN 978-966-918-086-5
DOI: 10.31617/k.knute.2023-04-11-12

Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції містять результати наукових досліджень, присвячених розкриттю актуальних питань фінансової політики як складової економічного розвитку.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 336.02:330.3(1–41)

Редакційна колегія: І. Я. Чугунов (відп. ред.), д-р екон. наук, проф.; Т. В. Канєва, д-р екон. наук, проф.; Л. В. Козарезенко, д-р екон. наук, проф.; Г. В. Кучер, д-р екон. наук, проф.; Н. В. Гусаревич, канд. екон. наук, доц.

Відповідальний за випуск І. Я. Чугунов, д-р екон. наук, проф.

ISBN 978-966-918-086-5

© Державний торговельно-економічний
університет, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	11
------------------------	----

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СИСТЕМІ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

АНДРУЩАК Є., БОДАКОВСЬКИЙ В.

Фінансова інституційна інфраструктура як складова механізму реалізації фінансової політики України.....	12
---	----

ВУДВУД В.

Проблеми формування фінансової політики України в умовах воєнного стану	14
---	----

ГАЛАБУРДА А.

Фінансова політика у системі соціально-економічних відносин	16
---	----

ЗАЙЧУК С.

Фінансова політика в умовах суспільної трансформації	18
--	----

КРЮЧКОВА Н.

Публічні фінанси в умовах трансформації економіки	20
---	----

ЛОМАЧИНСЬКА І.

Функціонування фінансової системи в умовах воєнного стану.....	22
--	----

МАЛИШКО В., БУТОРІН Д.

Державна фінансова політика економічного розвитку	24
---	----

МІНЯЙЛО О.

Державна політика стимулювання конкурентоспроможності економіки	26
---	----

ПОТАПЕНКО М.

Фінансово-бюджетне забезпечення економічного розвитку країни... ..	28
--	----

РАДІОНОВ Ю.

Державні фінансові ресурси в умовах воєнного стану	30
--	----

ХОДАКОВСЬКИЙ В.	
Фінансова складова економічного розвитку.....	33
ШАЛАШНА А.	
Державна фінансова політика в умовах економічних перетворень....	35
ШЕВЧУК С., ХУДОЛІЙ В.	
Формування фінансового потенціалу підприємства	37
ШОВКУН І.	
Пріоритети державної фінансової політики повоєнної відбудови України	39
СЕКЦІЯ 2. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
ЧУГУНОВ І.	
Бюджетна політика в умовах воєнного стану	41
АДАМЕНКО І.	
Бюджетна політика як складова економічного розвитку.....	43
БУТНИК А.	
Проблеми екологічного оподаткування в Україні.....	45
ГРЕБЕНОЖКО В., ГРЕБЕНОЖКО Р.	
Міжнародна практика оподаткування операцій з криптовалютою	47
ГРЕГУЛЬ В.	
Ефективність бюджетних видатків в умовах воєнного стану	49
ГУТ Л.	
Запровадження системи ефективного податкового планування на підприємстві.....	51
ДЕМИДЕНКО Л., НАКОНЕЧНА Ю.	
Податкове регулювання економічних процесів в умовах воєнного стану	53
ЄРЬОМЕНКО А.	
Економічна сутність місцевих бюджетів як інструменту соціально-економічного розвитку територій	55

ЖАРІКОВ А.	
Напрями бюджетної політики в умовах обмеженості фінансових ресурсів	57
ЗАМКОВИЙ О.	
Податкове регулювання як складова фінансової політики держави ..	59
КАРПЕНКО М.	
Напрями розвитку системи формування доходів місцевих бюджетів	62
КРИВОНОС Д.	
Податкова політика у післявоєнний період	64
КРИКУН Т.	
Бюджетне забезпечення розвитку економіки	66
КУЖЕЛЄВ М.	
Основні напрями трансформації податкової системи України в умовах воєнного стану	68
ЛЮБЧАК І.	
Бюджет у системі фінансово-економічних відносин	70
МАКАРЧУК І., РАСЮК М.	
Фінансова децентралізація в Україні та її вплив на формування місцевих бюджетів	72
МАКОГОН В.	
Регуляторна складова бюджетної політики України в умовах воєнного стану	74
НЕЧИПОРЕНКО А.	
Податкова політика України в умовах воєнного стану.....	75
НИЧИК В.	
Бюджетно-податковий механізм у системі управління державними фінансами	77
НОВОСЬОЛОВА О.	
Особливості вітчизняної моделі оподаткування доходів фізичних осіб	80

ПАСІЧНИЙ М. Д., НІКІТІШИН А.	
Акцизний податок на тютюнові вироби в умовах воєнного стану	81
ПІДЛИПНА Р.	
Податковий менеджмент як інструмент бюджетно-податкової політики в умовах воєнного стану	83
СЛЮСАР С.	
Податковий менеджмент у системі адміністрування податків	85
СМОЧКО В.	
Доходи місцевих бюджетів в умовах воєнного стану	87
СТЕФАНОВИЧ Н.	
Оподаткування операцій з надходження виробничих запасів підприємства	89
ТІТАРЧУК М.	
Основні напрями розвитку бюджетних відносин	91
ЧУГУНОВ В.	
Формування бюджету в умовах трансформації економіки	93
ЧУРКІНА І.	
Вплив воєнного стану на бюджетну систему	95
ЮШКО С.	
Державна податкова політика та фінансовий контроль за діяльністю підприємців в умовах воєнного стану	98
СЕКЦІЯ 3. ОБЛІК І КОНТРОЛЬ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	
БУТЕНКО В.	
Використання калькуляції витрат для потреб фінансового контролінгу	100
ГУНЬКО К.	
Державний фінансовий контроль як складова бюджетного процесу	104

КАНЄВА Т.	
Доходи установ державного сектору як об'єкт обліку	106
ПІХОЦЬКА М.	
Заходи державного фінансового контролю в умовах воєнного стану	108
ПЛИСА З.	
Цифрова трансформація обліково-аналітичного супроводу логістичних операцій на підприємствах державного сектору економіки	110
ШЕВЧЕНКО С.	
Облік запасів в установах державного сектору в умовах воєнного стану	112
СЕКЦІЯ 4. РИНОК ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ	
АНТОНЮК О.	
Функціонування банківської системи України в умовах воєнного стану	114
ВАСИЛЕНКО А.	
Фондовий ринок України в умовах воєнного стану.....	116
ВАСИЛЬЄВ М., ЖУК А.	
Кібератаки у фінансовому секторі.....	117
ВОЛОСОВИЧ С.	
Краудфандинг як інноваційний інструмент фінансування громадських проєктів.....	119
ГЕРБИЧ Л., ПРИЙМАК В.	
Кліматичні, екологічні та соціальні ризики у діяльності банків.....	121
ГРАНОВСЬКА І., ПАНЬКІВ Н.	
Вплив економічних перетворень на трансформацію фінансових систем.....	123
ГУМИНСЬКА М.	
Контролінг як інструмент забезпечення фінансової стійкості страхових організацій	125

КУЧЕРЕНКО О., РОЗОВИК О.	
Оцінка кредитоспроможності позичальника	127
КУЧЕРЕНКО С., ЛЕВАЄВА Л.	
Особливості страхування в умовах воєнного стану	129
ЛАПА І.	
Фінансові ринки в умовах воєнного стану	131
НЕТРЕБЧУК Л.	
Сталий банкінг як пріоритетний напрям розвитку банків у світі	133
МОРОЗОВА Л.	
Розвиток цифрових технологій на ринку страхових послуг	135
ПЛЕЦЬКИЙ О.	
Сутність лізингу та його фінансово-кредитний механізм	137
ПЛИСА В.	
Ресурсний потенціал страховика в умовах повоєнного відновлення економіки України	139
ПРИХІДЬКО Р.	
Формування маркетингової стратегії розвитку банку	141
РЯЗАНЦЕВА В.	
Інструменти підтримки фінансової стійкості грошово-кредитної системи України	143
СТРІЛЬЧУК Ю.	
Діяльність банків у контексті розвитку зеленої економіки	145
СУНДУК Т.	
Розвиток фінтех-супермаркетів	147
ТКАЧУК Н.	
Приватне розміщення акцій банками як інструмент залучення капіталу	149
ШКУРКО В.	
Фінансове регулювання перестрахових компаній	151

СЕКЦІЯ 5. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

БАГАЦЬКА К. Стимулювання самофінансування комунальних підприємств.....	154
БАРАННИК Л. Фінансове забезпечення соціального розвитку	156
ГРАБЧУК О. Фінансові ресурси державного сектору економіки.....	158
ДМИТРУК В. Управління фінансовим забезпеченням нафтогазовидобувних підприємств.....	160
КОЗАРЕНКО Л. Фінансова політика людського розвитку в умовах суспільних трансформацій	161
КРУПКА М., РУЩИШИН М. Проблеми та пріоритетні напрями підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану	164
КУКУРУДЗ О. Зарубіжний досвід пенсійного страхування	166
КУЧЕР Г. Європейська інтеграція України як складова фінансового забезпечення суспільного розвитку.....	168
МИКИТЮК І. Індикатори фінансової підтримки соціальної сфери.....	170
НЕЖИВА М. Протидія фінансово-економічним порушенням в умовах воєнного стану	172

ОЗНАМЕЦЬ В.

Фінансове забезпечення суспільного розвитку України
в умовах воєнного стану 174

САВЧЕНКО Н.

Розвиток фінансового забезпечення соціальної
сфери держави 175

ЧЕРНЕГА В.

Фінансове забезпечення закладів вищої освіти
в умовах воєнного стану 177

ЯСТРЕБ Я.

Інституційні засади фінансування фізичної культури
і спорту 179

ПЕРЕДМОВА

Шановні колеги!

Фінансова політика держави є ваговою складовою соціально-економічного розвитку країни. Фінансове забезпечення суспільного розвитку ґрунтується на використанні сукупності заходів виваженої бюджетно-податкової та фінансово-кредитної політики. Разом з тим у теперішній час важливим є посилення впливу бюджетної політики на економічний розвиток. Необхідним є реалізація системних заходів у сфері бюджетно-податкового регулювання з урахуванням принципів субсидіарності, прозорості та збалансованості, подальшого удосконалення перспективного бюджетного планування, підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Державна фінансова політика є одним з вагомих інструментів впливу на економічне зростання країни, яке має формуватися на основі науково обґрунтованої системи дієвого удосконалення фінансово-економічних відносин, спрямованої на забезпечення суспільного розвитку в умовах воєнного стану.

Матеріали конференції розкривають актуальні питання формування та реалізації фінансової політики держави у системі суспільно-економічної трансформації, бюджетно-податкової політики соціально-економічного розвитку країни, обліку та контролю в державному секторі економіки, ринку фінансово-кредитних послуг, фінансового забезпечення суспільного розвитку. Науковий і практичний інтерес становлять підходи щодо формування державних фінансових ресурсів в умовах воєнного стану, пріоритетів бюджетної політики відбудови економіки країни. Значну увагу приділено питанням основних напрямів бюджетної політики в умовах обмеженості фінансових ресурсів, цифрових технологій на ринку страхових послуг, фінансової політики людського розвитку у системі суспільних трансформацій, ефективності бюджетних видатків в умовах воєнного стану. У процесі обговорення науковцями визначено підходи до формування дієвої бюджетної політики економічного зростання, що сприятиме підвищенню ефективності функціонування публічних фінансів, ринку фінансових послуг, фінансового забезпечення соціального захисту населення, суспільного розвитку.

**З повагою, Анатолій Мазаракі,
ректор ДТЕУ, доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України,
заслужений діяч науки і техніки України,
лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки**

СЕКЦІЯ 1

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СИСТЕМІ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Андрушак Є., Бодаковський В.,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВА ІНСТИТУЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Формування та удосконалення фінансової інституційної інфраструктури є безповоротним безперервним процесом. В умовах фінансових, геополітичних та екологічних потрясінь вимоги до ефективності та адаптивності механізму реалізації фінансової політики України зростають. Від неї залежить не тільки безперервність функціонування економічної системи в цілому, а й добробут окремих громадян чи юридичних осіб. Саме тому дослідження шляхів удосконалення фінансової інституційної інфраструктури країни є своєчасним та актуальним. Дослідженню різних аспектів удосконалення фінансової інституційної інфраструктури приділена чимала увага. Ці питання висвітлені в публікаціях багатьох вітчизняних учених. Проте вивченню взаємозв'язків між фінансовою інституційною інфраструктурою та державним менеджментом не приділено належної уваги. Потребують ґрунтовного дослідження важелі, які впливають на інституційне середовище, та методи інституційної інфраструктури, від яких залежить ефективність функціонування державної системи управління.

Фінансова інституційна інфраструктура є сукупністю фінансових інституцій та обслуговуючих їх надбудов різних організаційних форм, що сформовані під впливом законодавчо-нормативних інструментів держави й покликані за своїм функціональним призначенням безперервно впливати на фінансові відносини з метою оптимізації функціонування економічної системи, пошуку потенціалу її зростання, його реалізації та захисту усіх сегментів економіки від ризиків. Обслуговуюча фінансова інфраструктура є водночас невід'ємною частиною фінансової інституційної інфраструктури, а також окремим незалежним утворенням в економічній системі. Це сукупність допоміжних інститутів, які покликані зменшити вартість, час та

небезпечність обслуговування фінансових процесів, виступають вмонтованими стабілізаторами фінансової інституційної інфраструктури та формують систему додаткової безпеки усіх учасників економіки країни. В умовах економічної невизначеності, руйнуванні логістичних ланцюгів для бізнес-процесів в Україні, коротко терміновості джерел фінансових ресурсів, наявності значних загроз фізичного знищенню бізнес-проектів фінансова інфраструктура нашої країни має змінюватися швидко, містити елементи довготермінової фінансової політики, а не тільки ситуативно відповідати на виклики сучасності. Механізм реалізації фінансової політики України потребує імплементації важелів, які стимулюватимуть диверсифікації центрів фінансової відповідальності, джерел залучення фінансових ресурсів та зниження вартості кредитного капіталу на фінансовому ринку. Стан фінансового ринку та бюджетної системи України яскраво свідчить про потребу у використанні таких важелів, адже стан фінансової системи в цілому є складним, має ознаки зародження фінансової кризи, дестабілізації економіки.

Диверсифікація елементів фінансової інфраструктури як складової механізму реалізації фінансової політики України має здійснюватися за такими напрямками зміни принципів функціонування фінансової системи: заборона монополізації фінансового ринку на законодавчому рівні шляхом залучення до цього процесу Національного банку України (ліцензування, пріоритетне фінансування фінансових організацій) та Державної фіскальної служби України (зміна податкового стимулювання суб'єктів господарювання, вибірковий моніторинг фінансових процесів в країні); реформування податкової системи, а саме зниження податкового навантаження в фінансовій сфері для фізичних осіб та фізичних осіб підприємців. Це, звичайно, створить проблеми для бюджетної системи в короткотерміновій перспективі. В довготерміновому періоді ситуація має змінитися позитивними зрушеннями для державного менеджменту.

Список використаних джерел

1. Андрущак Є.М., Фуфалько В.С. Вплив фінансово-економічних чинників на управління кредитним портфелем комерційного банку на прикладі АТ АКБ «Львів» Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. Випуск 64. 2021. С. 25-30

2. Бодаковський В., Морозюк О. Вплив бюджетної системи на функціонування фінансової інституційної інфраструктури в Україні. Формування ринкової економіки України. Збірник наукових праць. Випуск №40. Ч.1. Львів. 2018. С.31-36.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, коли відмічається часткове або повне руйнування об'єктів інфраструктури та промислових й логістичних об'єктів, падіння економіки, зростання дефіциту державного бюджету і державного боргу, зниження податкових надходжень, значне навантаження на державний бюджет при одночасному зменшенні доходів та зростанні витрат, тиск на національну валюту через погіршення платіжного балансу та реалізація проінфляційних ризиків, відтік капіталу та погіршення фінансового стану фінансових установ, швидке зниження реальних і номінальних доходів та скорочення заощаджень населення, високі ризики національної економіки і конкретних підприємств в умовах воєнної та пост воєнної економіки, не гармонізоване в повній мірі законодавство, що регулює функціонування фінансової системи, із законодавством ЄС уповільнює євроінтеграцію та приєднання до ЄС, наша країна має використовувати ефективні інструменти впливу на фінансово-економічні та політичні процеси. Тому важливим стає проблема формування ефективної фінансової політики, а особливо складнощів її реалізації в сучасних умовах. Фінансова політика має відповідати інтересам усіх суб'єктів фінансових відносин і саме цей аспект є сьогодні найважливішим.

Фінансова політика України в останні роки відчула значний прогрес та увагу як з боку державних органів, так і від іноземних кредиторів, таких як МВФ, Світовий банк та Європейський Союз. Під впливом останнього в Україні проводились основні реформи, незалежно від того, включались вони в програми реформування, підготовлені українською владою, чи містились у документах, розроблених цими інституціями. Основною метою цих змін було досягнення прозорості бюджетного процесу, бюджетної консолідації, посилення фінансового та бюджетного контролю, а також запровадження багаторічного бюджетного планування і формування державної боргової політики в довгостроковій перспективі.

Однак, війна суттєво вплинула на роботу фінансової системи. Падіння ВВП України у 2022 році внаслідок військової агресії склало 30,4%. Це є найгіршим результатом часів незалежності, втім кращим, ніж очікували більшість експертів на початку повномасштабного вторгнення, коли оцінки варіювалися в межах 40-50% падіння ВВП і

глибше. В результаті падіння економіки відмічається зниження доходів державного та місцевих бюджетів, тоді як видатки зростають, передусім – на оборону. На початку війни Верховна Рада запровадила ряд пільг зі сплати податків та мит з метою підтримки бізнесу в скрутний час. При цьому, досягнута протягом останніх років макроекономічна стабільність, інституційна спроможність Мінфіну та НБУ і вжиті першочергові заходи дозволяють контролювано проходити цей надзвичайно складний період. В умовах війни при формуванні державної фінансової політики необхідно враховувати: неможливість визначення строків завершення бойових дій, продовження руйнування інфраструктури та промислових підприємств до завершення бойових дій, наявності високої потреби у фінансуванні оборони та подальшого відновлення країни, недостатність внутрішніх фінансових ресурсів, необхідності підтримування цінової та фінансової стабільності, збереження балансу між ціновою та фінансовою стабільністю і економічним розвитком, недостатній рівень інвестиційної привабливості України, високі ризики для відновлення кредитування, а також руйнування та пошкодження об'єктів застави під банківські кредити та ін.

Національною Радою з відновлення України від наслідків війни визначено наступні ключові можливості нашої держави: широкий доступ до міжнародної співпраці та підтримки з боку партнерів України, інтенсифікація зусиль щодо аналізу прогалин та приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС, подальша інтеграція України у світову економіку в якості надійної податкової юрисдикції, податкова політика якої забезпечує платникам податків можливості для виконання їх обов'язків, а державі – можливість фінансувати свої зобов'язання, інтеграція фінансової системи України із країнами ЄС, забезпечення фінансової системи довгостроковим ресурсом та розширення кредитування, швидкий розвиток цифрових каналів надання фінансових послуг, посилення безпеки фінансових установ. Таким чином, фінансова політика держави повинна бути направлена на формування заходів, що сприятимуть: відновленню фіскальної та боргової стійкості; забезпеченню фіскальної прозорості та передбачуваності бюджетної системи; підвищенню ефективності бюджетних витрат і посиленню фінансової спроможності територіальних громад для забезпечення повного та своєчасного фінансування зобов'язань держави на національному і місцевому рівнях; побудови податкової системи, яка враховує вимоги до інтеграції України у світову економіку; створенню передбачуваної та прогнозованої митної системи на основі практики ЄС, яка стимулює підвищення

якості ведення ЗЕД в Україні та інтеграцію українських підприємств в міжнародні ланцюги постачання товарів; активізації та підвищенні ефективності роботи ринків капіталу і організованих товарних ринків, а також інтеграції сфери ринків капіталу України у європейський фінансовий простір з метою залучення іноземних інвестицій в акціонерний та борговий капітал підприємств реального сектору.

Список використаних джерел

1. Інтернет-видання: Лівий берег. Найсвіжіші новини. https://lb.ua/economics/2023/01/05/541517_padinnya_vvp_ukraini_pidsumkami.html
2. Латковський П.П. Фінансова політика в умовах військового стану. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. № 1. С.223-227. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/259607>
3. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf>

Галабурда А.,

Державний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Фінансова політика є важливим інструментом формування та впливу на рівень розвитку соціально-економічних відносин суспільства. Реалізація фінансової політики відбувається відповідно до пріоритетних напрямків економіки країни через порядок формування взаємовідносин ланок фінансової системи, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів держави, визначення пропорцій споживання та використання досвіду країн з розвинутою економікою. Враховуючи світовий досвід, фінансова політика постійно змінюється під впливом економічних коливань та розвитку суспільства. Одним із основних завдань фінансової політики будь-якої країни є досягнення ефективності розподілу фінансових ресурсів, динамічності та макроекономічної стабільності. Для досягнення результативності фінансової політики необхідно враховувати та збалансовувати потреби держави,

місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання і населення з метою відповідності якості життя та надання послуг відповідно до світових стандартів, рівнем соціально-економічного розвитку і науково-технологічних прогресів, моделлю фінансового механізму. Досягнення сталого розвитку соціально-економічних відносин неможливе без координації ланок фінансової політики: бюджетної, податкової, інвестиційної, грошово-кредитної, соціальної. Розвиток соціально-економічних відносин суспільства потребує злагодженої роботи фінансового механізму, виваженої та системної державної політики у сфері фінансового забезпечення соціальної сфери за допомогою бюджетних та податкових інструментів.

За допомогою фінансових інструментів держава впливає на інвестиційні процеси, стимулює господарську діяльність – сприяє економічному зростанню. Бюджетна політика містить у собі такі складові як: політику у сфері доходів, державних видатків, дефіциту бюджету, міжбюджетних відносин і бюджетного боргу. Інструменти бюджетно-податкової політики є важливими елементами у стимулюванні розвитку соціально-економічних відносин, оскільки вони впливають на рівень розподілу фінансових ресурсів держави, які необхідні для забезпечення соціального захисту населення, стимулювання суспільного виробництва і регулювання їх пропорцій, фінансування державних програм та проектів.

Формування фінансової політики відбувається з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів впливу. Серед зовнішніх факторів варто виділити економічні відносини між державами. Внутрішні фактори визначаються рівнем організації суспільних відносин і доходів населення, станом економіки, технологічний прогрес та нормативно-правова база. В умовах постійних змін світових економічних відносин та глобалізаційних процесів, які впливають на структуру ринкової кон'юнктури, потрібно змінювати і адаптовувати моделі управління фінансовими ресурсами, інституційні та методологічні засади фінансової політики відповідно до міжнародного досвіду. Важливо враховувати інституційні особливості, тенденції соціально-економічного розвитку та актуальних потреб суспільства. Одним із факторів, що сприяє підвищенню результативності фінансової політики країни є система прогнозування. Адже виконання державою зобов'язань, інвестиційна привабливість та економічний потенціал залежать від обґрунтованості прогнозу бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем. Удосконалення фінансового механізму впливатиме на ефективність функціонування державних фінансових ресурсів, посилення фінансового потенціалу країни, підвищення рівня добробуту суспільства, реалізація державних програм та вихід на світовий ринок.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of socioeconomic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing. London, United Kingdom. 2019. pp. 29-44.
2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
3. Радіонов Ю.Д. Управління фінансовими ресурсами держави в умовах воєнного стану. Економіка України. 2023. № 1. С. 20-43.

Зайчук С.,

Державний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Фінансова політика є дієвим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток країни, інвестиційний та споживчий попит. Вагома роль у забезпеченні державного забезпечення суспільного розвитку належить бюджетній політиці, яка ґрунтується на інтеграції інструментів і важелів бюджетного, податкового регулювання з урахуванням динаміки макроекономічних процесів та структурних перетворень системи державних фінансів. Важливим є підвищення рівня обґрунтованості державної фінансової політики з урахуванням обмеженості бюджетних коштів. Вагомим є узгодження впливу економічних механізмів та важелів у процесі формування та реалізації бюджетно-податкової та монетарної політики. Особливого значення набувають питання запровадження системи державного стратегічного та середньострокового бюджетного планування. В процесі формування та реалізації фінансової політики, необхідним є забезпечення умов для відновлення довіри суб'єктів економічних відносин до фінансової системи. В умовах трансформацій соціально-економічних відносин доцільним є удосконалення методологічних засад формування бюджетних програм, посилення рівня їх узгодження із державними цільовими програмами, значна частина яких спрямована на розвиток людського потенціалу. Пріоритетним завданням державної фінансової політики є підвищення якості планування індикативних значень результативних показників зазначених програм, що потребує подальшого удосконалення системи фінансово-економічного прогно-

зування. В процесі розробки та реалізації заходів бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання мають враховуватись стратегічні пріоритети розвитку економіки та умови функціонування фінансової системи в суспільстві. Питання формування дієвого фінансового регуляторного механізму економічного розвитку є актуальним та взаємопов'язаним із розширенням функцій, які постають перед державою. Співвідношення між складовими архітекtonіки фінансової системи формуються з урахуванням сукупності методів впливу на соціальні та економічні процеси. Важливим є удосконалення податкового адміністрування в частині проведення податкового моніторингу, що дозволить посилити дієвість прогнозування податкових надходжень до бюджету. Інституційні перетворення соціально-економічної моделі розвитку суспільства обумовлюють необхідність посилення дієвості фінансової політики. Важливим є підвищення ступеню координації між її складовими щодо підтримки розвитку реального сектору економіки та забезпечення макроекономічної стабільності. Фінансово-бюджетна політика має ґрунтуватись на використанні сукупності заходів грошово-кредитного регулювання, реалізації виваженої бюджетної політики для забезпечення економічного зростання, достатньо низького рівня інфляції. З метою активізації структурних змін в економіці важливим є застосування збалансованого підходу до формування бюджету.

Доцільним є визначення підходів до дієвого розвитку системи державного фінансового регулювання, формування фінансової політики на середньострокову перспективу, забезпечення прозорості фінансового ринку. Удосконалення фінансової політики має здійснюватись з урахуванням структурних особливостей вітчизняної економіки та має супроводжуватись балансом між державним і саморегульованими механізмами, узгодженням концепції бюджетно-податкової політики з принципами і потребами соціального захисту населення. Державна фінансова політика має формуватись на основі науково обґрунтованої концепції розвитку фінансово-економічних відносин, спрямованої на створення умов для економічного розвитку країни. Формування системи фінансового забезпечення розвитку людського потенціалу в умовах інституційних перетворень економіки та соціальної сфери передбачають використання відповідних фінансових інструментів відтворювального та стимулюючого характеру у системі державного фінансового регулювання. Доцільним є розвиток фінансового механізму соціального забезпечення, соціальної відповідальності, справедливості економічних відносин з дотриманням принципів системності, транспарентності, результативності. Важливим є

поглиблення економічної сутності фінансової політики як інструменту економічного зростання, подальший розвиток підходів щодо вдосконалення інституційних та методологічних засад державного фінансового механізму регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я.Чугунов, Т.В.Канєва та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 376 с.
2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
3. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки / І.Я.Чугунов, Т.В.Канєва, М.Д.Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.

Крючкова Н.,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

В сучасних умовах воєнного стану та високої невизначеності соціально-економічної ситуації та її подальшого розвитку в Україні у першу чергу набуває значення забезпечення надійного та стабільного функціонування системи публічних фінансів країни. Одним з основних для стійкості публічних фінансів є ризики фіскальної стійкості в умовах соціально-економічної нестабільності. Фінансово-бюджетна політика повинна враховувати низку завдань, які стоять на певному етапі розвитку суспільних відносин, що обумовлює необхідність поглиблення методологічних засад її формування. За умов рецесії та фінансової нестабільності держава відіграє вагомую роль у забезпеченні відновлення економічного зростання шляхом стимулювання попиту на товари і послуги, збільшення видатків бюджету на розвиток людського капіталу, модернізацію інноваційної та соціальної інфраструктури. Доцільним є стимулювання інвестиційного й споживчого попиту за рахунок активізації фінансової складової суспільного розвитку з урахуванням часових лагів і ступеню дієвості відповідних економічних

заходів. Це підтримує економіку та сприятиме її відновленню зі зменшенням ризиків в умовах повоєнного часу. Бюджетно-податкова політика має сприяти розвитку інституційних секторів економіки, підвищенню рівня фінансової стійкості системи публічних фінансів. Пріоритетними напрямками бюджетної політики є посилення відкритості та публічності державних замовлень, оптимізація системи органів державного управління та об'єктів соціальної інфраструктури, підвищення дієвості системи соціального захисту населення.

Значний дефіцит державного бюджету скорочуватиметься поступово (із 25% ВВП у 2022 р. до 12% ВВП у 2024 р.). Ключовим джерелом фінансування бюджету зараз є міжнародна підтримка. За результатами аналізу та прогнозування фіскальних важелів стабілізації публічних фінансів у їх зв'язку з індикаторами макроекономічного розвитку України (на прикладі показника дефіциту державного бюджету) визначено, що у середньостроковій перспективі зберігаються ризики для публічних фінансів, що виникають у кризових (початок воєнних дій) і посткризових (поствоєнних) умовах, перевищують поточні бюджетні ризики. Так, прогнозна оцінка динаміки продемонструвала такі значення показника дефіциту державного бюджету на період I кв. 2023 р. – IV кв. 2024 р., зокрема I кв. 2023 – 391,97 млрд. грн. (20,34 % ВВП); II кв. 2023 – 329,30 млрд. грн. (12,88 % ВВП); III кв. 2023 – 272,65 млрд. грн. (8,88 % ВВП); IV кв. 2023 – 227,97 млрд. грн. (6,42 % ВВП); I кв. 2024 – 198,36 млрд. грн. (4,95 % ВВП); II кв. 2024 – 184,70 млрд. грн. (3,75% ВВП); III кв. 2024 – 186,19 млрд. грн. (3,77% ВВП); IV кв. 2024 – 200,93 млрд. грн. (4,11 % ВВП).

Таким чином, оцінка індикаторів, що характеризують ефективність фіскальних важелів економічного розвитку країни, свідчить, що в умовах збереження високих безпекових ризиків, економіка країни в цілому та фінансовий сектор, у 2023-2024 році відновлюватиметься повільно, проте демонструючи певні позитивні тенденції порівняно з попередніми періодами. Для зменшення ризиків для публічних фінансів України необхідно створити нові стабілізаційні інституційні умови, які б забезпечували формування виважених бюджетних рішень і базувалися на жорстких процедурах формування та прийняття бюджету, до яких, зокрема, слід віднести: розробку новітньої моделі функціонування системи публічних фінансів у поствоєнний період в Україні; оновлення підходів до верифікації прогнозів макрофінансових показників, покладених в основу формування бюджету; оцінку ризиків публічних фінансів з урахування ендо- та екзогенних впливів; аналіз середньо- та довгострокових наслідків зовнішніх запозичень для економіки країни та системи публічних фінансів; оцінку впливу видатків

з обслуговування та погашення державного боргу на фінансування основних функцій держави; важлива умова забезпечення прозорості в бюджетно-податковій сфері полягає в тому, щоб пропозиції щодо додаткових доходів і видатків бюджету вносились у законодавство, що узгоджуються з поданням проєкту державного бюджету; застосування концепції фіскальної консолідації з урахуванням особливостей динаміки макрофінансових показників та їх своєчасного корегування; збільшення продуктивності бюджетних видатків у поствоєнний період. Подальше удосконалення бюджетно-податкової політики має здійснюватися з урахуванням провідного зарубіжного досвіду, можливостей його адаптації до вітчизняної моделі соціально-економічного розвитку та інституційної спроможності державних органів управління.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
2. Офіційний портал Міністерства фінансів України URL: <https://minfin.com.ua/ua>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <https://ukrstat.gov.u>
4. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

Ломачинська І.,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Однією з вагомих ознак кожної країни є фінансова система та здатність держави проводити соціально-економічну політику, спрямовану на задоволення потреб та інтересів суспільства. Глобальні зміни, спричинені повномасштабним вторгненням держави-агресора, вразили економіку України та змусили її змінювати фінансову систему. Але, попри зупинку роботи багатьох бізнесів, знищення підприємств, блокаду морських портів та проблеми з податковими та митними надходженнями, повної зупинки української економіки не

відбулося. Бізнеси працюють там, де можуть, економіка пристосовується до умов війни, а курс долару не злетів до небес. Що важливіше, держава продовжує фінансувати не тільки армію, а й виплачувати пенсії та зарплати, обслуговувати державні та місцеві борги. Фінансова система України доволі швидко, як це могло бути можливим, адаптувалася до військових умов, адже витримала найбільший удар за період незалежності. Цього вдалося досягти завдяки злагодженій роботі уряду, зокрема, Міністерству фінансів України, Національному банку України, податковій та митній службі України, яким вдалося працювати як єдиний механізм і налагодити основні фінансові процеси в умовах війни. Так, незважаючи на війну в Україні банки продовжують працювати, ліквідність банківської системи висока, безготівкові розрахунки працюють, готівковий обіг забезпечений по всіх регіонах, де не йдуть активні бойові дії, виплачуються соціальні виплати найбільш вразливим верствам населення, фінансуються потреби Збройних Сил України. Ведеться активна та постійна робота по отриманню екстреної допомоги від МВФ та інших міжнародних фінансових інстанцій. Усе це свідчить про вдалу, наскільки це можна було зробити, та швидко адаптацію фінансової системи України до умов воєнного стану. Безсумнівно помітні й негативні зміни, фінансова система України характеризується наявністю багатьох проблем, а саме: політичною нестабільністю, гальмуванням економічних, фінансово-кредитних, правових та суспільних реформ. Але, важливо, що в Україні вдалося втримати економіку й вона повністю не знищена, а продовжує функціонування, виконує зобов'язання. Зауважимо, що ключова роль у забезпеченні ефективного функціонування фінансової системи належить державному бюджету, який виступає фактично координуючим центром, що в умовах ринкової економіки надає необхідну допомогу у формі бюджетних дотацій, субвенцій, субсидій, кредитів, гарантій та інше. Бюджетна сфера переорієнтувалася на воєнні цілі, що передбачала здійснення найнеобхідніших соціальних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення.

З метою забезпечення захисту населення від різкого підвищення цін на найбільш необхідні засоби податкові органи отримали повноваження щодо здійснення контролю та регулювання ціноутворення на період воєнного стану. У період дії воєнного стану, незважаючи на значне ускладнення ситуації в бюджетній сфері, Україна продовжує виконувати свої боргові зобов'язання. Для цього створено Фонд обслуговування та погашення державного боргу. Відповідно Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших

законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану» передбачено звільнення від оподаткування митними платежами операцій із ввезення товарів, кінцевими отримувачами яких є правоохоронні органи, Міністерство оборони України, Збройні Сили України та інші підрозділи, які стримують збройну агресію.

Отже, фінансова система України в умовах війни зіткнулася з найбільшими труднощами, які призвели до суттєвих втрат. Водночас фінансова система адаптувалася до воєнного стану та продовжила розвиток економіки. Подальше реформування фінансової системи в умовах війни має враховувати: ефективне управління фіскальними ризиками; розвиток державного внутрішнього фінансового контролю; підвищення ефективності розподілу та використання бюджетних коштів за рахунок впровадження середньострокового бюджетного планування; удосконалення міжбюджетних відносин; побудову ефективної і справедливої податкової та митної системи, що сприяють економічному розвитку та відповідають стандартам Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Доронцева Є. Державне регулювання під час війни: як НБУ адаптував фінансову систему України до нових умов впродовж ста днів воєнного стану. URL: <https://voxukraine.org/derzhavne-regulyuvannya-pid-chas-vijny-yak-nbu-adaptuvav-finansovu-systemu-ukrayiny-do-novyh-umov-vprodovzh-sta-dniv-voyennogo-stanu/>.

2. Маршук Л. М., Мовчан Д. О., Покойовий О. О. Особливості фінансової системи в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1228>.

Малишко В., Буторін Д.,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Фінансова політика є однією зі складових економічної політики. У межах останньої вона має відносно самостійне значення і є інструментом реалізації державної стратегії економічного розвитку. Не буде

перебільшенням зазначити, що фінансова політика – це ядро економічної політики, вона відображає фінансові взаємовідносини з суб'єктами підприємництва та громадянами. Сучасний етап розвитку України характеризується відновленням уваги з боку держави до побудови моделі стійкого економічного розвитку, що має довгостроковий характер. Сьогодні необхідність реалізації економічної і фінансової політики, що сприятиме прискореному зростанню економіки, визнається і урядом, і Президентом, і Верховною Радою України. Зважаючи на це, постає питання формування довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку України з чітко визначеними метою, пріоритетами та механізмами забезпечення їх реалізації. Лише на цій основі можна побудувати дієву фінансову політику.

Фінансову політику слід розглядати як сукупність цілеспрямованих державних заходів щодо формування й ефективного використання фінансових ресурсів країни, які містять у собі ресурси її окремих регіонів, секторів економіки, підприємств і домогосподарств, для забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку на основі використання відповідних фінансових і монетарних важелів та створення відповідного інституційного середовища, котрі сприяють реалізації цієї політики. Лише за такого розуміння поняття «фінансова політика», коли вона спрямована насамперед на забезпечення умов для розвитку економіки та нарощування фінансових ресурсів країни, можливе задоволення зростаючих потреб соціальної сфери й державного управління, процвітання нашої країни в майбутньому.

Дослідження формування та реалізації фінансової політики в Україні свідчить про її багатоплановість. Нині фінансова політика має переважно тактичний характер, підпорядковується поточним завданням, виконує функції перерозподілу та стабілізації, неповною мірою відповідає стратегічним орієнтирам соціально-економічного розвитку. З огляду на це основним завданням має стати активізація регуляторної функції фінансової політики, впровадження ефективних механізмів, формування стратегічного характеру цілеспрямованих рішень з метою забезпечення у системі державного регулювання єдності із соціально-економічною стратегією. Вплив фінансової політики на економіку і соціальний розвиток суспільства потребує, щоб фінансова політика здійснювалася на основі науково-обґрунтованої теорії.

Науковий підхід передбачає:

відповідність фінансової політики об'єктивно закономірному розвитку виробництва, тому важливе значення має наявність достовірної інформації. Така інформація має повідомляти про процеси, що здійснюються в економіці, соціальній сфері та відображати резуль-

тати проведених заходів. Основний напрям фінансової політики доцільно орієнтувати на підвищення економічної ефективності; рішення варто приймати на основі розрахунку і конкретного та чіткого передбачення наслідків заходів, що будуть проводитися; важливою умовою є використання комплексного підходу до проведення та вироблення фінансової політики. Координація має бути спрямована на вирішення основних завдань.

Отже, мета, яку необхідно досягти в Україні на основі оптимізації фінансової політики, має бути окреслена максимально чітко. Це – комплексний вплив всіх її складових на розвиток реального сектора національної економіки. Розробка ефективної фінансової політики держави має спиратися передусім на певну доктрину та модель соціально-економічного розвитку суспільства і, відповідно, ставити за мету досягнення визначених стратегічних та тактичних цілей.

Список використаних джерел

1. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : В 3 т. Т. 1 : Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації / За ред. А. І. Даниленка. Київ : Фенікс, 2008. 468 с.
2. Сіташ Т. Д. Фінансова політика держави : прагматика та проблематика. Академічний огляд. 2015. №1(42). С. 29-34.

Міняйло О.,

Державний торговельно-економічний університет

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Теоретичні засади державної політики формують концептуальний вимір регульовального впливу держави на соціально-економічний розвиток. Сучасні вектори інституціоналізації державної політики потребують чіткої послідовності дій та використання всього інструментарію, що є у розпорядженні держави. При цьому актуалізується необхідність формування новітньої парадигми державної політики стимулювання конкурентоспроможності економіки, покликаної узгоджувати суперечливі інтереси різних суб'єктів суспільних відносин. Така політика також покликана сприяти підвищенню ефективності

економіки, досягненню запланованих загальнонаціональних цілей, збалансованому розподілові результатів економічного зростання, обмежувати стрімке розширення населення. За сучасних умов посилюється важливість аналізу місця і ролі держави у стимулюванні конкурентоспроможності економіки. Для розв'язання кола означених проблем доцільним є посилення ролі державної політики при формуванні вектору розвитку економіки, спрямованого на підвищення її конкурентоспроможності. Узагальнення докорінних трансформацій методологічного підґрунтя теорії державної політики дозволяє дійти висновку про те, що розкриття ролі і місця держави у процесах, спрямованих на стимулювання конкурентоспроможності економіки, перебуває у фокусі активних дослідницьких пошуків.

У глобальному конкурентному просторі, заснованому на домінуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та масштабній цифровізації, конкурентоспроможними у довгостроковій перспективі можуть залишатися лише ті економіки, котрі здатні повною мірою використати найбільш ефективні підйоми мобілізації найрізноманітніших ресурсів на основі гнучкої та адаптивної системи стратегічного розвитку, налагодження механізмів взаємодії з усіма групами суб'єктів суспільних відносин та інвестування у національні проєкти, засновані на найновішій технологічно-інноваційній основі. Ефективність функціонування національної економіки та її стійкість до різноманітних негативних впливів визначається її здатністю належним чином реагувати на виклики, що постають на кожному етапі її розвитку. При цьому особливо гостро проявляються виклики, обумовлені динамікою технологічного розвитку, посиленням конкуренції на світових ринках, необхідністю задоволення потреб суспільства, що постійно зростають, пошуку нових підходів до забезпечення та підтримання сталого розвитку. Якраз на пошукові оптимальних напрямів виходу економіки на належний рівень конкурентоспроможності концентрують щоразу більше уваги урядові інституції у багатьох країнах. Проблематика стратегії й тактики розвитку національної економіки на засадах її модернізації передбачає формування конкурентоспроможного національного господарства з розвиненим виробничим сектором, здатним генерувати достатні обсяги доданої вартості та належну кількість високооплачуваних робочих місць. Багатоаспектність і масштабність проблеми визначили необхідність комплексного підходу до її розв'язання. З метою практичної реалізації державної політики стимулювання конкурентоспроможності економіки необхідними є конкретизація пріоритетів, урахування ресурсного потенціалу та гармонізація всіх напрямів

здійснення такої політики. Значним потенціалом у цьому аспекті володіє державно-приватне партнерство, найрізноманітніші форми державної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності, державні гарантії за кредитами та компенсація відсоткових ставок, державні закупівлі товарів та послуг, стимулювання імпортозаміщення та локалізація виробництва, стимулювання конверсії, розв'язання комплексу глобальних транспортно-логістичних проблем.

Список використаних джерел

1. Економічні суперечності глобалізації та локалізації в умовах гібридної війни та післявоєнної реконструкції: монографія / за ред. А. А. Гриценка. Київ: Інст-т екон. та прогнозів. НАН України. 2022. 636 с. Url: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Ес-superech-globaliz-ta-localizv-umomah-gibryd-viyny.pdf>

2. Мінняйло О. Економічна політика держави за умов глобальної пандемії. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2022. № 1. С. 26-44.

3. Kotlyarevskyy Ya., Sokolovska A. Theoretical and Applied Aspects of the Development of Reform Institutions in Global and National Context. Science and Innovation. 2021. Vol. 17. №5. P. 3-19.

Потапенко М.,

Державний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Фінансово-бюджетна політика повинна враховувати низку завдань, які стоять на певному етапі розвитку суспільних відносин, що обумовлює необхідність поглиблення методологічних засад її формування. За умов рецесії та фінансової нестабільності держава відіграє вагомую роль у забезпеченні відновлення економічного зростання шляхом стимулювання попиту на товари і послуги, збільшення видатків бюджету на розвиток людського капіталу, модернізацію інноваційної та соціальної інфраструктури. Доцільним є стимулювання інвестиційного й споживчого попиту за рахунок активізації фінансової складової суспільного розвитку з урахуванням часових лагів і ступеню дієвості відповідних економічних заходів. Рівень

інституційного середовища характеризує якість взаємодії і координації фіскальної й монетарної політики країни, регулятивні можливості та ступінь впливу фінансових інструментів і важелів на процеси економічного розвитку та соціальну стабільність. Необхідною передумовою реалізації дієвої бюджетної політики є забезпечення конвергенції моделей фінансового стимулювання та обмежень. Інституційний аспект координації складових фінансової політики пов'язаний із взаємодією державних органів управління. Трансформаційні перетворення обумовлюють необхідність формування довгострокової фінансової стратегії із визначенням індикативних значень очікуваних результатів, що сприятиме забезпеченню збалансованості та узгодженості пріоритетів суспільного розвитку.

Бюджетно-податкова політика має сприяти розвитку інституційних секторів економіки, підвищенню рівня фінансової стійкості системи державних фінансів. Пріоритетними напрямками бюджетної політики країни є посилення відкритості та публічності розміщення державних замовлень, оптимізація системи органів державного управління та об'єктів соціальної інфраструктури, підвищення дієвості системи соціального захисту населення, зниження вагових показників видатків бюджету на обслуговування державного боргу. Важливим є методологічне вдосконалення механізму середньострокового прогнозування показників надходжень податків та зборів до державного і місцевих бюджетів. Формування та реалізація ефективної політики у сфері державних фінансів займають достатньо важливе місце у процесі економічного розвитку. На сучасному етапі економічних перетворень вагомого значення набувають дослідження щодо забезпечення фінансової збалансованості. У зв'язку з цим важливим є розкриття теоретичних засад та обґрунтування напрямів державної фінансової політики, сутність якої полягає в розвитку фінансово-економічних відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту, пов'язаних з формуванням фінансових ресурсів держави. Фінансова політика країни достатньо суттєво залежить від зовнішньоекономічних факторів, що зумовлює необхідність адаптивності структури економіки, здійснення інституційних перетворень. Вагомого значення набувають питання оцінки впливу інтеграційних процесів на динаміку економічного зростання, розвитку підходів щодо регулювання фінансового капіталу, ролі міжнародних фінансових організацій у забезпеченні макроекономічної стабілізації. Для розвитку вітчизняної економіки доцільним є формування дієвої програми відповідної державної фінансової підтримки. На даному етапі економічних перетворень важливим є оптимізація соціальної

інфраструктури відповідно до особливостей та потреб територіальних громад, принципів субсидіарності, економічної обґрунтованості. Важливими є визначення пріоритетів економічної політики, створення умов для посилення впливу ендогенних факторів на процеси суспільного відтворення. Фінансово-бюджетне забезпечення економічного розвитку країни є одним з важливих інструментів впливу на економічні та соціальні процеси шляхом перерозподілу та використання фінансових ресурсів між пріоритетними сферами суспільного виробництва. Фінансове забезпечення економічного розвитку країни має формуватися на основі науково обґрунтованої концепції удосконалення фінансово-економічних відносин, спрямованої на створення умов для підвищення темпів економічного розвитку країни. Важливим є поглиблення економічної сутності фінансової політики як інструменту економічного зростання, подальший розвиток підходів щодо вдосконалення інституційних та методологічних засад бюджетного механізму соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of socioeconomic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing. London, United Kingdom. 2019. pp. 29-44.
2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
3. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2019. 440 с.

Радіонов Ю.,

Рахункова палата Верховної Ради України

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансові ресурси є основою забезпечення сталої динаміки соціально-економічного розвитку країни. Від раціонального та ефективного їх використання залежить добробут кожної родини, рівень та якість життя населення. Управління фінансовими ресурсами, в умовах воєнного стану, суттєво відрізняється від умов мирного часу, а отже дане питання потребує особливої уваги з боку не лише політиків,

практиків, а й науковців щодо формування обсягів надходжень до бюджету, якісного управління, раціонального розподілу та ефективного використання коштів. Фінансові ресурси, як носій матеріальних цінностей є важливим носієм фінансових відносин, що дає змогу їх відокремити (за цією особливістю) від сукупності інших економіко-фінансових категорій. Ефективне управління фінансовими ресурсами є важливою складовою фінансового планування діяльності підприємств, організацій, функціонування домогосподарств та й державного сектору загалом. В умовах воєнного стану, управління фінансовими ресурсами має певні особливості, які відрізняються від тих умов, які зазвичай відбуваються в мирний час. Так, згідно положень бюджетного законодавства, щоб змінити показники доходів і видатків бюджету у мирний час, необхідно внести зміни до закону про державний бюджет та у відповідні нормативно-правові акти. В умовах російського вторгнення обставини змінилися, оскільки вступили в дію норми Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Тому, підходи в управлінні фінансовими ресурсами, теж змінилися. Згідно положень Бюджетного кодексу України уряду вже не потрібен парламент для прийняття рішення щодо перерозподілу бюджетних коштів, оскільки Кабінет Міністрів України на власний розсуд розпоряджається фінансовими ресурсами, відповідно до першочергових потреб. Отже, функціонування економіки країни, в умовах війни, передбачає впровадження низки заходів, у тому числі тих, які розширюють повноваження не лише Кабінету Міністрів України, а й органів місцевого самоврядування щодо прийняття відповідних нормативно-правових актів та перерозподілу бюджетних коштів, відповідно до існуючої потреби або пріоритетності використання фінансових ресурсів держави.

Узагальнивши теоретичні підходи вчених до механізму створення, особливостей функціонування і визначення терміна «фінансові ресурси», а також дослідивши специфіку їх формування в умовах воєнного стану, пропонуємо таке визначення: фінансові ресурси – це кошти створені в процесі матеріального виробництва, які трансформуються через розподіл і перерозподіл ВВП, акумулюються державою з внутрішніх і зовнішніх джерел (залучених і позикових) і розміщуються в різних фондах для задоволення потреб суспільства, виконання основних функцій держави й забезпечення процесу безперервного розширеного відтворення, у тому числі, шляхом подальшої їх трансформації у інші види ресурсів. З початком воєнних дій на території України впали доходи бюджету, що негативно відобразилося на спроможностях уряду забезпечити виконання функцій держави, у

тому числі щодо захисту країни, оскільки низка вітчизняних підприємств припинила свою роботу. Міжнародний досвід свідчить, що кожна країна, перебуваючи в аналогічних умовах, формує власний алгоритм наповнення бюджету. Так, Німеччина у скрутних обставинах, застосовувала примусові податки на доходи і майно, які склали основу бюджетних надходжень. Подібну практику застосовувала і Японія після Другої світової війни. Одним із напрямів пошуку додаткових резервів є перегляд договорів оренди за користування об'єктами нерухомості, землею, підвищення податкових ставок на предмети розкоші та за використання надр та інших природно-економічних, рекреаційних ресурсів у кожному регіоні країни. Створення нових робочих місць, у тому числі за рахунок релокації підприємств та трудового потенціалу внутрішньо переміщених осіб, запровадження туристичного збору, підвищення збору за паркування автомобілів, військового збору тощо. Проведений аналіз показав, що найбільший обсяг надходжень до державного бюджету надійшов у вигляді міжнародних грантів, що дало можливість уникнути фінансових загроз, покрити дефіцит бюджету, суттєво посилює спроможність уряду тримати ситуацію під контролем для забезпечення стабільності та безперебійного функціонування фінансової системи, а також фінансування важливих військових, економічних, соціальних, гуманітарних завдань, критичних видатків.

Аналіз за 2022 рік показав, що основні видатки пов'язані із захистом країни здійснювалися з Державного бюджету України, а також значний обсяг фінансових ресурсів держави спрямовано на виконання загальнодержавних функцій, забезпечення правопорядку. Натомість, місцеві бюджети забезпечили фінансування освіти і усього житлово-комунального господарства країни.

Список використаних джерел

1. Закон України від 12.05.2015 №389-VIII «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
2. Радіонов Ю.Д. Управління фінансовими ресурсами держави в умовах воєнного стану. Економіка України. 2023. № 1. С. 20-43. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.01.020>

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Державна фінансова політика є ваговою складовою розвитку економіки, соціального забезпечення населення. Необхідність реалізації механізму державного фінансового регулювання обумовлена, значною мірою, виконанням державою економічної функції на належному рівні, потребою встановлення та підтримки оптимальної структури національної економіки, виявлення пріоритетних напрямів економічного розвитку, формування і подальшого удосконалення інституційного забезпечення функціонування економіки та соціальної сфери, покращання добробуту населення та надання йому відповідних соціальних послуг, підтримкою достатнього рівня зайнятості населення. Сучасні тенденції розвитку економіки свідчать, що з метою активізації економічного зростання необхідним є підвищення обсягів прямих інвестицій, фінансування високотехнологічного виробництва, підвищення рівня капіталізації підприємств, орієнтація на інноваційні продукти. Державна фінансова політика країни має бути спрямована на виконання функцій соціального захисту, що потребує узгодження цілей соціально-економічного розвитку із цілями фінансової політики, удосконалення середньострокового механізму планування видатків соціальної сфери, формування показників забезпечення соціальних послуг. Функціонування фінансової системи має сприяти оптимізації та спрямування фінансових ресурсів на розвиток людського капіталу, що буде сприяти подальшому економічному зростанню. Вагомими завданнями грошово-кредитного регулювання на середньострокову перспективу з урахуванням особливостей розвитку вітчизняної економіки мають стати поступове зростання рівня монетизації, забезпечення стійкості фінансової системи, підвищення конкурентоспроможності економіки, в тому числі за рахунок забезпечення випереджаючих темпів внутрішнього платоспроможного попиту, пріоритетність стимулювання економічного розвитку з використанням механізмів впливу на рівень грошової ліквідності, курсу національної валюти, підтримуючи системні фінансові інститути, які здійснюють фінансування реального сектору економіки, удосконалення механізму макропруденційного контролю за системними ризиками.

В процесі формування заходів державного фінансового регулювання доцільним є врахування сукупності принципів, що забезпечить взаємоузгодження інтересів учасників фінансових відносин, зокрема

принципу пріоритетності, досягнення суспільного компромісу, системності, збалансованості, інституційної визначеності, ефективності, наукової обґрунтованості. Необхідним є підвищення функціональної адаптивності фінансового регулювання до структурних змін економіки, інституційного середовища і стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Рівень податкового навантаження відображає суспільний вибір розміру показника частки валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через державні фінанси, структура податкової бази та ставки податків є інструментами впровадження даного вибору. Органи державного управління за допомогою використання наведених важелів можуть забезпечити відповідний рівень надання суспільних послуг за рахунок бюджетних коштів. Структура бюджетних видатків має бути спрямованою на вирішення завдань модернізації економіки, пріоритети бюджетної політики повинні враховувати доцільність розширення частки продуктивних видатків бюджету з підвищенням рівня їх ефективності. До даної категорії відносять бюджетні видатки на розвиток транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури, освіти, фундаментальну та прикладну науку, охорону здоров'я, інші видатки бюджету, які сприяють зростанню якісного рівня людського капіталу. Основними завданнями фінансового забезпечення економічного зростання на засадах інституційно-інвестиційного розвитку є створення сприятливих умов для збільшення обсягів високотехнологічного виробництва, стимулювання обсягів внутрішнього попиту. Динамічність фінансових перетворень обумовлює доцільність синтезу та взаємодії інструментів бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання. Подальше вдосконалення методологічних підходів до формування державної фінансової політики забезпечить посилення дієвості впливу регуляторних фінансових механізмів на економічний розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2019. 440 с.
3. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of socioeconomic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing.London, United Kingdom. 2019. pp. 29-44.

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Державна фінансова політика є дієвим інструментом впливу на соціально-економічні процеси. Вагомими завданнями у процесі розробки та реалізації фінансової політики є удосконалення системи державних фінансів, посилення ефективності регулятивної функції бюджетно-податкових механізмів, здійснення структурних змін в економіці, спрямованих на економічне зростання. Результативність економічних перетворень, значною мірою, залежить від якісного рівня інституційної складової фінансової архітектури, стійкості фінансової системи країни, дієвості впливу фінансових інструментів на економічний розвиток країни. Фінансова політика держави має здійснюватися з урахуванням досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Доцільним є врахування відповідного зарубіжного досвіду в частині проведення посилення ефективності бюджетного стимулювання економіки, підвищення рівня фінансово-бюджетного планування та прогнозування, державного фінансового контролю. Державна політика фінансового забезпечення системи соціального захисту населення у зарубіжних країнах здійснюються за певними стандартами, які постійно удосконалюються відповідно до економічного розвитку суспільства. Одними з основних моделей соціального забезпечення громадян є континентальна, американська, англосаксонська, скандинавська, південно-європейська, які відрізняються рівнем перерозподілу доходів, ступенем охоплення соціальними послугами, механізмами фінансування, рівнем соціальних послуг, разом з тим у країнах з розвинутою економікою вагомим завданням соціального забезпечення є ліквідація бідності, підтримання стабільності доходів громадян, збереження життєвого рівня, досягнутого в працездатному періоді, надання рівноправного доступу до соціальних послуг. Державна фінансова політика має досліджуватись як вагова складова системи економічного регулювання, підвищення дієвості бюджетної та монетарної політики сприятиме посиленню результативності структурних змін економіки. В умовах трансформаційних перетворень посилюється необхідність стимулювання інвестиційної активності, вдосконалення механізму фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Відновлення зростання валового внутрішнього продукту є необхідним для вирішення нагальних суспільно-економічних проблем країни.

Вагомим завданням державної фінансової політики є забезпечення економічної та соціальної стабільності шляхом створення відповідних умов для довгострокового економічного зростання. Державне фінансове регулювання необхідно розглядати у якості цілеспрямованого впливу відповідних інститутів держави на економічні та соціальні процеси щодо інноваційного розвитку економіки, забезпечення соціальної стабільності шляхом перерозподілу фінансових ресурсів між певними галузями та сферами суспільного розвитку. Важливим є фінансове забезпечення макроекономічної рівноваги, створення відповідних умов для підвищення якості людського капіталу, економічного зростання. Необхідним є розбудова інституційних засад аудиту ефективності, механізмів здійснення публічних закупівель.

Державна фінансова політика є складовою економічної політики держави, яка в свою чергу впливає на суспільний розвиток та є комплексом державних заходів, що забезпечують ефективне функціонування фінансової системи, стимулює економічний розвиток і створює відповідне підґрунття для здійснення державою покладених на неї функцій і завдань. Формування та реалізація ефективної політики у сфері державних фінансів займають достатньо важливе місце у процесі забезпечення соціально-економічного розвитку держави. Важливим є розкриття теоретичних засад та обґрунтування напрямів державної фінансової політики, сутність якої полягає в розвитку фінансово-економічних відносин, пов'язаних з формуванням фінансових ресурсів держави. Фінансово-бюджетна політика має бути спрямована на посилення ефективності видатків бюджету, розвитку інституційних секторів економіки, підвищення рівня стійкості державних фінансів в умовах економічних перетворень.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of socioeconomic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing.London, United Kingdom. 2019. pp. 29-44.
2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
3. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. Problems and Perspectives in Management. 2019. Volume 17, Issue №4, pp. 252-261.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Трансформаційний процес національного та світового розвитку відображає посилення фінансової глобалізації та активне надходження різноманітних форм і видів фінансових ресурсів. Тому зростає значення фінансового потенціалу для забезпечення діяльності, позиціонування, формування та реалізації стратегічних і тактичних цілей суб'єктів господарювання. Фінансовий потенціал стає чинником, що впливає на взаємовідносини фінансово-кредитних, інвестиційно-інтеграційних та інших суб'єктів господарювання в процесі діяльності на різних рівнях і функціональних напрямках. Тому важливо забезпечити процес відновлення економіки в посткризовий період не лише шляхом формування належної ресурсної бази для фінансування відповідних програм і проектів, а й шляхом створення умов для забезпечення розвитку національної економіки. Фінансовий потенціал часто розглядається авторами як складова економічного потенціалу бізнесу. Рідше фінансовий потенціал досліджується як окрема категорія.

Більшість авторів спрощують фінансовий потенціал до фінансових ресурсів, які бізнес має для поточних і майбутніх витрат. Під фінансовими ресурсами розуміються ресурси, які безпосередньо беруть участь у господарській діяльності та забезпечують фінансування окремих стратегічних напрямів розвитку підприємства. Фінансові ресурси можна розглядати з точки зору однієї з складових фінансового потенціалу, тобто грошового доходу та заощаджень, отриманих підприємством, використовуючи доступні ресурси під час свого обороту. Проте визначення фінансового потенціалу як сукупності фінансових ресурсів недостатньо, оскільки воно не відображає, наприклад, їхнього «потенціалу» повернення чи можливості їх трансформації в інші компоненти виробництва (фактори).

Підсумовуючи наведене вище пояснення терміну, можна побачити, що фінансовий потенціал підприємства – це сукупність наявних і потенційних можливостей підприємства мобілізувати та збільшити свою кількість відповідно до економічних потреб і трансформувати її в інші фактори виробництва для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства. Тому фінансовий потенціал є більш широким поняттям, ніж фінансові ресурси.

Основою формування фінансового потенціалу підприємства є, як зазначалося вище, фінансові ресурси, що виникли під час ство-

рення підприємства. Водночас фінансові ресурси не слід ототожнювати з грошима, оскільки фінансові ресурси є безпосереднім джерелом формування інших активів суб'єкта господарювання. У свою чергу фінансові ресурси поділяються на власні, позичені та залучені, і виражаються у формі капіталу підприємства.

Як зазначалося раніше, фінансовий потенціал слід розглядати не як ізольовану категорію, а як системний елемент, що впливає на розвиток підприємства, на нього безпосередньо впливають усі фактори внутрішнього та зовнішнього середовища. Рівень фінансового потенціалу залежить від наявності власних фінансових ресурсів і можливості отримання фінансових ресурсів із зовнішнього середовища. Фінансовий потенціал бізнесу також поділяється на короткостроковий і довгостроковий. Такий поділ необхідний через різні періоди та умови, в яких існує фінансовий потенціал, оскільки в довгостроковій перспективі факторів ризику негативного характеру набагато більше. Для ефективного використання фінансового потенціалу необхідно також враховувати підприємницьку здатність (людський фактор). Адже кожному бізнесу необхідно повноцінно оцінювати поточні та майбутні фінансові можливості та приймати ефективні рішення щодо оптимізації фінансових ресурсів. Крім того, важливу роль відіграє і сама система управління. За неефективної системи управління втрачаються складові елементи фінансового потенціалу, що призводить до низької ефективності діяльності підприємства, ускладнює досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності підприємства.

Як фінансова категорія фінансовий потенціал відображає суспільно-економічні відносини, пов'язані з формуванням, розподілом і перерозподілом, використанням, накопиченням і розповсюдженням фінансових активів у процесі здійснення основної фінансово-господарської діяльності. Впливає на фінансові умови, фінансову стійкість і визначає ймовірність відтворювальних процесів для забезпечення економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Кучер В.А. Визначення структури показників ефективності роботи підприємства як основа прийняття стратегічних рішень. Економіка промисловості. 2017. № 1. С. 71-77.
2. Рижиков В.С. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: Навч. Посібник. К. Центр навчальної літератури. 2014. 400 с.
3. Хринюк О.С. Сутність фінансового потенціалу підприємства. Актуальні проблеми економіки та управління. 2017. №11. С. 1–9.

ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

На тлі великих втрат, яких зазнала і продовжує нести економіка України від російської агресії, виникає попит на активну державну політику, спрямовану на повоєнну відбудову, диверсифікацію та модернізацію національного господарства. Економічне відродження країни, її суверенітет і незалежність великою мірою визначатиметься тим, який виробничий і промисловий базис вона розбудує. Поряд з появою нових галузей, пов'язаних з технологіями Industry 4.0, модернізуватимуться, зберігаючи своє значення традиційні галузі промисловості, у тому числі харчова промисловість і металургія, що переробляють аграрну та викопну сировину, відповідно. Вочевидь, стратегічними пріоритетами такої політики буде забезпечення припливу інвестицій в інновації та оздоровлення державної регуляторної системи для бізнесу. Задля реалізації першого пріоритету важливо:

продовжувати підтримку діяльності інноваційних технологічних компаній такими спеціалізованими фінансовими інституціями як Український фонд стартапів із приєднанням до відповідних європейських інституцій (зокрема, Європейського інвестиційного фонду), що залучають приватний капітал для покриття потреби в інвестиційних ресурсах на інноваційні проєкти; сприяти ширшому долученню українського бізнесу до пілотних проєктів Європейської інноваційної ради, зокрема, програми Horizon 2020, Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій, Digital Venture Building Programme 2022;

зважаючи на підвищення процентних ставок на внутрішньому кредитному ринку, доцільно спростити національним компаніям доступ до фінансових ресурсів світових ринків, для чого зробити кроки щодо долучення України до створюваного у ЄС союзу ринків капіталу та банківського союзу; розширити державну підтримку бізнесу через програми «Доступні кредити 5-7-9%» та надання державних портфельних гарантій, що залишаються основними рушіями кредитування в умовах війни. Задля збільшення кредитного портфеля передбачити можливості додаткових витрат на відповідні програми.

Необхідними складовими ініціювання структурного прогресу економіки мають стати заходи з лібералізації державної політики, що вивільняють інноваційний потенціал та ініціативу бізнесу від пут державного регулювання і тим посилюють його стійкість. Потрібно

відзначити, що урядові плани відновлення та розвитку України ґрунтуються на засадах економічних свобод і мінімізації участі держави в економічних процесах, послаблення регуляторного та адміністративного навантаження на бізнес.

Цілком очевидно, що підготовляти оголошені засади майбутнього відновлення економіки потрібно вже тепер, не чекаючи на закінчення війни, інакше цей процес не виправдано затягнеться. І почати підготовку необхідного підґрунтя доцільно із вивільнення бізнесу від надмірного адміністративного тиску держави, що особливо відчутний у фіскальній сфері. Недосконалість системи регулювання податкових відносин між державою та бізнесом, що загострилась в умовах дії військового стану, слугує ще одним чинником структурних деформацій. Зокрема, актуальною больовою точкою у відносинах податківців і бізнесу є блокування реєстрації податкових накладних / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних. Механізм блокування вже давно викликав багато нарікань з боку бізнесу. Але саме тепер, коли діє воєнний стан, блокування стало масовим і перетворилося на пекучу проблему для бізнесу, що не просто ускладнює його господарську діяльність, а створює умови для втрати економічного сенсу її продовжувати у своїй країні. Нині для збереження національного господарства важливий кожен працюючий бізнес, проте підприємства змушені згортати виробництво, оскільки через несвоєчасне відшкодування ПДВ у них не вистачає оборотних коштів і вони неспроможні повноцінно працювати, інвестувати релокацію чи відновлення виробництва.

Список використаних джерел

1. Свириденко Ю. Яку економіку ми будемо? Українська правда. 08 липня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/>
2. Дьяконова Н. Блокування податкових накладних: ключові нововведення Постанови № 1165. Бухгалтер & Закон. № 13 – 14. 20 березня 2022. URL: <https://bz.ligazakon.ua/>
3. Орлова В. Через проблеми з відшкодуванням ПДВ українські підприємства скорочують обсяги виробництва – ЗМІ. УНІАН. 12.05.2022. URL: <https://www.unian.ua/economics/>

СЕКЦІЯ 2

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Чугунов І.,
Державний торговельно-економічний університет

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Важливого значення набуває питання дієвого розподілу обмежених бюджетних ресурсів особливо в умовах воєнного стану. Розвиток системи планування та виконання бюджетів, який ґрунтується на принципах програмно-цільового методу, потребує посилення спрямованості бюджетного планування на кінцеві результати, підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Відповідні бюджетні механізми мають забезпечити бюджетну рівновагу та дієвий вплив на соціально-економічні процеси. Основними пріоритетами бюджету є підвищення обороноздатності держави та забезпечення соціальної стабільності в суспільстві, що потребує стійких надходжень до бюджету. Держава на початковому етапі повномасштабної війни запровадила низку фіскальних стимулів з метою підтримки економіки та споживання. Однак тривалість війни та суттєве зростання дефіциту бюджету обумовили підвищення фіскальної значущості податків і зборів. З огляду на зазначене, застосовано заходи фіскальної консолідації, що обумовило збільшення бюджетних доходів. Важливою є підтримка населенням намірів державних інституцій підвищити ставки оподаткування для збільшення фінансування національної оборони. Держава має посилити якість координації бюджетно-податкової та монетарної політики задля утримання макроекономічної стабільності. Підходи до підвищення дієвості механізмів формування бюджету країни в умовах воєнного стану мають базуватися на інституційній взаємодії фінансово-бюджетних регуляторів. Вагомою складовою фіскальних стимулів бюджетно-податкової політики в умовах воєнного стану мають стати заходи фінансової підтримки малого та середнього бізнесу, зокрема урядові гранти на виплату заробітної плати працівників, субсидії за умови найму нових працівників, компенсація відсотків по отриманих раніше кредитах, державні гарантії по кредитах, фінансова допомога самозайнятим

особам. Бюджетна підтримка населення є основною у нейтралізації наслідків військових дій, тому повинна знаходити відображення у видатках державного бюджету. Серед таких заходів можна виділити виплати для окремих категорій населення; допомога по безробіттю, догляду за дітьми, пенсіонерам; прямі грошові виплати громадянам, у тому числі тим, хто втратив роботу під час війни; допомога для покриття витрат на проживання. Бюджетна політика має будуватися на основі науково обґрунтованої концепції розвитку бюджетних відносин як складова фінансової політики держави, спрямованої на створення відповідних умов соціально-економічного розвитку країни. Інструменти бюджетної політики мають розглядатися як засоби формування інституціонального середовища бюджетного простору. При формуванні бюджетної політики держава повинна виходити з необхідності забезпечення фінансово-економічної збалансованості та стійкості. Європейським союзом створено програму макрофінансової допомоги Україні у розмірі понад один мільярд двісті мільйонів євро. З метою оперативного забезпечення потреб секторів безпеки і оборони в умовах воєнного стану Кабінетом Міністрів України прийнято постанову «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету», якою передбачено збільшення коштів резервного фонду на понад п'ятдесят мільярдів гривень. Також урядом прийнято рішення щодо спрощення бюджетних процедур з метою забезпечення дієвого функціонування бюджетної сфери в умовах воєнного стану. Важливими є не тільки суттєві зовнішні запозичення, а також реструктуризація зовнішнього державного боргу та виплат по його обслуговуванню. Уряд здійснює низку достатньо обґрунтованих бюджетних заходів, поступово знаходить розуміння балансу бюджету воєнного часу, що є важливим на даному етапі бюджетно-податкових та соціально-економічних відносин в Україні

Основні засади формування та реалізації бюджетного забезпечення суспільного розвитку базуються на сукупності фінансово-економічних відносин з урахуванням інституційної архітектоніки бюджетної системи, динамічної макроекономічної рівноваги, збалансованості бюджетного середовища. Виходячи з необхідності посилення ефективності державного фінансового управління, досягнення відповідних економічних та соціальних показників вагомим є бюджетна результативність, основною метою якої є розробка і проведення збалансованої бюджетної політики, у тому числі у сфері міжбюджетних відносин, формування доходів бюджету, планування видатків бюджету, дефіциту бюджету, обслуговування державного боргу, спрямованої на забезпечення належного рівня суспільного розвитку. Від рівня

функціонування системи управління державними фінансами залежить від бюджетної збалансованості, дієвості бюджетного механізму, який повинен удосконалюватися та адаптуватися до основних завдань економічного та соціального розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Чугунов І., Пасічний М., Нікітішин А. Доходи Державного бюджету України в умовах воєнного стану. SCIENTIA FRUCTUOSA. 2022. № 5 (145). С. 124–137.

2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

3. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. Problems and Perspectives in Management. 2019. Volume 17, Issue №4, pp. 252-261.

Адаменко І.,

Державний торговельно-економічний університет

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Реалізація ефективної бюджетної політики відіграє вагомий роль у забезпеченні економічного розвитку. Бюджетна політика постійно трансформується та удосконалюється відповідно до змін економічної ситуації та стратегічних пріоритетів суспільного розвитку. На даному етапі розвитку суспільних відносин доцільним є визначення відповідних інституційних засад бюджетної політики, підвищення результативності виконання бюджетних програм, посилення взаємозв'язку бюджетного планування та основних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, удосконалення системи управління державними фінансами з урахуванням необхідності забезпечення належного рівня фінансування сектору безпеки та оборони, соціальних стандартів, стимулювання економічної діяльності країни. Формування та здійснення бюджетної політики як складової державного регулювання економічного розвитку має ґрунтуватися на підходах спрямованих на досягнення фінансово-економічної збалансованості, забезпечення фінансово-бюджетної безпеки держави. Основні засади формування бюджетної політики держави як інструменту економічного розвитку

передбачають застосування ефективних інноваційних підходів до формування державних фінансових ресурсів, підвищення якісного рівня державного фінансово-економічного регулювання, впливу фінансового механізму на економічне зростання з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, перспективного розвитку економіки, дієвого соціального захисту населення.

До основних завдань формування та реалізації бюджетної політики слід віднести: перетворення державного бюджету в ефективний інструмент макроекономічного регулювання, що має ґрунтуватися на проведенні зваженої політики щодо забезпечення відповідності темпів зростання бюджетних витрат темпам зростання вітчизняної економіки, реалізації бюджетних програм спрямованих на усунення інфраструктурних обмежень в економіці; забезпечення довгострокової збалансованості бюджету; подальше запровадження середньострокового бюджетного планування; розробка та використання довгострокових бюджетних прогнозів, що включають кількісні критерії стійкості бюджетної системи, оцінки її ризиків, прийнятності рівня податкового та боргового навантаження; виконання діючих соціальних зобов'язань; проведення аналізу ефективності видатків бюджету, застосування методів оцінки ефективності бюджетних видатків на основі відповідності досягнутих результатів кінцевим цілям соціально-економічної політики; застосування механізмів стимулювання бюджетних установ до підвищення якості надаваних ними послуг та бюджетної результативності, розширення повноважень головних розпорядників бюджетних коштів з визначення фінансового забезпечення надання державних послуг; визначення стратегії подальшої реалізації пенсійного забезпечення, підвищення якості фінансового управління в бюджетному секторі.

Вирішення завдань бюджетної політики залежить від вибору та реалізації методів бюджетного регулювання, тому перш за все при формуванні бюджетної політики необхідно чітко визначити її пріоритети, які повинні бути досягненні при її реалізації. Пріоритетними напрямками бюджетної політики держави на середньострокову перспективу з урахуванням поступового відновлення темпів економічного зростання мають стати: зниження частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему, скорочення частки видатків на загальнодержавні функції в частині зменшення видатків на обслуговування державного боргу, вдосконалення механізму фінансування бюджетних установ у сфері науки, освіти, охорони здоров'я з одночасною оптимізацією їх чисельності, що сприятиме підвищенню рівня результативності видатків бюджету, поступового

зростання значень частки видатків на оборону в частині оновлення військової техніки задля підвищення боєздатності вітчизняної армії, оптимізація структури складових видатків на економічну діяльність.

Важливим є підвищення рівня інноваційного потенціалу бюджетної політики на середньострокову перспективу в частині розробки та фінансування програм розвитку людського інтелектуального капіталу, посилення обороноздатності, інвестиційних інфраструктурних проєктів з урахуванням необхідності посилення щільності зв'язку між виділенням бюджетних асигнувань на відповідні цілі та динамікою валового внутрішнього продукту. Доцільним є підвищення ступеню координації між складовими бюджетної політики з метою забезпечення фінансової стабільності та економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.

2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

Бутник А.,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасні екологічні виклики вимагають значної національної уваги та відповідних дій, спрямованих на зменшення шкоди навколишньому природному середовищу, одночасно підтримуючи сталі економічне зростання. У розпорядженні держави є велика кількість інструментів, одним із яких є екологічний податок. У 2022 році було збільшено ставку екологічного податку, яка використовується для розрахунку навантаження екологічного податку за результатами господарської діяльності. Іншими словами, підвищення ставки екологічного податку повинно було стати інструментом впливу на підприємницьку діяльність з метою захисту навколишнього середовища, зменшення шкідливого впливу та стимулювання компаній до зменшення забруднення навколишнього середовища, але це не зовсім так. Сьогодні екологічні податки не виконали своїх компенсуючих і стимулюючих функцій, а бізнес-спільнота сприймає підвищення

податків як додатковий фіскальний тягар. Водночас надходження екологічного податку залишається мізерним та недостатнім для фінансування необхідних природоохоронних заходів. У той час у європейських країнах екологічні податки виконують як компенсаційні функції (податкові надходження в кілька разів перевищували витрати на загальнодержавні природоохоронні заходи), так і фіскальні функції (екологічні податки становили 10% усіх податкових надходжень).

Співвідношення коштів сплати екологічного податку між державним і місцевими бюджетами, а також між спеціальним і загальним фондами бюджетів постійно змінюється, що унеможливорює формування єдиної політики природоохоронної діяльності та реалізацію багаторічного плану в відповідному регіоні. Частина екологічного податку (крім радіоактивних відходів) – 45% зараховується до загального фонду Державного бюджету України, тому ці кошти втрачають цільове призначення на відшкодування шкоди, завданої довкіллю забруднювачами. Екологічні податки мають стати кроком до раціонального використання ресурсів та стимулювання платників податків до скорочення викидів, скидів забруднюючих речовин, модернізації господарської діяльності з метою впровадження природоохоронних технологій. Окрім підвищення ставки екологічного податку, необхідно також удосконалити механізм витрачання екологічних податків та механізм фінансування природоохоронних заходів. Вирішення цих питань потребує як ретроспективного аналізу вітчизняної практики екологічного оподаткування, так і врахування міжнародного досвіду. Повномасштабна агресія загострює існуючі проблеми та породжує нові. Одна з них – оцінити шкоду, завдану війною українському довкіллю. Природоохоронна політика країни разом із введенням воєнного стану внесла корективи і в екологічні податки. Система екологічного оподаткування в Україні перебуває на стадії формування та потребує вдосконалення, але екологічний податок ще не відіграв належної ролі, що свідчить не лише про низьку фіскальну ефективність екологічного податку в Україні, а й недостатньо приділену увагу до стягнення цих податків та й до екологічних проблем у цілому. Як свідчить європейський досвід, екологічні податки є ефективним інструментом не лише фінансування природоохоронної діяльності, а й підвищення ефективності реалізації екологічної політики. Тому ефективність системи екологічного оподаткування може бути дієвим інструментом сприяння раціональному використанню природних ресурсів та покращенню екологічного стану країни. Така система оподаткування буде ефективною тільки в тому випадку, якщо ставка податку дозволить юридичній особі вигідніше спрямувати свою діяльність у корисне для навколишнього середовища русло, ніж платити штраф.

Список використаних джерел

1. Варламова І. С. Екологічне оподаткування як основа сталого розвитку національної економіки. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/170.pdf>

2. Карлін М. І. Зростання ролі фінансово-екологічних інструментів у світовій та національних економіках: проблема вибору для України. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2018. № 2. С. 117–124.

3. Яцішин Є. Екологічне оподаткування: українські реалії та європейська практика. Юридична газета онлайн. 2018. URL: <http://yurgazeta.com/publications/practice/ekologichne-pravo-turistichne-pravo/ekologichne-opodatku-vannya-ukrayinski-realiyi-ta-evropeyska-praktika.html>

Гребеношко В., Гребеношко Р.,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТОЮ

Як будь-які нововведення, віртуальна валюта ставить питання про те, чи є податкові системи країн готовими до цього. Вже в 2013 році Організація з економічного співробітництва та розвитку розпочала аналіз податкових проблем, пов'язаних з оцифровуванням економіки. Враховуючи збільшення використання віртуальних валют, важливо розуміти природу операцій з віртуальною валютою та технологію, що стоїть за ними, щоб визначити, чи потребують операції з віртуальною валютою додаткового регулювання. Питання розробки відповідної податкової політики щодо операцій з криптовалютою ускладнюється її структурними особливостями, зокрема: «анонімність, яка ускладнює можливі податкові перевірки та перевірку правильності податкових розрахунків; часто транскордонний характер операцій; висока мінливість швидкості зміни курсів (криптовалютні біржі та обмінні пункти), що ускладнює визначення фактичної вартості криптовалют, що, в свою чергу, може призвести до заниження або завищення оподаткованої вартості для цілей оподаткування». Поява віртуальних валют призводить до необхідності задавати хоча б кілька основних питань зі сфери податкової політики. Який статус віртуальної валюти

для податкових цілей? Це класифікується як рухоме майно, гроші чи щось інше? Чи можна розглянути всі види віртуальних валют універсальним способом? Чи створює віртуальна валюта дохід чи капітальний приріст? Чи оподаткування податком на прибуток є лише для власників віртуальної валюти? Коли особу, яка видобуває чи продає віртуальну валюту, можна вважати підприємцем? Які транзакції у віртуальній валюті можуть бути звільнені від ПДВ?

Німеччина та Великобританія є найбільш розвиненими у впровадженні криптовалют у свої економіки. Розглянемо досвід цих країн більш детально. Ще в 2013 році міністерство фінансів Німеччини легалізувало біткоїн як «цифрову валюту». У той час уряд Німеччини оголосив, що не буде класифікувати біткойн як електронні гроші або так звані функціональні гроші (включаючи іноземні валюти). У 2017 році федеральний уряд і парламент Німеччини внесли поправки до Закону про банки, щоб визнати біткойн «приватною валютою» та «одиницею фінансового обліку». Тому в Німеччині біткойн класифікують як фінансовий інструмент. Отже, «доходи приватних осіб, отримані від продажу цифрових грошей, тепер не обкладаються прибутковим податком, якщо період між угодами купівлі-продажу становить 1 рік і більше. Підприємства та особи, які організують придбання токенів, продають або купують токени на комерційній основі, або виконують головні брокерські послуги в токенах через онлайн торгові платформи, повинні заздалегідь отримати дозвіл від Федерального органу фінансового нагляду Німеччини. Як підсумок, Німеччина сьогодні має найбільшу та інноваційну біткоїн-спільноту під назвою «Bitcoin Kiev» з центром в Берліні, що представляє собою бізнес-асоціацію, яка об'єднує в собі найбільшу в Європі мережу крипто-майданчиків з метою просування та розширення впливу криптовалют не тільки в Німеччині, але і у всьому світі. Великобританія є лідером у сфері інтеграції криптовалют і однією з найбільш сприятливих і комфортних юрисдикцій для відкриття криптовалютного бізнесу. Лондон визнано одним із світових центрів фінансової системи та фондової біржі, там розташована більшість європейських бірж криптовалют. Британська влада разом з урядом Німеччини першими в Європі визнали потужний потенціал технології блокчейн і заснованих на ній криптовалют.

В Австрії та Польщі майнінг, діяльність онлайн-торгівельної платформи та банкомати з криптовалютою вважаються офіційною економічною діяльністю. В Естонії та Чехії торговці повинні ідентифікувати себе, якщо їхній продаж перевищує 1000 євро на місяць. У Швеції компанії, які взаємодіють з криптовалютами (особливо

біржі), повинні отримати ліцензії, та дозволи та відповідати вимогам щодо боротьби з відмиванням грошей, протидії фінансуванню тероризму та вимогам до знань. Більшість країн ЄС знаходяться в процесі розробки законодавства для регулювання діяльності на ринку криптовалют. Фінансові регулятори в усіх країнах ЄС попередили громадян про те, що криптовалюти є дуже ризикованими активами через їх високу волатильність і спекулятивні ціни. Однак обмін податковою інформацією між країнами є непростим завданням, оскільки кожна країна хоче захистити особисті дані громадян (що захищає як інтереси громадян, так і національну безпеку). Блокчейн, як технологія, яка пропонує абсолютно нові можливості, може спростити контроль і відповідність, тим самим обмежуючи зловживання податковою системою.

Список використаних джерел

1. Beyond silk road: potential risks, threats, and promises of virtual currencies: веб-сайт. URL: <http://mercatus.org/publication/beyond-silk-road-potential-risks-threats-and-promises-virtual-currencies>

2. Біткоїн та інші криптовалюти: ризики та перспективи використання в Україні: веб-сайт. URL: <http://www.niss.gov.ua>

3. Єлисеєва О.Є., Волошина О.В., Дідур С.В. Біткойн як елемент сучасної фінансової системи. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск № 18. С 45-49

4. Петрук О.М., Новак О.С. Сутність криптовалюти як методологічна передумова її облікового відображення. *Вісник ЖДТУ*. 2017. № 4 (82). С. 48-55

Грегуль В.,

Державний торговельно-економічний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Видатки бюджету як інструмент регулювання соціально-економічних процесів виступають в якості механізму реалізації державної економічної політики. Основним завданням політики у сфері видатків бюджету є оптимізація та економія їх обсягу з одночасним підвищенням ефективності і результативності їх використання з метою забезпечення достатньо високої якості державних послуг в умовах

воєнного стану. Враховуючи взаємний вплив видаткової частини бюджету та соціально-економічних показників розвитку країни, зміни динаміки суспільних процесів призводять до зміни бюджетної політики у сфері видатків, яка може впливати на динаміку соціально-економічного розвитку країни. Для забезпечення ефективного розподілу бюджетних ресурсів між галузями державної діяльності, розпорядниками бюджетних коштів та бюджетними програмами необхідною є система оцінки результативності бюджетних програм, яка має на меті упорядкування переліку цих програм, удосконалення їх внутрішньої структури на підставі визначення недостатньо ефективних програм в процесі їх виконання, виявлення на цій основі можливостей економії бюджетних коштів та їх перерозподілу на користь інших пріоритетних бюджетних програм. Моніторинг результативності бюджетної програми базується на порівнянні фактичних відповідних показників виконання програми, зокрема показників затрат, продукту, ефективності і якості із запланованими шляхом розрахунку узагальнюючого коефіцієнта результативності бюджетної програми. Визначення напрямів бюджетної політики у сфері видатків від управління бюджетними ресурсами до управління бюджетними результатами потребує розробки та запровадження обґрунтованої системи моніторингу результативності бюджетних програм, яка передбачає удосконалення розподілу бюджетних ресурсів між бюджетними програмами, виходячи із загального рівня результативності їх виконання та пріоритетності.

Програмно-цільовий метод управління видатками бюджету являє собою системну методологію прогнозування, планування, виконання та контролю за виконанням видаткової частини бюджету у розрізі бюджетних програм розпорядників бюджетних коштів, яка базується на взаємозв'язку процесу розподілу бюджетних коштів залежно від рівня результативності виконання бюджетних програм, що розробляються на основі стратегічних галузевих планів та стратегічних планів діяльності розпорядників бюджетних коштів. Суттєвими перевагами програмно-цільового методу управління є його орієнтація на результат бюджетної діяльності, перспективний характер формування видатків бюджету, перехід від управління бюджетними ресурсами до управління бюджетними результатами, охоплення всіх стадій бюджетного процесу.

Збереження стійкості фінансово-бюджетної системи країни і особливостей бюджетного забезпечення в умовах воєнного стану потребують подальшого застосування принципів стратегічного, програмно-цільового і результативного управління бюджетними ресурсами з метою суттєвого підвищення дієвості фінансово-бюджетної політики

у досягненні стратегічних пріоритетів розвитку країни. Ефективна реалізація зазначених принципів повинна відбуватися в рамках застосування державного стратегічного планування і прогнозування соціально-економічного розвитку країни та середньострокового програмно-цільового бюджетного планування, що дозволяє оцінити взаємозв'язок між стратегічними пріоритетними завданнями розвитку країни у різних сферах суспільних відносин і результатами діяльності органів державного управління. Особливої актуальності набувають дослідження з питань розробки і реалізації науково обґрунтованої соціально-економічної політики держави в умовах воєнного стану з урахуванням критеріїв пріоритетності, послідовності, системності, результативності і ефективності відповідних заходів. Бюджетна політика як ефективний інструмент впливу на динаміку соціально-економічних процесів у країні, повинна формуватися виходячи із визначених державних стратегічних пріоритетів розвитку, рівня результативності і ефективності бюджетних видатків у різних сферах суспільної діяльності, а також враховуючи тенденції економічних і соціально-демографічних процесів у країні.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Чугунов І.Я., Самошкіна О.А. Видатки бюджету в системі державного регулювання соціально-економічного розвитку країни. Вісник КНТЕУ. 2019. № 2. С.103–121.
3. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. Problems and Perspectives in Management. 2019. Volume 17, Issue №4, pp. 252-261.

Гут Л.,
*Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Оптимізація податкових платежів на підприємстві базується на ефективно організованій системі податкового планування, необхідність

якого закладена податковим законодавством і передбачає податкові режими для різних ситуацій, різні методи визначення податкової бази і пропонує платникам податків різноманітні податкові пільги. Загальним недоліком більшості підприємств є відсутність комплексного підходу до податкового планування, що проявляється у нездатності підприємства ефективно здійснювати податкове планування. Тому ми вважаємо за необхідність розробляти великими підприємствами, які застосовують загальну систему оподаткування, концепцію реалізації ефективного податкового планування, яка спрямована на підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства шляхом оптимізації податкових зобов'язань, практична реалізація якої передбачає встановлення критеріїв ефективності: оптимізацію податкових платежів у кожному податковому періоді; максимізацію фінансових результатів підприємства, розробку податкових планів на поточний рік та визначення рівня податкового тиску на підприємстві.

Організація процесу податкового планування на підприємстві передбачає структурування його документального оформлення: розробку податкового платіжного календаря з метою посилення контролю за своєчасністю і правильністю сплати податків; доповнення облікової політики підприємства інформацією щодо податкового обліку, що дозволить налагодити ефективну систему податкового планування, нарахування та сплати податків;

розробку та внесення змін до посадових інструкцій працівників, задіяних у податкових відносинах; затвердження внутрішніх стандартів податкового планування.

У процесі податкового планування податковий менеджер повинен здійснювати формування матриці прийняття рішень з питань оподаткування різних напрямків діяльності підприємства, яка дозволяє узгодити функції податкового планування з фахівцями, які будуть формувати та відслідковувати зміни показників, що впливають на податкову політику (юридична служба, ревізійна служба, відділів збуту, постачання, маркетингу, зовнішньоекономічних зв'язків). Матриця прийняття рішень дозволяє узгоджувати стратегічні рішення щодо зниження оподаткування з розробкою системи заходів щодо податкової оптимізації, правильності розрахунків податків на ведення відповідної документації та звітності, проведення подекадного моніторингу нормативно-правової бази щодо оподаткування підприємств, контролю за своєчасністю і правильністю розрахунків та виконання податкових зобов'язань.

Результативність організації податкового планування залежить від: узгодження заходів щодо податкової оптимізації з політикою

матеріального стимулювання податкового менеджера за досягнення позитивних результатів щодо зниження податкового тиску; підвищення кваліфікації та професійного рівня податкових менеджерів шляхом складання графіку їх участі в тематичних семінарах, навчальних курсах з питань планування та оптимізації оподаткування підприємств за рахунок виділення фінансових ресурсів, які відображаються у податковому плані підприємства. Податковий план підприємства повинний включати: календар платника податків за кожним податком; перелік заходів щодо оптимізації податкових платежів з зазначенням тимчасових параметрів реалізації оптимізаційних заходів, відповідальних виконавців, ресурсів й інструментарію, необхідного для реалізації зазначених заходів; графік податкових виплат з урахуванням застосування заходів щодо оптимізації податкового портфеля і податкових пільг за конкретними податками та прогнози джерела коштів для їх сплати; графік підвищення кваліфікації податкових менеджерів підприємства. Успішність податкового планування залежить від наявності налагодженого, раціонально організованого документообігу, а також чіткого визначення посадових обов'язків фахівців, зайнятих у процесі розробки податкової політики підприємства.

Список використаних джерел

1. Самусевич Я. В., Височина А. В. Податкове планування та особливості та основи податкової оптимізації. Суми: Сумський державний університет, 2021. 344 с.
2. Ходякова О. В., Лук'яненко А. С. Концепція реалізації ефективного податкового планування на підприємстві. Бізнесінформ. 2012. № 3. С. 213-218.

Демиденко Л., Наконечна Ю.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Двадцять років ХХІ століття розпочались чередою подій, які складно було спрогнозувати і передбачити – це поширення епідемії Covid та початок збройної агресії РФ щодо України. Перед урядами

багатьох держав світу постало завдання реагувати на зазначені події засобами державного регулювання, в тому числі через податкові інструменти. Окремим аспектам податкового регулювання в останні роки присвячені публікації багатьох вітчизняних вчених, особливої актуальності в сучасних умовах набуло питання податкової безпеки держави, якому вітчизняні автори приділяють увагу механізму податкового регулювання доходів платників податків через управління податковим боргом. Разом з тим, в умовах воєнного стану є актуальним питання пошуку ефективних шляхів формування державного і місцевих бюджетів через використання податкових важелів. З початком вторгнення агресора на територію України постало завдання швидкого реагування на потреби армії і населення щодо забезпечення їх необхідними ресурсами. І серед таких заходів реагування на зазначені потреби стало необхідним використання інструментів податкового регулювання. В довоєнний період податкові надходження забезпечували біля 80% доходів зведеного бюджету, проте, за підсумками 2022 року спостерігаємо їх суттєве зниження, натомість суттєво зросли гранти від іноземних урядів та міжнародних організацій – 481, 1 млрд. грн.

Уряд України намагався швидко реагувати на потреби суспільства, зокрема, перші рішення в сфері податкового регулювання були направлені на зниження ставки ПДВ на продаж нафтопродуктів до 7% й звільнення їх від акцизного податку. Разом з встановленням максимальної роздрібної ціни влада намагалась утримати зростання ціни на паливо. Проте, знищення мережі нафтових баз у перші дні широкомасштабного вторгнення зумовило дефіцит палива на вітчизняному ринку і привело до значного зростання цін, на окремих заправках ціна 1 л 95 бензину сягала 70 грн. Знизити ажіотажний попит вдалось лише за 3 місяці після розширення парку бензовозів і збільшення чисельності постачальників бензину. За даними Державної митної служби України втрати бюджету через запровадження звільнення від акцизного податку і зниженої ставки ПДВ у 7 % склали 46,2 млрд грн, тому було прийнято рішення про повернення акцизного податку у вересні 2022 року. Проте, надходження не повернулись на довоєнний рівень, розрахунковий обсяг недонадходжень склав 20, 7 млрд. грн. У 2023 році уряд планує повернути базову ставку ПДВ (20%) на паливо. Отже, власний досвід та практика зниження непрямих податків на товари у багатьох країнах засвідчує про їх незначний вплив на рівень цін, але веде до суттєвих втрат бюджетів. Рішення в сфері податкового регулювання потребують детальної підготовки і аналізу.

Список використаних джерел

1. Чугунов, І., Нікітішин, А. (2019). Податкова безпека держави. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 126(4), 31-41.
2. Нікітішин, А. О. (2020). Методологічні основи формування та розвитку податкового регулювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління, 215-220.
3. Десятнюк, О. М., & Гузела, І. А. (2019). Проблеми і напрямки модернізації податкового регулювання в Україні. Світ фінансів, (3 (56)), 58-68.
4. Ріппа, М., & Тучак, Т. (2021). Зарубіжний досвід податкового регулювання соціально-економічних процесів та можливості його використання в Україні. Світ фінансів, (3 (68)), 38-53.
5. Сідельникова, Л. (2020). Теоретико-організаційні домінанти податкового адміністрування в системі державного податкового менеджменту. Економіка та суспільство, (22). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-59>
6. Бюджет 2022. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538

Єрмоєнко А.,

Державний торговельно-економічний університет

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Фінансове забезпечення місцевого самоврядування є важливою складовою бюджетної політики. Роль і значення місцевих бюджетів визначаються поставленими цілями та пріоритетами суспільного розвитку. Складовою сучасної бюджетної системи є місцеві фінанси, які у достатній мірі спроможні вирішувати стратегічні цілі і завдання бюджетної політики та є фінансовою основою місцевого самоврядування. В умовах трансформації економіки важливим є посилення ролі місцевого самоврядування в системі управління фінансами держави. Економічна сутність місцевих бюджетів як складова системи бюджетного регулювання полягає у сукупності фінансово-економічних відносин з приводу формування, перерозподілу, використання, фінансового вирівнювання бюджетних коштів, призначених для реалізації власних

і делегованих завдань та функцій, затверджених відповідною місцевою радою. Важливим є подальший розвиток методологічних засад розмежування та закріплення доходних та видаткових повноважень між рівнями бюджетної системи держави, що сприятиме узгодженню інтересів органів державного управління та місцевого самоврядування, підвищенню їх взаємної відповідальності та фінансової спроможності. Місцеві бюджети є вагомим джерелом фінансування адміністративно-територіальних одиниць, основою місцевих фінансів. Структура та обсяг дохідної частини місцевих бюджетів залежить від економічного та природного потенціалу територій і побудови системи міжбюджетних відносин.

На сучасному етапі трансформаційних перетворень економіки доцільним є удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин, посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів, підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотримання бюджетного законодавства, забезпечення прозорості процесу формування та виконання місцевих бюджетів. Зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів, використання сучасних фінансових механізмів, спрямованих на ефективне використання бюджетних коштів є дієвим інструментом підвищення якісного рівня управління бюджетами адміністративно-територіальних одиниць. Розширення повноважень органів місцевого самоврядування в управлінні фінансовими ресурсами підвищує їх ефективність, що сприятиме розвитку фінансового потенціалу територій. Удосконалення бюджетного механізму фінансового забезпечення територіальних громад є важливою складовою фінансово-економічного регулювання, що впливає на процес формування та виконання місцевих бюджетів, реалізацію дієвого механізму міжбюджетних відносин та стан соціально-економічного розвитку територій. Основними шляхами покращання ефективності формування місцевих бюджетів є розширення джерел бюджетних надходжень, створення сприятливих умов для прискореного економічного зростання територій, розвитку підприємництва, підвищення ефективності використання комунальної власності територіальних громад, зміцнення доходної бази місцевих бюджетів.

Система формування видатків місцевих бюджетів є важливим інструментом впливу на розвиток соціально-економічної сфери територій. При цьому результативність бюджетної політики значним чином залежить від стану збалансованості місцевих бюджетів, рівня їх фінансової спроможності, напрямів використання бюджетних коштів. Важливим є розробка дієвих підходів щодо зміцнення фінансової

основи місцевого самоврядування, запровадження ефективних інструментів регулювання міжбюджетних відносин, спрямованих на формування виваженої бюджетної політики на рівні місцевого самоврядування. Основними принципами розподілу видаткових повноважень між рівнями бюджетної системи держави є принципи субсидіарності, ефективності, обґрунтованості, прозорості. Зміцнення фінансового забезпечення місцевого самоврядування залишається одним із найвагоміших завдань формування місцевих бюджетів в умовах достатньо обмежених бюджетних ресурсів. Важливим при цьому є обґрунтування власних та закріплених джерел наповнення місцевих бюджетів. Бюджетна політика на місцевому рівні повинна забезпечувати дієвий вплив на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. Baltic Journal of Economic Studies. Vol. 6. №1. 2020. pp. 130-135.
3. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. Problems and Perspectives in Management. 2019. Volume 17, Issue №4, pp. 252-261.

Жаріков А.,

Державний торговельно-економічний університет

НАПРЯМИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

Розробка і реалізація бюджетної політики має спиратися на науково обґрунтовані положення та результати проведених досліджень з питань бюджетних відносин, що безперечно посилить збалансованість державних фінансів та створить необхідні умови для підвищення рівня керованості економічних процесів країни. Основним завданням бюджетного регулювання є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць, однак при цьому важливою є підтримка у

необхідних межах запасу стійкості бюджетної системи. Підвищення ефективності державного управління в сучасних фінансово-економічних умовах набувають особливої значущості. З метою реалізації соціально – економічних пріоритетів розвитку країни необхідне підвищення якісного рівня функціонування бюджетної системи, у тому числі запровадження середньострокового бюджетного планування у розрізі головних розпорядників бюджетних коштів, бюджетних програм; удосконалення методологічних засад програмно-цільового методу планування бюджету; застосування дієвих підходів управління державними фінансами. Бюджетний механізм має забезпечувати бюджетне регулювання держави, відображати певну спрямованість бюджетних відносин на виконання економічних і соціальних завдань на конкретному етапі розвитку держави. Бюджетна політика є ефективним інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Система бюджетного регулювання ґрунтується на сукупності фінансово-економічних взаємовідносин, інституційних бюджетних складових щодо визначення та реалізації основних напрямів бюджетної політики, планування і прогнозування бюджетних показників, використання бюджетних коштів, здійснення контролю за виконанням бюджету, досягнення відповідних соціально-економічних цілей та завдань. Доцільним є використання регуляторного механізму бюджетної політики, який базується на інтеграції бюджетного регулювання у сфері доходів, видатків бюджету, міжбюджетних відносин, державного боргу.

Перспективне бюджетне планування сприяє формуванню стійкого макроекономічного середовища, відновленню та підтриманню високих темпів економічного зростання на інноваційно-інвестиційній основі, забезпеченню оптимального податкового та боргового навантаження, та завдяки цьому підвищити рівень гарантій виконання державою соціальних зобов'язань. Важливим є запровадження дієвого механізму управління бюджетним процесом як складової частини системи управління державними фінансами, встановлення взаємозв'язку між стратегічними цілями розвитку країни та можливостями бюджету у середньостроковій перспективі, забезпечення прозорості, передбачуваності та послідовності бюджетної політики. Основними етапами середньострокового планування видатків бюджету на засадах програмно-цільового методу є наступні: складання прогнозу макропоказників, що характеризують економічний і соціальний розвиток країни, зокрема, номінального і реального валового внутрішнього продукту, обсягів виробництва, інфляції, обмінного курсу національної валюти, середньої заробітної плати тощо, який буде використаний для

планування бюджетних показників на середньострокову перспективу. Бюджетна політика визначає можливість збалансованого управління фінансовими ресурсами державного сектору економіки. Особливе значення має визначення ролі бюджету в економічних перетвореннях, яке полягає в економічній стабілізації; адаптації до змін економічного середовища; стимулюванні інвестиційної активності. Вагоме значення мають рівень бюджетного дефіциту, хід виконання бюджету, рівень дебіторської та кредиторської бюджетної заборгованості, рівень інфляції, зміни валютного курсу. Визначення та узгодження стратегічних цілей і напрямків діяльності галузей, розпорядників бюджетних коштів і необхідних для цього бюджетних ресурсів. Перспективне бюджетне планування як одна з основних складових державного регулювання економічного і соціального розвитку надає змогу підвищити керованість бюджетного процесу та якість розробки і реалізації бюджетної політики. Бюджетна політика у сфері державних видатків досить вагомий інструмент впливу на соціально-економічний розвиток, особливо при обмеженості фінансових ресурсів держави.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. Problems and Perspectives in Management. 2019. Volume 17, Issue №4, pp. 252-261.
2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
3. Чугунов І.Я., Самошкіна О.А. Видатки бюджету в системі державного регулювання соціально-економічного розвитку країни. Вісник КНТЕУ. 2019. № 2. С.103–121.

Замковий О.,

Державний торговельно-економічний університет

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Податкове регулювання є важливою складовою в системі фінансово-бюджетного планування економічного розвитку та має вагомий вплив на систему перерозподілу валового внутрішнього продукту. З урахуванням зовнішнього та внутрішнього економічного

середовища податкова політика забезпечує формування дохідної частини бюджету країни. Ефективне податкове регулювання є однією з умов досягнення фінансово-економічної збалансованості, забезпечення економічного розвитку країни та адміністративно територіальних одиниць. Податкове регулювання планування доходів бюджету повинно бути спрямоване на створення умов для інноваційного розвитку економіки, стимулювання розвитку людського капіталу, досягнення цілей і завдань суспільного розвитку. Саме тому під час розвитку податкового регулювання у фінансовій політиці має бути приділена особлива увага до взаємодії політичних, економічних, соціальних та культурних чинників зовнішнього середовища. Також потрібно враховувати, що саме внутрішнє середовище розвитку країни створює масштабні ризики довгострокової дії, які здатні негативно, так і позитивно впливати на ефективність податкової системи, послаблюючи чи розвиваючи її інституційну стійкість. Сучасне податкове регулювання є важливим інструментом у складі економічної системи, фінансовим механізмом регулювання процесу примусової передачі частини фінансових ресурсів платників податків у розпорядження держави з метою виконання останньою важливих соціально-економічних функцій. З огляду на примусовий характер податкових вилучень, побудова механізму податкового регулювання повинна забезпечувати координацію податкової політики з бюджетною, борговою, митною, інвестиційною та грошово-кредитною політикою, взаємопогодження дій їх регулюючих суб'єктів на всіх рівнях державної політики з метою зменшення негативного впливу на платників податків і зборів. Фінансову політику необхідно будувати так, щоб ціна сплачених податків не перевищувала ціни послуг, яких потребують платники податків. Важливо використовувати оптимальну модель перерозподілу фінансових ресурсів платників податків і зборів із метою забезпечення випереджаючого зростання матеріального виробництва й добробуту громадян, поваги їхніх цінностей та підтримки демократичних засад розвитку країни, що в умовах інституціональної багатоукладності сприятиме переходу від старого інституціонального укладу – соціалістичної моделі господарювання з домінуванням інтересів держави до нового – ринкової моделі господарювання: задоволення інтересів економічних агентів – платників податків і зборів. Податкове регулювання як складова фінансової політики держави є вагомим інструментом формування дохідної частини бюджету країни, має вплив на економічні та соціальні процеси і дає змогу забезпечувати соціально-економічний розвиток країни. В умовах економічних перетворень важливим є вдосконалення податкових

механізмів у рамках державної фінансової політики для забезпечення економічного розвитку шляхом зміни податкового навантаження, регулюючи, таким чином, сектори економіки, приватні та державні інвестиції, співвідношення між витратами, заощадженнями, доходами; адаптації фінансової політики до циклічних коливань шляхом зниження податків під час спаду і депресії та підвищення у фазі буму, досягаючи, таким чином, макроекономічної стабілізації; повної зайнятості населення через зміну ставок податків, регулюючи ефективний попит на товари і послуги; зменшення нерівності в доходах шляхом оподаткування заможних платників податків більш високими ставками податків за прогресивної системи, запровадження майнових податків, регулюючи майнове розшарування в суспільстві; стабільності цін на товари та послуги шляхом впливу на інфляцію, регулюючи розмір прямого та непрямого оподаткування. Розкриття сучасного податкового регулювання як складової економічної та соціальної політики є надзвичайно важливим завданням, адже сучасний розвиток країни неможливий без забезпечення взаємодії всієї сукупності регулюючих інституцій. Під час аналізу розвитку податкового регулювання необхідно дослідити взаємопов'язані інституційні структури, які безпосередньо чи опосередковано впливають на співвідношення всіх її елементів. Забезпечення розвитку сучасної країни вимагає вирішення не лише економічних, а й соціальних проблем. Розроблення заходів фінансової політики зумовлює необхідність системного регулювання економічних та соціальних процесів, що в сукупності створить умови для розвитку країни на якісно нових засадах регулювання. Доцільно посилити роль податкового регулювання у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни, що сприятиме впорядкованості процесів зміни матеріального базису виробництва, дасть змогу поліпшити транспарентність у відносинах між усіма учасниками податкових відносин.

Список використаних джерел

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І.Я. Чугунов та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
2. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 4. С. 31–41.
3. Коровій В. В. Державна фінансова політика як інструмент економічного зростання. *Економіка та держава*. 2020. № 12. С. 50–54. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2020/11.pdf.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцеві бюджети повинні бути наділені достатнім обсягом доходів для реалізації широкого спектру цілей і завдань соціально-економічного розвитку територій та виконання функціональних повноважень владними інституціями. Доходи за бюджетами повинні бути закріплені таким чином, щоб забезпечувати ритмічне фінансування запланованих бюджетних видатків. Бюджети місцевого самоврядування, обласні та районні бюджети виконують суттєву роль у регулюванні соціально-економічних процесів, адже основними функціями бюджетів є розподільна та регулююча. До інших функцій можна зарахувати стимулюючу, соціальну та контрольну. Розподіляючи частину створеного валового внутрішнього продукту через місцеві бюджети шляхом зарахування податкових і неподаткових надходжень до місцевих бюджетів, міжбюджетних трансфертів відбувається фінансування видатків на здійснення управління, освіти, громадське здоров'я, інфраструктуру і економічну діяльність, громадський порядок, соціальний захист і соціальне забезпечення, та інші сфери. Базовим та необхідним компонентом виконання даної функції є формування фондів фінансових ресурсів які є фундаментом діяльності місцевих інституцій. Розподіл податків за рівнями бюджетної системи має здійснюватися з урахуванням функціональної спроможності органів влади, інструментарію та забезпечення коригування бази оподаткування для певного податку, а також забезпечувати зацікавленість місцевих інституцій у формуванні передумов для збільшення податкоспроможності територій. Посилення ефективності контрольної та мотиваційної функції управління бюджетними відносинами надасть змогу збільшити фінансовий ресурс бюджетів адміністративно-територіальних одиниць. Пріоритетом є удосконалення методології прогнозування і планування бюджетних доходів. Достовірність та перегляд прогнозів бюджетних надходжень слід оцінювати на всіх етапах бюджетного процесу.

Пріоритетом фіскальної політики є посилення ролі власних доходів бюджету територіальних громад, зокрема шляхом подальшого розвитку механізму адміністрування місцевих податків. Податок на майно є

центральною ланкою місцевих податків і зборів. Процеси децентралізації покликані підвищити якість публічного управління та сформувати фінансово спроможні територіальні громади, в яких базовий набір суспільних послуг буде максимально наближеним до споживача, а якість цих послуг буде відповідати встановленим критеріям. На місцевому рівні найлегше продемонструвати причинно-наслідковий взаємозв'язок «бюджетних доходів і видатків», аргументувати тезу, що в сучасних реаліях – податки це плата за цивілізоване суспільство. Одночасно в платників податку на майно посилюється мотивація до здійснення контролю за витрачанням мобілізованих ресурсів.

Майнове оподаткування є одним з найбільш сприятливих для економічного розвитку форм оподаткування, до того ж нерухомість та земля є іммобільними базами оподаткування, що ускладнює зміну локацій платника податків. У органів місцевого самоврядування є повноваження регулювати ставку податку на нерухомість у межах визначених Податковим кодексом, що є важливим для зміцнення фінансової спроможності територіальних громад. Майнове оподаткування в Україні має суттєвий фіскальний потенціал, середнє значення співвідношення податку на майно до ВВП складає 0,8%, натомість у країнах Європейського Союзу – 2,3%. Сфокусувавши свою увагу на покращенні адміністрування податку на майно та технічних заходах можна досягти зростання доходів місцевих бюджетів, протидіяти економічній нерівності, що відповідає пріоритетам сталого розвитку. Насамперед це стосується роботи, пов'язаною із збором та аналізом інформації щодо ідентифікації об'єктів власності, що підлягає оподаткуванню. Потрібно забезпечити умови, в тому числі фінансові для наповнення та своєчасного оновлення реєстрів нерухомості та кадастрових карт, здійснювати оцінку податкової бази послідовно, без суттєвих затримок у часі. Актуальним і доцільним є використання технологічних новацій для впорядкування вищенаведеного питання, у цьому є зацікавленість як владних інституцій так і суспільства в цілому. Крім того, необхідно удосконалити канали комунікації між фіскальними органами та платниками податків щодо нарахування і сплати податку на майно, більш активного використання цифрових технологій. Важливо оцінити спроможність органів місцевого самоврядування адмініструвати бази оподаткування податком на майно, або ж удосконалити їх взаємодію з органами Державної податкової служби у даному питанні.

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

За сучасних умов актуалізується експертна дискусія на всіх рівнях щодо майбутнього проекту післявоєнного відновлення економіки України. Ключовими факторами активізації темпів економічного зростання є ресурси (інвестиції, технології, обладнання тощо), людський капітал та сприятливі умови для підприємницької діяльності. До останніх слід віднести верховенство права, захист прав інвесторів, ефективність функціонування державних інституцій, нульову толерантність суспільства до корупції, спрямованість заходів державної політики на результат, дієву бюджетну та податкову політику. Податкова політика, має бути системною, послідовною, зрозумілою для бізнесу та домогосподарств та відповідати вимогам часу. Одним з ключових факторів успіху для побудови дієвої податкової системи є довіра суспільства до держави та механізмів справляння податків. Тому заходи податкової політики мають бути обґрунтованими, узгодженими з іншими компонентами державної економічної політики та мати таргетовану спрямованість. В умовах війни ключовим принципом оподаткування є фіскальна достатність, адже за свою суттю податки є сухожиллям війни. Фінансування сектору оборони і безпеки потребує значних фінансових ресурсів, так у 2022 р. на дані цілі було виділено близько 23% ВВП країни, на 2023 р. прогнозний рівень бюджетних видатків (з урахуванням останніх змін близько 25% ВВП). Таким чином, практично всі власні акумульовані доходи державного бюджету спрямовуються на ведення військових дій, а інші функціональні цілі бюджетної політики фінансуються за рахунок грантових ресурсів, внутрішніх та зовнішніх державних запозичень.

У післявоєнний період важливим є забезпечення достатньо високих темпів росту реального валового внутрішнього продукту. Перед державою нагальним залишається вирішення складного завдання – мобілізації достатніх податкових надходжень для фінансування зростаючих соціальних зобов'язань внаслідок війни та забезпечення «дружнього» середовища для підприємницької активності. Класик економіки пропозиції А. Лаффер вбачає за необхідне при формуванні податкової політики держави дотримання принципу простоти оподаткування. Дослідник зазначає, що слід враховувати емпіричний досвід минулого, застосовувати ті заходи, що працювали раніше, а саме застосовувати апробовану часом комбінацію –

невисокі ставки податків та широку податкову базу. Даний підхід доцільно застосувати при трансформації підходів до справляння податків на працю, можливо у подальшому об'єднати соціальний внесок та податок на доходи фізичних осіб із зменшенням загального податкового навантаження на працю. Одночасно слід звузити можливості застосування третьої групи спрощеної системи оподаткування для фактично найнятих працівників. Демонстрація державою підходу до зниження податкового навантаження, але з одночасним посиленням податкового контролю і підвищенням ефективності використання бюджетних коштів є послідовним та виваженим заходом яке має довіру та підтримку в суспільстві. Зусилля всіх гілок влади має бути сконцентровано на дотриманні ст. 67 Конституції України без виключень, рівність умов у фіскальному середовищі є запорукою результативності оподаткування.

При подальшому реформуванні податкової політики варто утриматись від кардинальних кроків, фіскальні зміни мають бути послідовними. Заходи фіскального регулювання мають здійснюватися у парадигмі утримання макроекономічної стабільності. Підтримка фіскальної стабільності, бюджетної і боргової стійкості, низьких та стабільних темпів інфляції є базовими умовами для подальшого розвитку підприємництва, трансформації заощаджень економічних агентів у інвестиційний ресурс. Євроінтеграційні прагнення України, що зокрема виражаються в Угоді про асоціацію з Європейським Союзом (далі ЄС), набуття статусу кандидата на членство в ЄС з 2022 р. обумовлюють потребу удосконалення податкової політики держави, враховуючи досвід країн-членів ЄС та новітні тенденції оподаткування, викликані розвитком економіки та суспільними трансформаціями. Ключовим є спрощення податкового адміністрування, використовуючи цифрові технології та тренди діджиталізації. Розбудова електронних сервісів, зниження часових затрат на заповнення податкової звітності та сплату податків, технологічна модернізація інформаційно-аналітичного забезпечення фіскальних інституцій є важливим пріоритетом податкової політики у післявоєнний період, проте певні заходи мають здійснюватися і за сучасних умов. Експертне обговорення та моделювання потенційних змін податкової політики має здійснюватися завчасно, адже має бути забезпечено стабільність функціонування системи, а стабільність та передбачуваність є важливими критеріями зміцнення суспільної довіри.

БЮДЖЕТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Виважена бюджетна політика є ваговою умовою соціально-економічного розвитку країни, здійснення результативних економічних перетворень. Доцільним є посилення інституційних засад системи бюджетного регулювання, результативності бюджетної системи, ефективності планування та використання видатків бюджету. Розробка та реалізація бюджетної політики має ґрунтуватись на обґрунтованих положеннях, що сприятиме збалансованості бюджетної системи та дієвості державного фінансового регулювання розвитку суспільства. Важливим є підвищення рівня обґрунтованості перспективних напрямів державної фінансової політики з урахуванням економічних перетворень. Бюджетна політика держави як динамічна система, що розвивається у залежності від соціально-економічних потреб суспільства має задіяти з урахуванням зарубіжного досвіду відповідні регуляторні механізми. Функціональне призначення бюджетної політики є продуктом еволюції ролі та значення держави в суспільно-економічному розвитку, у залежності від показників економіки мають коригуватись цілі і завдання бюджетної політики, механізми, інструменти і важелі для їх досягнення з метою ефективного впливу на соціально-економічні процеси. В умовах рецесії бюджетна політика має реалізовувати адаптаційно-регуляторний потенціал з метою виходу на поступове економічне зростання. При цьому бюджетна політика як вагомий інструмент системи державного регулювання економіки має спиратися на довгострокову програму економічного і соціального розвитку країни. Розробка бюджетної політики із врахуванням циклічності соціально-економічних процесів, бюджетної збалансованості, запровадження системного оцінювання ступеня досягнення поставлених завдань сприятиме дієвому перетворенню вітчизняної економіки у напрямі інноваційної моделі розвитку. Важливими завданнями є створення умов для розвитку інституційної структури бюджетного простору, забезпечення макроекономічної стабільності та економічної збалансованості, сприяння структурній перебудові економіки та розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. Оцінюючи ефективність інституційного середовища формування і реалізації бюджетної політики важливим є врахування дієвості бюджетного інституційного середовища; адаптивності бюджетної політики до соціально-економічних процесів; прозорості бюджетної

політики; результативності діяльності та відповідальності органів державного управління і місцевого самоврядування за досягнення поставлених цілей. Розвиток інституційного середовища формування та реалізації бюджетної політики взаємопов'язаний з трансформаційними економічними процесами, значним рівнем впливу екзогенних факторів на вітчизняну економіку та передбачає здійснення інституційних перетворень у бюджетних відносинах з урахуванням суспільно-економічних умов та збалансованості бюджетної системи.

Основним завданням бюджету є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку країни, однак при цьому важливою є підтримка у необхідних межах запасу стійкості бюджетної системи, яка є одним з вагомих інструментів впливу на економічне зростання, разом з цим, з лагом у часі бюджетна система виступає як об'єкт впливу з боку макроекономічного стану, тому важливим є визначення ступеня взаємовпливу бюджетної системи і соціально-економічного розвитку країни. Бюджетна політика суттєво впливає на створення відповідних умов для дієвої структурної перебудови економіки з врахуванням ендогенних чинників економічного зростання, розвитку людського капіталу, розробки та впровадження наукоємних, конкурентоспроможних технологій. Доцільним є планування найбільш ефективних та дієвих бюджетних програм та суспільних послуг, що спроможні забезпечувати економічний розвиток у перспективі, використання системи відповідних показників оцінки бюджетної результативності, дотримання принципу прозорості та підзвітності органів державного управління громадськості. Розбудова інституту бюджетної політики, що включає розробку відповідних норм, правил, інституцій сприятиме вирішенню проблем, які існують у сфері державних фінансів. Архітектура бюджетної політики має створювати належні інституційні умови функціонування фінансової моделі у суспільстві, які у сукупності повинні формувати механізм впливу на економічне зростання, сприяти підвищенню добробуту суспільства. Вагомим механізмом реалізації пріоритетних напрямів бюджетної політики інноваційного характеру мають стати видатки розвитку державного та місцевих бюджетів, ступінь ефективності використання яких суттєво впливатиме на дієвість довгострокової стратегії економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

2. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 6. №1. 2020. pp. 130-135.

3. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Krykun T. The budget policy of Ukraine under martial law. *Public and Municipal Finance*. 2023, № 12(1), pp.1-11.

Кужелєв М.,

Національний університет «Києво-Могиллянська академія»

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після початку відкритої фази війни росії проти України 24 лютого 2022 року суттєво змінилося не тільки життя кожної української родини, але й відбулися глобальні трансформації як в економіці у цілому, так й у системі публічних фінансів. Так, за даними Національного банку України, внаслідок війни номінальний ВВП у 2022 році знизився на 1,7 трлн. грн, прямі збитки економіці склали більше 130 млрд. дол. США. Аналогічну тенденцію можна побачити в сфері оподаткування – податкові надходження забезпечують потреби зведеного бюджету лише на 50 % (для порівняння – до початку активної фази війни вони сягали 85 %). Ці тенденції мають цілком об'єктивний характер та є наслідком часткової окупації Київської, Сумської, Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської областей та повної окупації українського Криму, руйнуванням або скорочення промислового виробництва (а саме ці регіони були промислово розвиненими і саме в них вироблялась велика частка доданої вартості й створено велику кількість робочих місць), великою міграцією/евакуацією населення, руйнуванням інфраструктури, постійними обстрілами та бомбардуваннями, енергетичними втратами та цілою низкою інших чинників. Тобто актуальною проблемою стає необхідність трансформаційних змін як економічної системи країни в цілому, так й податкової системи як складової публічних фінансів.

Одним з логічних шляхів вирішення касових розривів зведеного бюджету в звичайних умовах є скорочення видаткової частини, але зараз в країні війна й досить складно знайти напрями такого скорочення: видатки на ЗСУ скорочувати не можна (хоча це один з найбільш великих напрямів бюджетних витрат), скорочувати соціальну підтримку,

коли мільйони українців втратили майже все своє майно та роботу також не є правильним. Залишається фактично один напрям – оптимізація та скорочення штату державних органів на основі впровадження сучасних цифрових рішень та запровадження цілої низки нових державних послуг, але жодних зворушень в цьому напрямку не відбувається, навпаки деякі державні мужі (народні депутати) встановлюють собі додаткові надбавки та збільшують витрати бюджету на власне утримання, а «оптимізація» стосується працівників нижньої ланки. Другий логічний напрям вирішення проблем зведеного бюджету у мирні часи – це розширення податкової бази та збільшення податкового навантаження. Але такий підхід також не є панацеєю, адже може мати цілком зворотній ефект, достатньо згадати криву Лаффера на негативному схилі. Крім того, слід пам'ятати, що близько 7 мільйонів громадян виїхало в країни Європи та Америки як біженці, а номінальне збільшення надходжень ПДФО пояснюється зростанням фонду оплати праці військових, а не реальним зростанням доходів населення.

За думками експертів актуальним може стати підвищення ефективності адміністрування існуючих податків, так як податкова дисципліна та культура в умовах війни суттєво постраждали; реформування системи податків на майно, на яких менш еластична база оподаткування; реформування системи корпоративних податків та скасування пільги на 2 % Єдиного податку. Вважаємо, що запропоновані напрями трансформації податкової системи допоможуть утримати економіку в робочому стані під час війни та допоможуть у відбудові після нашої Перемоги.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
2. Кужелєв М.О. Публічні фінанси України: вплив війни, нові виклики та тенденції розвитку. *Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні* : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Хмельницький-Херсон, 20 грудня 2022 р. Хмельницький-Херсон : ХНТУ, 2022. С. 31–33.
3. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири: монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, Л. Л. Тарангул. Київ : Новий друк, 2015. 570 с.

4. Протидія агресивному податковому плануванню: світовий досвід та виклики для України : монографія. за заг. ред. С.С. Брехова та В. І. Коротуна. К. : Алерта, 2017. 344 с.

5. Нечипоренко А. В., Панченко І. В., Мороз Л. О. Стан і перспективи розвитку податкової політики України. *Бізнес Інформ*. 2021. №5. С. 348–354.

6. Kuzheliev M. Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy of the country. Association agreement: driving integrational changes: collective monograph / edited by R. Iserman, M. Dei, O. Rudenko, Y. Tsekhnister, V. Lunov. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA, 2019. P. 374–385.

Любчак І.,

Державний торговельно-економічний університет

БЮДЖЕТ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

В умовах динамічних перетворень економіки актуалізуються питання забезпечення макроекономічної рівноваги та стимулювання економічного зростання. Вагомою умовою для цього стає якісний рівень формування та виконання бюджету. Бюджет як невід’ємна частина фінансово-економічних відносин є інструментом регулювання соціальної, економічної, інвестиційної, зовнішньоекономічної політики держави. Вплив бюджету на фінансово-економічний стан в країні здійснюється через механізми формування дохідної і видаткової частини бюджету. Основним завданням бюджету є забезпечення сталого економічного розвитку країни, при цьому зберігаючи стійкість бюджетної системи, від дієвості та результативності якої залежить рівень макроекономічної рівноваги, тому важливим є визначення ступеня взаємовпливу бюджетної системи і економічного розвитку країни. Використання бюджету як регулятора макроекономічної рівноваги реалізується через провадження результативної та ефективної бюджетної політики. Економічна сутність бюджетної політики полягає у визначенні раціональних співвідношень між усіма елементами бюджетної системи задля забезпечення стійкого економічного зростання. Дієвість бюджетної політики здійснює безпосередній вплив на створення відповідних умов задля структурної перебудови економіки з урахуванням пріоритетних напрямів подальшого економічного зростання.

Провадження виваженої бюджетної політики, взаємодія усіх бюджетних інструментів, регулювання дохідної та видаткової частини бюджету дозволяє досягати макроекономічної рівноваги та показників економічного зростання, сприяти розвитку економіки і соціальним перетворенням. Дієва та результативна бюджетна політика виконує активну роль у регулюванні економічних процесів та забезпеченні соціального захисту громадян. Від рівня дієвості бюджетної політики залежить темп економічного розвитку держави та інтегрований показник стійкості бюджетної системи, який визначається сукупністю інструментів бюджетування та визначає рівень збалансованості бюджетної системи. Необхідним є визначення та встановлення раціональних співвідношень між елементами бюджетної системи, що забезпечить достатній обсяг бюджетних ресурсів тим самим забезпечуючи економічне зростання. Удосконалення діючої бюджетної політики необхідне в частині формування довгострокової концепції розвитку фінансово-економічної системи.

Важливим є проведення бюджетної політики, забезпечуючи підвищення рівня прозорості бюджетного процесу. Особливо вагомого значення набуває удосконалення інституційних засад бюджетної політики, у тому числі в частині формування доходів та видатків бюджету з урахуванням виваженої податкової політики, ефективного планування та використання видатків бюджету, управління державним боргом, враховуючи особливості воєнного та післявоєнного періоду. Бюджетна архітектоніка має забезпечувати належні інституційні умови функціонування фінансово-економічних відносин, які, в свою чергу, будуть сприяти підвищенню добробуту суспільства. Першочерговим завданням для бюджетування є оптимізація бюджетних видатків без втрати ефективності у досягненні бажаних результатів. В умовах воєнного та післявоєнного періоду доцільним є планування ефективних бюджетних програм, що спроможні забезпечувати поступову відбудову економіки та економічний розвиток у перспективі. Необхідним є використання відповідних показників оцінки бюджетної результативності, дотримання принципу прозорості та публічності органів державного управління, що, в свою чергу, вплине на темпи економічного зростання. Доцільним є модернізація системи формування дохідної та видаткової частини бюджету відповідно до особливостей воєнного та післявоєнного періоду, удосконалення механізму управління державним боргом, з урахуванням критичної залежності від зовнішнього фінансування, планування дефіциту бюджету та джерел його фінансування, забезпечення дієвості бюджетного планування і прогнозування, відповідно до визначеної пріоритетності бюджетних програм та підвищення ефективності формування бюджету як складової фінансово-економічних відносин.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Chugunov I., Makohon V. (2020) Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 6. №1 pp. 130-135.
3. Chugunov I.Y., Aristov Yu.Yu. (2021) Budget as a tool of economic growth. *Sciences of Europe*. Praha, Czech Republic. Vol.3. № 64. pp. 66-72.

Макарчук І., Расюк М.,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцеві бюджети є фінансовою основою розвитку місцевої громади. У процесі реформування місцевого самоврядування та місцевої влади діяльність місцевих бюджетів має бути спрямована на активізацію внутрішнього потенціалу, використання механізмів збільшення доходної бази, забезпечення оптимального використання ресурсів громади та стабільного економічного розвитку. На цьому етапі особливого значення набуває питання ефективності впровадження реформи фіскальної децентралізації та підвищення потенціалу українського місцевого самоврядування. Фінансова децентралізація є однією з ключових передумов нарощення потенціалу місцевого самоврядування в Україні. Це процес передачі фінансових ресурсів та повноважень від центрального рівня влади до місцевих органів самоврядування. Одним з головних досягнень фінансової децентралізації в Україні є створення територіальних громад, що об'єднують сусідні місцеві ради та є самодостатніми щодо вирішення соціально-економічних та інфраструктурних проблем. Українська держава передала до їх компетенції значну частину фінансових ресурсів, включаючи податки та збори, що сприяє підвищенню їх ефективності та забезпеченню розвитку інфраструктури на місцях.

Завдяки фінансовій децентралізації з'явилися можливості для місцевих органів самоврядування планувати та реалізовувати свої проекти, забезпечувати соціальну та економічну стабільність, підвищувати

якість життя громадян. Місцеві ради здійснюють самостійно вирішення питань з розподілу бюджетних коштів, організації та управління комунальним майном, надання послуг та допомоги населенню. У результаті фінансової децентралізації в Україні зросла активність місцевих органів самоврядування, відбулася диверсифікація економічних можливостей регіонів та підвищилася відповідальність місцевих органів влади перед своїми виборцями та громадянами. Місцеві органи самоврядування стали більш самостійними та здатними забезпечувати якісні та ефективні послуги на місцях, а також розвивати соціальну та економічну інфраструктуру. Крім того, фінансова децентралізація стимулює розвиток конкуренції між місцевими органами самоврядування, що сприяє підвищенню якості та ефективності надання послуг. Важливим елементом успіху фінансової децентралізації є також підвищення рівня участі громадян у процесах місцевого самоврядування, що забезпечує їх активну участь у прийнятті рішень та контролі за діяльністю місцевих органів влади.

Загалом, фінансова децентралізація є важливим елементом реформування державної системи України, що сприяє розвитку місцевого самоврядування та забезпеченню зростання соціально-економічного потенціалу регіонів. В рамках фінансової децентралізації в Україні було передано на місцевий рівень значну частину податків та зборів, що сприяло збільшенню бюджетів місцевих громад та забезпечило можливість реалізації важливих соціальних та економічних проєктів. Крім того, фінансова децентралізація сприяла зменшенню бюрократії та корупції на місцевому рівні, оскільки місцеві органи самоврядування стали більш відповідальними та здатними самостійно вирішувати питання, що стосуються їх громадян. Також фінансова децентралізація сприяла залученню інвестицій в регіони, оскільки місцеві органи самоврядування стали здатні пропонувати інвесторам привабливі умови для розміщення бізнесу. Незважаючи на успіхи, фінансова децентралізація в Україні потребує подальшого розвитку та удосконалення. Важливим елементом цього є забезпечення достатньої фінансової бази для місцевих органів самоврядування, що дозволить їм ефективно забезпечувати потреби громадян та розвивати соціальну та економічну інфраструктуру. У підсумку, фінансова децентралізація є важливим інструментом розвитку місцевого самоврядування в Україні, що сприяє зростанню соціально-економічного потенціалу регіонів та забезпеченню підвищення якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. Державна фінансова політика в Україні: теорія та практика за ред. Бондаренко О.В. та Сафонові О.А. К. Центр учбової літератури, 2018.
2. Децентралізація в Україні: від теорії до практики за ред. Вознюка І.В. та Слабошпицької О.І. К. Наукова думка, 2017.
3. Фінансова децентралізація в Україні: теорія та практика за ред. Бондаренко О.В. та Левченка О.М. К. Знання України, 2016.

Макогон В.,

Державний торговельно-економічний університет

РЕГУЛЯТОРНА СКЛАДОВА БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах широкомасштабних військових дій на території України вагомим постає завдання підвищення регуляторної складової бюджетної політики шляхом розвитку фінансово-бюджетного інструментарію та посилення його впливу на економіку з метою забезпечення передумов для відновлення її стійкості. Згідно Плану відновлення України «Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток» до ключових викликів бюджетної політики в умовах війни належать: зниження економічної активності суб'єктів господарювання, знищення економічного потенціалу, що зумовлює падіння економіки і відповідно суттєве зниження рівня податкових надходжень до державного бюджету; зміна місця реєстрації (проживання) значної кількості суб'єктів господарювання та домогосподарств, що змінило потреби органів місцевого самоврядування та їхні фінансові можливості, посиливши потребу в додаткових фінансових ресурсах у багатьох територіальних громадах; зростання диференціації доходів місцевих бюджетів різних адміністративно-територіальних одиниць; недостатність внутрішніх фінансових ресурсів та непередбачуваність економічної ситуації, відповідно неможливість якісного бюджетного прогнозування. Постає необхідність розбудови концептуальних засад формування дохідної частини державного бюджету, що забезпечить зростання рівня податкових надходжень та мінімізує ризики розширення тіньового сектору економіки; підвищення ефективності бюджетних видатків та забезпечення балансу між фінансуванням

найбільш критичних статей державного бюджету та стимулюванням відновлення економіки.

Станом на 31 грудня 2022 року державний та гарантований державою борг України становив 4 072,85 млрд. грн., в тому числі від загальної суми державного та гарантованого державою боргу: зовнішній борг склав – 64,11 %; внутрішній борг – 35,89 %. Державний борг України становив – 91,22 % від загальної суми державного та гарантованого державою боргу, в тому числі: зовнішній борг – 57,10 %; внутрішній борг – 34,12 %. Гарантований державою борг склав – 8,78 % від загальної суми державного та гарантованого державою боргу, в тому числі: зовнішній борг – 7,01 %; внутрішній борг – 1,77%. Важливо відмітити, що в контексті оцінки ризиків державних боргових зобов'язань, прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій». Зазначений Закон запровадив механізм концепції номінального утримувача, що значно полегшує придбання іноземцями цінних паперів, у тому числі державних облігацій в Україні. Водночас, ефективність даного механізму потребує подальшого ретельного відстеження в рамках оцінки секторальних ризиків у сфері регулювання і нагляду Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Список використаних джерел

1. Проект Плану відновлення України «Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток». Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf>

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій: Закон України від 15 травня 2018 року № 2418-VIII. Режим доступу: <https://bit.ly/3Lf0Rcp>

Нечипоренко А.,
Київський університет імені Бориса Грінченка

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне збройне вторгнення рф на територію України суттєво вплинуло як на життєдіяльність громадян, так і на діяльність

абсолютно всіх інститутів та інституцій в країні. Війна стала причиною величезних людських, соціальних та економічних втрат. Зокрема, шокового стану зазнала фінансова політика держави, а саме податкова політика як ключовий її елемент. Передусім, слід зазначити, що значна кількість господарюючих суб'єктів, в тому числі й великі платники податків, були вимушені зупинити свою діяльність через воєнні дії чи тимчасову окупацію територій, де вони розташовані. Зважаючи на непрості умови ведення бізнесу Верховна Рада України у березні 2022 року прийняла низку законів, зокрема які регламентують внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану; особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану; вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану. Відповідно в умовах воєнного стану з метою полегшення податкового тиску було досягнуто зниження податкових ставок, відтермінування платежів для фінансово неспроможних категорій платників, послаблення адміністративних вимог та перехід на спрощену систему оподаткування для певних груп платників податків.

В умовах війни зросли дискреційні видатки бюджету, зокрема видатки на оборону, що зумовлює потребу в наповненні бюджету, а податкові надходження становлять лівову частку доходів бюджету. Прогноз податкових надходжень до бюджету відображає вплив війни та досить повільне економічне відновлення. У 2023 році очікується зменшення надходжень від податків на доходи, що є похідним від зменшення прибутковості підприємств та тривалого руйнування виробничих потужностей економічних об'єктів, структурних змін на ринку праці й зниження зарплати в державному секторі. Надходження від податків на товари та послуги, за прогнозами, дещо зростатимуть з відновленням споживання та скасуванням заходів, які були запроваджені в умовах воєнного стану. У бюджет 2023 року вже закладено зростання надходжень на 0,6 % ВВП за рахунок відповідних заходів; також було затверджено план-графік повернення акцизу та ПДВ на пальне до довоєнного рівня з липня 2023 року. Очікується зменшення доходів від податків на природні ресурси через вплив воєнних дій та нестабільність цін. Інфляція в умовах воєнного стану в Україні залишається високою, зокрема через пов'язані з війною перебої з постачанням, що ускладнює реалізацію й грошово-кредитної політики країни. Однак, варто відзначити, що платники податків у складний воєнний час продовжують фінансово підтримувати економіку України сумлінно сплачуючи податки. Так, у січні-лютому 2023 р. надходження до зведеного бюджету країни за платежами, що контролює

Державна податкова служба України, становили 149,9 млрд грн. До державного бюджету надійшло 83,5 млрд грн, до місцевих бюджетів – 66,5 млрд грн. Відшкодовано ПДВ на рахунки платників склали 25,9 млрд грн.

У розрізі основних платежів у січні-лютому 2023 р. порівняно з відповідним періодом 2022 р. приріст з податку на доходи фізичних осіб становив 10,8 % (тобто +2,4 млрд грн), надходження акцизного податку з вироблених та ввезених товарів (продукції) збільшилися в 1,4 рази (+3,6 млрд грн). До місцевих бюджетів у січні-лютому 2023 р. надійшло 66,5 млрд грн, що на 5,9 млрд грн, або на 9,8 % більше, ніж у січні-лютому 2022 р. Отже, враховуючи той факт, що війна продовжується існує ряд викликів та загроз у процесі реалізації податкової політики. Але завдячуючи активній громадянській позиції платників податків держава має змогу фінансового забезпечувати Збройні Сили України та здійснювати соціальні виплати.

Список використаних джерел

1. Kuzheliev M., Rekunenko I., Nechyporenko A., Nemsadze G. Discretionary budget expenditure in the system of state regulation of the country's socioeconomic development. *Public and Municipal Finance*. 2018. №7. P. 8–18.

2. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

3. Baranovskyi O. I., Kuzheliev M. O., Zherlitsyn D. M., Nechyporenko A. V., Sokyрко O. S. Econometric models of monetary policy effectiveness in Ukraine. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol 3. № 30. P. 226–235.

4. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/>

Ничик В.,

Державний торговельно-економічний університет

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВИЙ МЕХАНІЗМ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Бюджетно-податкова політика як складова системи управління державними фінансами є одним із вагомих інструментів забезпечення

суспільного розвитку. В умовах економічних перетворень важливим є розвиток теоретико-методологічних засад державної фінансової політики, посилення дієвості фінансових механізмів підтримки конкурентоспроможності економіки, інституційних засад розвитку системи планування видатків бюджету, підвищення рівня фінансового забезпечення системи соціального захисту населення. Важливою складовою системи державного фінансового регулювання економіки є бюджет, який відображає відповідні відносини у процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб суспільства. Від якості та своєчасності прийняття рішень щодо управління державними фінансами залежить збалансованість бюджетної системи та результативність впливу бюджетного механізму на дієвість економічних перетворень. На даному етапі розвитку фінансово-економічних відносин особливого значення набуває необхідність запровадження стратегічного бюджетного планування. Разом з тим, на даному етапі суспільного розвитку важливим є поглиблення економічної сутності бюджетно-податкова політики як складової системи макроекономічного регулювання, удосконалення положень щодо формування та реалізації фінансового забезпечення розвитку людського потенціалу. Подальший розвиток інституційних засад системи планування видатків бюджету сприятиме підвищенню рівня відповідальності учасників бюджетного процесу, результативності бюджетних програм, ефективності використання бюджетних коштів, державного фінансового контролю та аудиту. Вагомим є удосконалення основних засад формування бюджетної політики на середньострокову перспективу, посилення дієвості системи управління державними фінансами, адаптивного бюджетного механізму у взаємозв'язку з стратегічними пріоритетами соціально-економічного розвитку країни. Економічна сутність бюджетно-податкової політики як складової системи макроекономічного регулювання полягає у використанні адаптивного бюджетного механізму з врахуванням динамічної збалансованості фінансових, економічних, соціальних взаємовідносин, основних положень бюджетної архітектоники, циклічності економічного розвитку, стану державних фінансів у взаємозв'язку з стратегічними пріоритетами соціально-економічного розвитку країни, спрямованого на забезпечення адекватності регулятивних заходів внутрішнім і зовнішнім змінам економічного середовища, застосування прозорості та виваженої системи управління державними та муніципальними фінансами, державним боргом з метою довгострокового розвитку національної економіки, що надасть можливість підвищити якісний рівень дієвості

бюджетного процесу, ефективність використання бюджетних коштів, регулювання міжбюджетних відносин, результативність економічних перетворень. Вагомим є подальший розвиток інституційних засад фінансової політики суспільного розвитку. Важливим є створення і забезпечення фінансово-бюджетних передумов для формування ефективно соціально орієнтованої економіки з урахуванням потреб та інтересів суспільства.

Від рівня обґрунтованості рішень у сфері справляння податків, регулювання видатків бюджету, дефіциту бюджету залежить інвестиційна активність економічних суб'єктів, перспективи соціально-економічного розвитку суспільства. Бюджетно-податкова політика має бути спрямована на стимулювання розвитку людського капіталу з огляду на необхідність посилення конкурентоспроможності економіки. Податкова політика є більш волатильною в країнах з трансформаційною економікою, що проявляється у зміні кількості податків, їх ставок, бази, податкових пільг, перегляду переліку та пропорцій розподілу загальнодержавних податків і зборів між державним та місцевими бюджетами. Подальший розвиток підходів щодо розробки бюджетно-податкової політики надасть можливість підвищити ступінь адаптивності впливу оподаткування на соціально-економічне середовище та якісний рівень керованості державними фінансами. На даному етапі необхідним є посилення впливу фінансової політики держави на процеси економічного відтворення.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. Problems and Perspectives in Management. 2019. Volume 17, Issue №4, pp. 252-261.
2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
3. Нікітішин А.О. Податкова політика в умовах економічних перетворень : монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ МОДЕЛІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Вітчизняна модель оподаткування доходів населення перманентно перебуває у стані реформування, що передбачає зміну ставок, бази оподаткування, критеріїв надання пільг тощо. Однак, у науковому середовищі та суспільній думці поширена думка про несправедливий характер податку на доходи фізичних осіб, його низьку ефективність щодо зниження майнової нерівності та детінізації доходів населення. Широко критикованою є також практика застосування податкової соціальної пільги, військового збору тощо. З точки зору справедливого розподілу податкового навантаження між різними верствами населення неоднозначно можна оцінити наявність в Україні знижених ставок податку для пасивних (незароблених) доходів. З 2017 року ставка ПДФО на рівні 9% застосовується до доходів у формі дивідендів по акціях, інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих інститутами спільного інвестування і суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток; ставка 5% – для доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами – платниками податку на прибуток підприємств. З одного боку, знижені ставки податку для пасивних доходів ймовірно можуть стимулювати населення до фінансового інвестування, адже якщо застосовувати до таких доходів стандартну ставку податку, то це спонукатиме інвесторів приховувати доходи від оподаткування. У розрізі видів економічної діяльності, найбільший обсяг податку на доходи фізичних осіб із заробітних плат було сплачено у сфері державного управління й оборони (35,2 млрд. грн.). На другому місці переробна галузь – 33,4 млрд. грн., а на третьому – оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 28,8 млрд. грн. У світовій практиці оподаткування доходів фізичних осіб широко використовується такий інструмент податкового регулювання, який передбачає вирахування із бази оподаткування, в Україні цей інструмент представлений податковою соціальною пільгою (далі – ПСП).

Динаміка надання ПСП у 2019-2021 роках має спадну тенденцію і загальна кількість осіб, що її отримали, зменшилася до 1380,6 тис. осіб. При цьому більше 77% отримувачів ПСП отримували її на підставі пп. 169.1.1 ПКУ, що встановлено для будь-якого платника податку.

Три інші види пільг сумарно за кількістю отримувачів становили від 0,3% до 20%. Зокрема, найменше отримувачів ПСП на підставі пп. 169.1.4, що установлені для платників податків, що є Героями України, Героями Радянського Союзу, учасниками бойових дій під час Другої світової війни, колишніми в'язнями концтаборів та ін. Це можна пояснити тим, що вік таких платників податків найчастіше перевищує 70–80 років і трудову діяльність більшість осіб припиняють вести з об'єктивних причин. Удосконалення надання податкової соціальної пільги може бути в напрямку надання її лише на підставі пп. 169.1.1 ст. 169 ПКУ, та перерахована за підсумками подання річної декларації про майновий стан та доходи з розрахунку на кожного утриманця. Для поліпшення ситуації пропонуємо застосовувати цю пільгу до всіх платників ПДФО шляхом внесення відповідних змін до ПКУ (відміна порогового значення щодо її застосування).

Список використаних джерел

1. Звітність про виконання Зведеного бюджету України. *Open Budget*. URL: <https://openbudget.gov.ua>.

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-IV. Дата оновлення: 03.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Пасічний М.,
Державний торговельно-економічний університет
Нікітішин А.,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК НА ТЮТЮНОВІ ВИРОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабної війни проти України перед економікою та тютюновою галуззю як невід'ємною складовою переробної промисловості постало чимало викликів. Деякі виробництва знаходились або продовжують перебувати у зоні активних бойових дій або на прилеглих до них територіях, що унеможлиблювало(є) виробництво з багатьох причин, передусім безпекових і логістичних. Війна обумовила суттєві міграційні потоки, як всередині країни так і за кордон. За даними ООН, станом на початок 2023 р. 4,5 млн українських біженців

zareestrovano na prohramah tymchasovoho zahystu v kraïnah ES, 6,5 mln hromadyan Ukraïni є vnutrišnio peremishchennymi osobami. Narazi znachna terytoria Ukraïni z iï naselenniam zalishayetsya tymchasovo okupovanoju, okupanty nasильno zdïysnyujut deporhacïju ukraiñciv; zagarbnyky deporhували близько двох млн людей. Rïzke zmenšennja kïlkyosti naselennja vplyvas na znizhennja popytu na vsi vydy tovariv, u tomu chisli tютюновi vyroby. Vïйна znachno vplyнула на znizhennja kupivельноï spromozhnosti naselennja, a otzhe poznačylas na zmnï vподобань курців та зростаннi обсягiв нелегальноï торгiвлi тютюновими vyробами. Vрахувуючи наслідкi повномасштабноï вïйни, що описанi вище, зафіксовано рiзкый спад вnutrišнього vyробництва сигарет в Украïнi. У 2022 р. vyроблено лише 61,05% сигарет у порiвняннi 2021 р., що плынуло на загальний показник придбаннja акцизних марок для сигарет (vyроблених в Украïнi та iмпортованих), – за підсумками 2022 р. падiння склало 25,63%. Отzhe, навiть з урахуванням збiльшеннja ставок акцизу на сигарети на 20% обсяг податкових надходжень з цiєї пiдакцизноï продукцiï є нижчим нiж у 2021 р.

Зупинка потужностей ключових vyробникiв в Украïнi та неможливість друку i доставки акцизних марок до iноземних vyробникiв обумовили необхiднiсть запровадженнja зmnï щодо маркуваннja пiдакцизноï продукцiï. На перiод дiï воєнного, надзвичайного стану дозволено ввезеннja на митну терytорiю Украïни тютюнових vyробiв, якi марковано акцизними марками, надрукованими за кордоном. Неспроможнiсть вiтчизняних vyробникiв тютюнових vyробiв на початку повномасштабного вторгненнja забезпечити безперебiйне vyробництво сигарет через небезпеку vyробництва та логiстичнi перешкоди вplyнуло на суттєве зростаннja iмпортноï складовоï сигарет у краïнi. У II кварталi 2022 р. обсяг ввезених з-закордону сигарет вперше перевищив обсяг vyробленоï в Украïнi такоï продукцiï, про що свiдчать данi придбаннja акцизних марок для тютюнових vyробiв. Протягом квітня-липня 2022 р. обсяг придбаних платниками податку акцизних марок для iмпортованих сигарет (сумарно з фiльтром та без) вирiс у порiвняннi з аналогiчним перiодом 2021 р. у 19,3 рази. Загалом обсяг iмпортованих сигарет у 2022 р. збiльшився у 9,8 рази.

Зафіксовано також значний спад у споживаннi ТВЕН (вперше пiсля кiлькох рокiв динамiчного зростаннja). У 2022 р. знизеннja обсягу придбаннja акцизних марок для цього vyду продукцiï склало 27,74%. Але це стало наслідком передусiм радикальноï акцизноï полiтики, а не вplyву вïйни. Постiйне зростаннja цiни сигарет та ТВЕН в Украïнi внаслідок щорiчного збiльшеннja ставок акцизного

податку на 20% обумовлюють структурні зміни в споживанні тютюнових виробів. Ключовим трендом минулих періодів, який ще більше проявився в умовах війни, є розширення тіньового ринку тютюнових виробів. За підсумками 2022 р. тіньовий сегмент тютюнових виробів збільшився ще на 3 в. п. до рівня 19,9% (максимальний рівень за всю історію спостережень). Збільшення частки на ринку нелегальної продукції призводить до падіння податкових надходжень до бюджету. За оцінками Kantar, втрати бюджету (акцизний податок, ПДВ, роздрібний акциз) внаслідок нелегальної торгівлі сигаретами у 2022 р. становили 19,1 млрд грн. Крім того, частина курців переходить до споживання більш дешевої тютюнової продукції – в першу чергу це стосується тютюну, з якого активно робляться самокрутки. Аналіз динаміки придбання акцизних марок для інших тютюнових виробів (насамперед розсипного тютюну) свідчить про стрімке зростання обсягів споживання такої продукції. У 2022 р. акцизних марок для цієї категорії тютюнових виробів було закуплено у 18,3 рази більше ніж у попередньому періоді; у тому числі імпорт збільшився у 19,1 рази, внутрішнє виробництво – у 2,9 рази відповідно. Перехід курців з одного виду тютюнової продукції на іншу, яка є більш дешевою, перешкоджає виконанню регулятивних цілей акцизного оподаткування щодо зменшення тютюнопаління та знижує обсяг сплачених податків до бюджету.

Підлипна Р.,

*Ужгородський торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету*

ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Усі війни є також війнами економік. Тому економіка та бізнес мають працювати. За для цього держава має адаптувати податкове навантаження і податкові правила до воєнних умов, для сприяння виживанню бізнесу в умовах війни. Податковий менеджмент є універсальним інструментом управління, який забезпечує специфічні підходи до вирішення поставлених сьогодні питань у сфері оподаткування і у широкому розумінні охоплює проблеми формування державних доходів за рахунок постійних і тимчасових джерел (власне податків і

позик), у вузькому – податкова політика обмежується сферою оподаткування, включаючи встановлення видів податків, об'єктів, ставок, пільг, термінів і механізму фіксації надходження їх до бюджету. Особливістю податкового менеджменту є реалізація забезпечення надходження до бюджету таких сум, які б дали змогу державі вирішити основні завдання економічних реформ: вихід із кризи, забезпечення стійкого економічного росту і максимальної зайнятості населення, підвищення життєвого рівня населення та його платоспроможності, забезпечення щорічного приросту ВВП. Водночас вирішується проблема розширення податкової бази, а отже й збільшення надходжень грошових сум до бюджету. Потрібно знайти правильне співвідношення між сумою, що вилучається у платника податків, і сумою, що залишається йому для розширеного відтворення, тобто для розширення податкової бази.

Податковий менеджмент реалізується через фіскальну політику держави і використовує всі наявні інструменти для зниження рівня податків, оскільки: зниження рівня податків стимулює грошові заощадження фізичних осіб, підвищуючи норму прибутку від активів, зростання заощаджень знижує процентні ставки і збільшує фінансові інвестиції; зниження податків на прибуток чи прискорена амортизація концентрують фінансові ресурси для розширеного відтворення; зростання інвестицій сприяє зростанню кількості об'єктів виробництва та продуктивності праці і розширенню податкової бази. Однією із складних проблем залишається питання удосконалення взаємовідносин між платниками податків і державою. Адже ефективна організація управління податками на всіх його рівнях здатна забезпечити розв'язання проблеми наповненості бюджетів відповідними надходженнями, що особливо актуально в період розгортання в Україні фінансової кризи та зростання бюджетного дефіциту. Це завдання може вирішуватися в процесі удосконалення функцій податкового менеджменту, зокрема його організаційної функції. Сутність менеджменту як безперервного процесу розкривається в його функціях: податкове планування і прогнозування; податкове регулювання; податковий контроль.

Необхідність розмежування функцій податкового менеджменту і визначення їх змісту полягає у тому, що від визначення пріоритету певної функції податків у податковій системі значною мірою залежить економічна ситуація в країні, стан бізнесу та добробут громадян. А податковий менеджмент повинен виступати знаряддям управління у руках держави для максимально ефективного вирішення суперечливих інтересів держави і бізнесу. Сьогодні в умовах воєнного

стану законодавство для бізнесу змінюється щодня. Податковий менеджмент сьогодні здійснюється у вигляді військово-податкового адміністрування. Значних змін зазнали процедури адміністрування, контролю та обліку платників податків, основні з яких наступні: на період воєнного стану зупинено перебіг податкових строків, зокрема строків давності; на час воєнного стану податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються; податковій надано право здійснювати контроль і спостереження за дотриманням встановлених державою фіксованих цін, граничних цін та граничних рівнів торговельної надбавки; усі операції з добровільної передачі майна на користь ЗСУ не вважаються операціями з реалізації для цілей оподаткування; для забезпечення потреб оборони військово-цивільним адміністраціям надано право звільняти майно з під податкової застави у спрощеному порядку тощо. Отже, у воєнний час податковий менеджмент займає особливе значення для забезпечення потреб оборони нашої країни.

Слюсар С.,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

Фіскальна спрямованість вітчизняної податкової системи унеможлиблює, відповідно до основних напрямів податкової політики, ефективний розвиток операційної, інвестиційної та інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, що призводить до мінімізації податків, ухилення від їх сплати, внаслідок чого стимулюється розвиток тіньової економіки, корупції та організованої злочинності. Пріоритетним завданням держави є управління оподаткуванням з використанням усіх принципів і методів податкового менеджменту, що ґрунтується на економічно обґрунтованому адмініструванні податків та регулюванні економіки. Значимість державного податкового менеджменту для ефективного розвитку вітчизняної ринкової економіки визначається тим, що управління податковими процесами здійснюється на різних рівнях, унаслідок чого виникає необхідність упорядкування системи зв'язків і відносин у всіх ланках і на всіх рівнях.

Податки та податкові правовідносини є об'єктом управління, який в умовах ринку набуває форми податкового менеджменту. З

метою вдосконалення правового регулювання податкового контролю, удосконалення податкових перевірок та документообігу, покращення умов виконання платниками конституційного обов'язку зі сплати податків і зборів, підвищення встановлених законодавством гарантій дотримання прав і законних інтересів платників податків. Як показує практичний досвід, внесені поправки та зміни не мали достатнього впливу на стимулювання підприємницької діяльності та розширення бази оподаткування. Внутрішній зміст податків розкривається через функції, визначальні у формуванні податкової системи країни, зокрема фіскальну, стимулюючу, регулюючу, контрольну. Вітчизняній податковій системі поки що притаманна фіскальна спрямованість, внаслідок чого досі не усунуті можливості мінімізації та ухилення від сплати податків, які стимулюють розвиток тіньової економіки, корупції та організованої злочинності. Внаслідок цього не на належному рівні є забезпечення законних прав та інтересів платників податків. Особливості управління оподаткуванням, його значимість для держави викликають необхідність цілеспрямованого податкового регулювання економікою внаслідок чого держава повинна передбачити і регулювати різні зміни макроекономічних показників і мати можливість орієнтувати суб'єктів господарювання на сформовану економічну ситуацію [1, с. 63].

Побудова ефективної системи оподаткування на всіх рівнях є основним і пріоритетним завданням державного регулювання економіки. З огляду на це, практичне застосування податкового менеджменту в системі податкового адміністрування набуває особливої значущості. Ефективна система управління податковими процесами в ринкових умовах визначає можливість виживання та розвитку суб'єктів господарювання в умовах самофінансування та самоокупності. Податковий менеджмент слугує основою формування механізму економічного зростання, збільшення валового внутрішнього продукту, національного доходу. Основними напрямками податкової політики є зменшення податкового тягаря, зміна структури податкових надходжень, що може бути досягнуто шляхом побудови економічно обґрунтованого державного податкового менеджменту на основі чіткої податкової стратегії держави. Завдяки прийняттю управлінського рішення податковий менеджмент позитивно впливає на інвестиційну політику, зміну інвестиційного клімату на макро- та мікроекономічному рівнях, сприяє докорінній перебудові системи управління суб'єктами господарювання. Той факт, що підприємницька діяльність здійснюється не заради податків, а заради отримання прибутку, результатом податкового менеджменту є оптимізація загального рівня

податкових витрат. Важливе значення для системи адміністрування податків має облік, завдяки якому адміністрування податків забезпечується на основі обліково-аналітичної та оперативної інформації. Завдяки такій інформації отримуються дані, що характеризують стан обліку платників податків, повноту та своєчасність надходження податків і зборів до бюджетів усіх рівнів, їх фінансовий стан та можливості потенційного зростання податкової бази.

Отже, податковий менеджмент у системі податкового адміністрування забезпечує облік платників, надходження податків і зборів до бюджетів усіх рівнів, контроль за дотриманням податкового законодавства. Важливим чинником податкового менеджменту в системі податкового адміністрування є планування та податкове регулювання, здатне забезпечити всі вимоги щодо дотримання Податкового кодексу України всіма платниками податків і зборів.

Список використаних джерел

1. Савчук В.А. Податкове регулювання економіки: сутність та проблеми реалізації в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 1. С. 62-64.

2. Гринчук Ю.С., Гринчук В.Ю. Податковий менеджмент в системі управління підприємством. Облік і фінанси АПК: освітній портал. 2021. URL: http://magazine.faaf.org.ua/podatkoviy_menedzhmentv_sistemi_upravlinny_apidpriemstvom.html.

Смочко В.,

*Ужгородський торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету*

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Організаційний етап реформи адміністративно-територіального устрою в Україні завершився лише наприкінці 2020 року з остаточним формуванням територіальних громад. На той час фактично не було успішних і тривалих практик у формуванні як локальної ідентичності, так і партнерських відносин між місцевою владою, бізнесом та громадським сектором. Тому збройна агресія Росії стала безпрецедентним викликом для місцевого самоврядування та екстремальним

індикатором його стійкості. Органи місцевого самоврядування (ОМС) продемонстрували належну організованість та забезпечили безперебійну підтримку всіх сфер життєдіяльності громадян на місцевому рівні, в тому числі допомогу внутрішньо переміщеним особам, відновлення та облаштування споруд цивільного захисту, організацію та забезпечення діяльності територіальної оборони. Перші місяці війни негативно вплинули на фінансову і матеріальну основи місцевого самоврядування, перш за все через запровадження на державному рівні податкових пільг, направлених на підтримку вітчизняного бізнесу, що спричинило зменшення податкових надходжень до місцевих бюджетів. У подальшому ОМС уже за рахунок власних коштів формували програми підтримки регіонального бізнесу.

Так, якщо у березні-квітні 2022 р. доходи місцевих бюджетів скоротилися на 24,5%, з 49 до 37 млрд. грн, то уже в травні-червні доходи зросли до 51 млрд. грн (+37,8%). Хоча у липні 2022р. доходи МБ знову скоротилися до 41,8 млрд. грн (-18,7%), однак у подальшому стабільно зростали, сягнувши у грудні 62,8 млрд. грн, приріст 53,2% у порівнянні з січнем звітного року. Доходи загального фонду місцевих бюджетів у 2022 р. зросли на 13,1% і склали 398,1 млрд. грн проти 351,9 млрд. грн у 2021 р. Причому найбільша питома вага припадає на податкові надходження, ПДФО – 272,2 млрд. грн, або 68,4% всіх надходжень, та єдиний податок – 47,2 млрд. грн, або 11,8%. Знизилась надходження плати за землю (на 16,2%) та податок на нерухоме майно – на 9%, що обумовлено специфікою застосування податкового законодавства на тимчасово окупованих територіях або ж територіях, де ведуться (велися) бойові дії. Прикметно, що у 2020-2021 рр., через карантинні обмеження, частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету знизилась до 22,6% (23,3% у 2019 р.), а за 2022 рік зросла до 24,4%.

З введенням воєнного стану урядом було переглянуто трансфертну політику, що відобразилося на доходах регіональних бюджетів, особливо дотаційних. Так, доходи обласного бюджету Закарпатської області станом на 01.10.2022 р. знизилась на 13,2% у порівнянні з відповідним періодом попереднього року, з 2 млрд. грн до 1,74 млрд. грн, а сума не отриманих трансфертів становила 594,4 млн. грн. При цьому податкові надходження зросли на 43,5%, в тому числі ПДФО на 49,3 відсотка, що стало наслідком зростання фонду оплати праці внаслідок збільшення надходжень податку на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення та інших виплат військовослужбовцям (у 6,6 разів у порівнянні з аналогічним періодом минулого року). Позитивно відобразилось на доходах МБ і збільшення нормативу зарахування

ПДФО до місцевих бюджетів – з 60% до 64%. Відбулося незначне, на 2,9% або 1,7 млн. грн, скорочення надходжень від податку на прибуток підприємств, спричинене як податковими пільгами, в тому числі й переходом частини підприємств на спрощену систему оподаткування. Для покращення ефективності управління та безперебійного функціонування суб'єктів бюджетних правовідносин у період воєнного стану в бюджетне законодавство внесені суттєві зміни. Приміром, передача коштів між місцевими бюджетами можлива без укладання договору; дозволено перевищення обсягу резервного фонду бюджету понад 1% обсягів видатку загального фонду відповідного бюджету; скасовано заборону на попередню оплату товарів, робіт і послуг, що закупаються розпорядниками за бюджетні кошти; не проводяться перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів, а розпочаті перевірки зупиняються.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України: Державні сайти України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetyv>
2. Закарпатська обласна військова адміністрація: Офіційний веб-сайт Закарпатської обласної військової адміністрації. URL: <https://carpathia.gov.ua/diyalnist/finansovij-blok/oblasnij-byudzhetyv>

Стефанович Н.,

Херсонський національний технічний університет

ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З НАДХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Діяльність суб'єктів підприємницької діяльності базується на використанні різноманітних ресурсів – фінансових, трудових, матеріальних. Останні, в залежності від строків їх корисного використання, поділяються на оборотні і необоротні активи. За даними державної служби статистики України в 2020 році частка оборотних активів, до складу яких входять грошові кошти, дебіторська заборгованість та виробничі запаси, становила 58% майна підприємств. Виробничі запаси як складова оборотних активів суттєво впливають на фінансовий стан і результати діяльності господарської діяльності, оскільки займають найбільшу питому вагу у структурі витрат підприємства

більшості галузей. В обліковій літературі можна зустріти багато різних понять, пов'язаних із запасами – «матеріально-виробничі запаси», «товарно-матеріальні запаси», «запаси матеріальних цінностей», «матеріали» – кожне з яких має самостійне значення і власне тлумачення. З прийняттям ПСБО 9 «Запаси» всіх їх замінило поняття «виробничі запаси». Під ними розуміють активи, які «зберігаються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством». Система управління виробничими запасами, як сукупність процесів пошуку постачальників, логістики, організації складського господарства, організації неперервного контролю та оперативного планування поставок, ставить за задачу мінімізацію витрат на придбання, переміщення і зберігання необхідних виробничих запасів.

В системі управління виробничими запасами значну увагу потрібно приділити питанням оподаткування операцій з виробничими запасами. Життєвий шлях виробничих запасів на підприємстві супроводжує податок на споживання – податок на додану вартість, яким оподатковуються операції зміни права власності на активи.

У підприємств – платників податку на додану вартість під час придбання виробничих запасів у постачальника, який є платником ПДВ, відповідно до пп. 139.1.6 ПКУ виникає: право на податковий кредит, який являє собою суму, на яку можна зменшити податкові зобов'язання звітного періоду; податковий кредит, сплачений при митному оформленні імпортованих запасів, за якими ПДВ сплачується не іноземному постачальнику, а одразу в бюджет України. Не виникає підстав для нарахування податкового кредиту щодо запасів, отриманих внаслідок розборки чи ліквідації об'єктів основних засобів, отриманих від засновників при формуванні статутного капіталу та вироблених власними силами підприємства. При купівлі виробничих запасів у постачальників – неплатників ПДВ також не виникає права на податковий кредит. Право на податковий кредит повинно бути підтверджено податковою накладною, митною декларацією, транспортним квитком, готельним рахунком або касовим чеком. Щодо останнього документа існує обмеження – загальна сума отриманих запасів не може перевищувати 240 грн. за день з урахуванням ПДВ.

Податковий кредит визнають за всіма покупками незалежно від напряму їх використання. Однак, при використанні виробничих запасів в неоподаткованих, звільнених від оподаткування операціях, в операціях, що не є господарською діяльністю підприємства або невиробничого використання запасів, за якими при купівлі отриманий податковий кредит, підприємство зобов'язано нарахувати компенсуючі

податкові зобов'язання на частку ПДВ з цих запасів виходячи з фактичних обсягів проведених протягом року оподатковуваних та неоподатковуваних операцій.

Отже, з метою правильного формування первісної вартості запасів та підвищення ефективності їх управління доцільно: згрупувати операції з надходження виробничих запасів за податковим статусом постачальників – платники та неплатники ПДВ; визначити перелік запасів, купувати які можливо за готівку; скласти номенклатуру виробничих запасів, які використовуються в оподаткованих і неоподаткованих операціях підприємства.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник України 2020 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. Дата оновлення: 29.09.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z_0751-99#Text (дата звернення 17.03.2023)

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 17.03.2023)

Тітарчук М.,

Державний торговельно-економічний університет

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

Бюджетна політика є одним з дієвих інструментів забезпечення макроекономічної стабілізації та подальшої активізації економічного зростання. Використання інструментів та важелів бюджетної політики щодо підтримки системних перетворень фінансової складової суспільного розвитку має здійснюватися з урахуванням впливу сукупності економічних, інституційних та соціальних факторів. Бюджетна результативність залежить від рівня наукової обґрунтованості бюджетної політики в розвитку суспільних відносин, моделі соціально-економічного розвитку держави. В умовах економічних перетворень доцільним є пошук оптимального співвідношення між макроекономічними показниками та часткою валового внутрішнього продукту,

що перерозподіляється через бюджетну систему, підвищення якісного рівня розвитку бюджетних інститутів. З метою проведення збалансованої бюджетної політики важливим є забезпечення подальшого розвитку методологічних засад середньострокового бюджетного прогнозування та програмно-цільового методу планування видатків бюджету, посилення взаємозв'язку річного і перспективного бюджетного планування, застосування сучасних форм і методів управління бюджетними коштами, державним та місцевим боргом, зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів, удосконалення системи державного внутрішнього фінансового контролю та посилення відповідальності учасників бюджетного процесу; посилення стимулюючої функції податкової системи та приведення її у відповідність з пріоритетами державної політики соціально-економічного розвитку країни. Соціально-економічний розвиток суспільства на даному етапі вимагає використання бюджетної політики як дійового інструменту державного регулювання економічних та соціальних відносин. Важливим є визначення пріоритетів бюджетної політики, у тому числі на середньострокову перспективу виходячи з основних засад соціально-економічного розвитку країни, удосконалення державного регулювання у сфері формування доходів бюджету, планування та використання видатків бюджету, міжбюджетних відносин, що підвищить рівень ефективності функціонування економічної та бюджетної системи в цілому.

Перетворення системи бюджетного регулювання значною мірою пов'язано зі зміною інституційного середовища суспільства, складові бюджетної політики удосконалюються з розвитком соціально-економічної сфери, економічної стратегії та характеризують адаптаційні можливості бюджетної системи. При формуванні бюджетної політики держава повинна виходити з необхідності забезпечення фінансової та соціальної стабільності. Подальший розвиток системи планування та виконання бюджетів, що ґрунтується на принципах програмно-цільового методу, потребує удосконалення стадій бюджетного процесу щодо середньострокового бюджетного планування, посилення спрямованості бюджетного планування на кінцеві результати та підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Одним з основних завдань бюджетного регулювання є упорядкування кількості бюджетних програм, зокрема шляхом складання головними розпорядниками бюджетних коштів плану діяльності на наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до середньострокових пріоритетів; розробки та затвердження паспортів бюджетних програм, складання звітів про їх виконання; здійснення управління бюджетними

коштами у межах встановлених бюджетних повноважень та проведення оцінки ефективності бюджетних програм, взяттям бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів. Виходячи, що бюджет є важливим елементом системи фінансового регулювання економіки, його збалансованість, оптимальність є однією з основних умов економічного зростання, бюджетна політика має будуватися на основі науково обґрунтованої концепції розвитку бюджетних відносин у складі фінансової політики, спрямованої на створення умов для підвищення якості державних послуг, соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. Problems and Perspectives in Management. 2019. Volume 17, Issue №4, pp. 252-261.
3. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. Baltic Journal of Economic Studies. Vol. 6. №1. 2020. pp. 130-135.

Чугунов В.,

Державний торговельно-економічний університет

ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Бюджетна політика є ефективним засобом забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Система бюджетного регулювання базується на цілісній сукупності фінансових та економічних взаємовідносин, інституційних бюджетних елементів стосовно вибору й реалізації головних напрямів здійснення бюджетної політики, планування та прогнозування основних бюджетних показників, напрямів використання бюджетних ресурсів, досягнення запланованих соціально-економічних цілей й завдань. Інституційний підхід включає аналіз бюджетного регулювання як цілісної та динамічної системи, яка постійно вдосконалюється відповідно до головних макроекономічних завдань розвитку країни. Основними питаннями, що потребують

вирішення в бюджетній системі є підвищення ефективності здійснених видатків бюджету, системи управління державним боргом, забезпечення прозорості системи державних фінансів. Сутність бюджетної політики як складової системи державного фінансового забезпечення суспільного розвитку ґрунтуються на інституційних засадах адаптивної бюджетної архітекτονіки з урахуванням відповідного рівня стійкості, динамічної збалансованості бюджету, виходячи з економічної циклічності та пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, дієвості діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, державного фінансового контролю та аудиту, що сприятиме підвищенню результативності використання бюджетних коштів в умовах трансформації економіки та обмеженості державних фінансових ресурсів. Розвиток суспільства зумовлює необхідність відповідних інституційних змін у взаємовідносинах між учасниками бюджетного процесу та підвищення ефективності бюджетної політики у системі державного регулювання економіки. Від якості та своєчасності прийняття рішень щодо управління державними фінансами залежить збалансованість бюджетної системи та результативність бюджетної політики. У сучасних умовах доцільним є удосконалення механізмів взаємодії між органами державного управління, місцевого самоврядування та фінансовими інститутами. Поняття бюджетної пріоритетності досить суттєво здійснює вплив на структурні перетворення в економіці країни, соціальній сфері, рівень людського капіталу, на конкурентоспроможність національної економіки. Розвиток громадянського суспільства викликає потребу щодо відповідних інституційних змін, які мають відбутися у взаємовідносинах між учасниками бюджетного процесу й покращення ефективності бюджетної політики в загальній системі державного впливу на економіку. Важливим є аналіз оцінки ефективності проведення пріоритетних напрямів бюджетної політики як одного із інструментів соціального та економічного розвитку держави та територій; запровадження ефективних бюджетних механізмів в системі інституційного забезпечення розвитку суспільства; покращення показників результативності міжбюджетних відносин та державного фінансового впливу на економіку. Забезпечення ефективного бюджетного планування дозволяє забезпечити формування показників видатків та напрямів їх використання, встановити взаємозв'язок між державними завданнями та граничними обсягами бюджетних коштів. Посилення впливу бюджетного планування видатків на виконання завдань суспільного розвитку залежить від дієвості забезпечення бюджетного процесу, у тому числі прогнозування, планування та використання видатків

бюджету, звітування про досягнення визначених бюджетними призначеннями завдань та цілей, контролю за станом використання коштів.

Пріоритетним є застосування дієвого механізму бюджетної політики, що ґрунтується на поєднанні бюджетного регулювання в системі доходів та видатків бюджету, міжбюджетних відносин та державного боргу. Задля розробки та впровадження фінансово-бюджетного регулювання на протязі певного періоду бюджетна політика повинна розроблятися на основі циклічності економічного розвитку фінансової системи, стану державних фінансів та запасу стійкості бюджетної системи, бюджетного регулювання щодо позитивного впливу на показники економічного зростання. З метою посилення впливу бюджетної політики на економічне розвиток в умовах трансформації економіки необхідно здійснювати заходи, спрямовані на підвищення рівня збалансованості і прозорості бюджету, ефективності використання бюджетних коштів, удосконалення міжбюджетних відносин, забезпечення якісного виконання бюджетів усіх рівнів, здійснення дієвого державного фінансового контролю.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 6. №1. 2020. pp. 130-135.
3. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Krykun T. The budget policy of Ukraine under martial law. *Public and Municipal Finance*. 2023, № 12(1), pp.1-11.

Чуркіна І.,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА БЮДЖЕТНУ СИСТЕМУ

Бюджетна система є однією з важливих складових фінансової системи держави: це підтримка темпів економічного зростання, підвищення добробуту населення та забезпечення отримання соціальних гарантій. Державний бюджет є важливим інструментом стимулювання ділової активності і регулювання економіки задля досягнення

соціально-економічного розвитку, передбаченого довгостроковими загально-національними цілями через політику доходів і видатків. Оборона країни, забезпечення територіальної цілісності, законодавча, виконавча та судова влада, охорона здоров'я, освіта та ін. – це ті базові функції, які держава має забезпечити для населення.

Місцеві бюджети є основою функціонування місцевого самоврядування та гарантують забезпечення сфер, які стосуються інтересів широких верств населення, таких як: соціальний захист, освіта, культура, житлово-комунальне господарство та інші. Органи місцевої влади за рахунок ефективного використання сформованих фондів грошових коштів вирішують проблеми адміністративно-територіальних одиниць, забезпечують соціально-економічний розвиток територій своєї юрисдикції, стимулюють поживлення підприємницької діяльності що, в результаті, сприяє покращенню якості життя населення.

В період воєнного стану в Україні значення державного і місцевих бюджетів значно зросло не лише в розрізі забезпечення повноцінного розвитку держави та окремих територіальних одиниць, але також для гарантування фінансової безпеки нашої держави загалом. Нині перед державою постали завдання із забезпечення ефективного функціонування бюджетної системи, переорієнтації раніше поставлених державою цілей, перерозподілу обмежених бюджетних коштів, забезпечення соціальних виплат громадянам, збільшення видатків на оборону держави, перегляду джерел наповнення бюджету та залучення міжнародної фінансової допомоги. Від злагодженості та швидкої координації ланок бюджетної системи залежить підтримання фінансової стійкості держави та недопущення виникнення макроекономічних дисбалансів.

За умов воєнного стану бюджет переходить в ручний режим керування. За всю історію незалежності України ще не запроваджували воєнного стану, тому спрогнозувати його наслідки складно. Глобальні зміни, спричинені повномасштабним вторгненням держави-агресора, вразили економіку України та змусили її змінювати бюджетну систему. В умовах воєнного стану надзвичайно важливо забезпечити належне виконання державного та місцевих бюджетів, так як в сучасних умовах бюджет втрачає свою значущість на користь швидких процедур і меншої кількості залучених до рішення сторін.

Органи місцевого самоврядування забезпечують фінансування різноманітних заходів, пов'язаних із повномасштабною військовою агресією Росії проти України, зокрема: потреби територіальної оборони; продовольства для населення; вивезення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у

безпечні місця; облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями залишили місце проживання та забезпечення належних умов для релокованих підприємств.

Крім того, значно збільшилося навантаження на місцеві бюджети через необхідність забезпечення безпечних умов функціонування комунальних медичних та освітніх закладів, ремонту пошкоджених та відбудови зруйнованих комунальних установ, а також через необхідність запровадити автономне та економне опалення таких закладів. Прийнятий Державний бюджет України 2023 року охарактеризовано як бюджет спрямований на досягнення перемоги, а його головним пріоритетом є оборона та безпека країни. Фінансування армії – ключовий пріоритет уряду, тому загальний ресурс на безпеку та оборону було суттєво збільшено та передбачено у сумі 1141,1 млрд грн, або 18,2% ВВП. Окрім фінансування напряду безпеки та оборони, також урядом закладено фінансування інших пріоритетних видатків: соціальний захист та забезпечення, охорона здоров'я та освіта. І це при умові того, що у 2023 році Державний бюджет має вищий рівень дефіциту. Дефіцит планується профінансувати за рахунок збільшення зовнішніх запозичень та міжнародної фінансової допомоги.

Отже, бюджет 2023 року слід розглядати як основний фінансовий ресурс країни, яка воює за свою незалежність. В умовах обмеженості фінансових ресурсів на уряд країни покладається важливе рішення – визначення оптимального пропорційного співвідношення видатків бюджету з урахуванням економіко-політичного та соціально-культурного становища країни в певний період. В умовах воєнного стану, орієнтири витрачання коштів держави суттєво змінилися на перший план вийшло фінансування сфери національної безпеки і оборони. Дуже важливою у таких умовах є підтримка економіки населенням та підприємствами країни, які продовжують працювати, не вийшли з ринку і надалі стимулюють економічну активність.

Список використаних джерел

1. Маркуц Ю. І., Задорожня Л. А. Місцеві бюджети – що з виконанням за перші три місяці повномасштабної війни. Вокс Україна. 2022. URL: <https://voxukraine.org/mistsevi-byudzhety-shho-z-vykonannyam-za-pershi-try-misyatsi-povnomasshtabnoyi-vijny/>.
2. Національна безпека та оборона – головний пріоритет державного бюджету на 2023 рік. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/229977.html>

ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Здійснення господарської діяльності шляхом реєстрації фізичної особи-підприємця є доволі поширеним явищем в Україні. Станом на кінець 2021 р. кількість діючих підприємців склала 1 585,4 тис. осіб; обсяг реалізованої ними продукції (товарів, робіт, послуг) сягнув 1 373,0 млрд грн або 9 % від загального обсягу по економіці, а кількість працевлаштованих зазначеними суб'єктами працівників досягла 959,1 тис. осіб або 13 % від загального обсягу по економіці.

Фізичні особи-підприємці здійснюють діяльність з використанням загальної та спрощеної систем оподаткування. Основними обов'язковими платежами, які сплачуються підприємцями, є: податок на доходи (для суб'єктів на загальній системі) та єдиний податок (для суб'єктів на спрощеній системі), а також єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – ЄСВ) (для підприємців незалежно від обраної системи оподаткування).

З початком повномасштабної війни в Україні, прагнучи підтримати українських підприємців, законодавці звільнили їх від обов'язку нарахування і сплати:

єдиного податку (норма стосується виключно платників єдиного податку 1 та 2 групи, звільнення працює з 01 квітня 2022 р.);

ЄСВ – звільнення працює з 01 березня 2022 р. і стосується усіх підприємців незалежно від обраної системи оподаткування;

ЄСВ за працівників підприємців, мобілізованих до Збройних сил України. Ми розрахували суми економії коштів (з розрахунку на місяць) для підприємців у зв'язку з зазначеними першими двома видами звільнень на прикладі квітня 2022 р. Вони складають:

- для фізичних осіб-підприємців 1 групи – 1 678,10 грн (у т.ч. 248,10 грн в частині єдиного податку та 1 430 грн в частині ЄСВ);
- для фізичних осіб-підприємців 2 групи, які не мають найманих працівників, – 2 730 грн (у т.ч. 1 300 грн в частині єдиного податку та 1 430 грн в частині ЄСВ).

Аналогічну розрахованій вище суму економії зі сплати ЄСВ (1 430 грн для квітня 2022 р.) отримали й інші підприємці, що перебувають на спрощеній системі оподаткування (незалежно від групи). Зауважимо, що при здійсненні розрахунків ми виходили з

максимальної ставки єдиного податку для платників відповідної групи та мінімальної обов'язкової величини ЄСВ. Ще одним різновидом підтримки підприємців з боку держави стало запровадження на час воєнного стану альтернативної спрощеної системи оподаткування. Найбільш доцільним (з позиції економії коштів) обрання даної системи є для платників єдиного податку 3 групи, неплатників ПДВ: ставка єдиного податку щодо їхніх доходів при цьому скорочується з 5 до 2 %. Важливо зазначити і про допомогу, яку отримали підприємці та їх наймані працівники уже в перші дні війни: йдеться про 6 500 грн державної підтримки через втрату такими особами частини їх заробітної плати (доходу) у зв'язку з бойовими діями на територіях, де такі особи провадили діяльність.

В умовах воєнного стану окрім запроваджених звільнень підприємців від сплати обов'язкових платежів до бюджету і цільових фондів суттєво послаблений фінансовий контроль за їх діяльністю з боку держави, оскільки на основні податкові перевірки встановлений і діє мораторій. Одночасно камеральні, фактичні та документальні позапланові перевірки за наявності підстав можуть ініціюватися та проводитися. Це є нагадуванням підприємцям про те, що норми чинного законодавства будь-що мають дотримуватися. Зокрема, це стосується і питання використання в роботі підприємців РРО та ПРРО, які стали обов'язковими для більшості підприємців ще з початку 2022 р.

Звільнення, надані підприємцям державою, є добровільними до застосування. Тому рекомендуємо підприємцям розглянути принаймні доцільність повернутися до сплати ЄСВ: у вигазі при цьому опиняються не лише цільові фонди, які отримують відповідні надходження, але й сам підприємець: при перерахуванні страхових внесків він не втрачає такі необхідні для його майбутньої пенсії місяці страхового стажу. Своєю чергою підприємцям, які досі порушують правила здійснення готівкових розрахунків, хочемо порекомендувати терміново вивчити дане питання та навчитися правильно здійснювати такі розрахунки, не переймаючись імовірними штрафними санкціями.

Список використаних джерел

1. Дані офіційного веб-сайта Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

СЕКЦІЯ 3

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Бутенко В.,
Одеський національний університет

ВИКОРИСТАННЯ КАЛЬКУЛЯЦІЇ ВИТРАТ ДЛЯ ПОТРЕБ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ

У сучасних умовах ринкової економіки на підприємствах існує потреба в активному застосуванні сучасних концепцій управління підвищення їх конкурентоспроможності. Одним з способів підтримки фінансового менеджменту шляхом концентрації контролюючих дій за основними напрямками фінансової діяльності підприємства, своєчасне виявлення відхилень фактичних її результатів від нормативних є фінансовий контролінг, що орієнтований на майбутній розвиток підприємства. За його допомогою відбувається аналіз та прискорення товарообігу, збільшення прибутковості підприємства. Це можливо за умови раціоналізації витрат та структури запасів, тому підприємство має приділяти значну увагу якості обліку та аналізу запасів.

Аналіз запасів одна з найбільш необхідних та складних ділянок управлінського процесу, що потребує постійного вдосконалення. Одним із інструментів аналізу записів на підприємстві є ABC (ACTIVITY BASED COSTING) – аналіз. ABC-аналіз – один з інструментів фінансового контролінгу, функціонально-організаційна форма оптимізації абсолютної величини та структури затрат підприємства, що являє собою технологію обґрунтування та прийняття управлінських фінансових рішень щодо цільової локалізації затрат суб'єкта господарювання по центрах затрат з метою оцінювання обґрунтованості їх величини та виявлення резервів їх зменшення за мінімальних додаткових затрат.

Концентрація уваги на найпріоритетніших напрямках управління запасами та дебіторською заборгованістю, зниження собівартості продукції, найреальніших шляхах збільшення обсягів реалізації дозволяє підвищити ефективність управління фінансами підприємства в цілому. В структурі собівартості продукції більшості вітчизняних спільних підприємств значнішу питому вагу займають витрати на сировину та

матеріали. Це означає, що суб'єктам господарювання доцільно проводити АВС-аналіз даного елемента затрат.

Методологія проведення АВС аналізу заснована на так званому принципі Парето, який передбачає, що для досягнення 80% очікуваного результату достатньо здійснювати управління 20% факторів його формування.

Групування здійснюється за трьома категоріями об'єктів (А,В, С):

– категорія А – незначна кількість об'єктів, найцінніші позиції.

Ці товари становлять 20% від загального асортименту та забезпечують 80% продажів.

– категорія В – проміжні позиції. Складають 30% асортименту та роблять 15% продажів.

– категорія С – найменш цінні. Ці товари становлять 50-60% асортименту та дають 5% продажів, мають незначний вплив на ефективність господарювання.

Сфери застосування АВС-методу охоплюють, в основному, всі функції підприємства. Без нього неможливо уявити стратегічне та проектне планування, аналіз ринку, планування асортименту, регулювання випуску готової продукції, регулювання доходів, кадрової політики, систем забезпечення виробничими ресурсами та збереження готової продукції, сфер маркетингу, збуту, логістики, аналізу господарської діяльності підприємства і т.ін. Його поширення можна пояснити насамперед тим, що впровадження обчислювальної техніки дало змогу без обмеження використовувати для АВС-аналізу накопичені дані (наприклад, виписану рахунок-фактуру обігу, замовлення на ресурси, списки співробітників). Тим самим стало можливим групувати та структурувати найрізноманітніші дані та опрацьовувати їх із метою отримання якісно нових показників.

Головний сенс дослідження при АВС-аналізі полягає в тому, що максимальна рентабельність та максимальний приріст ринкової вартості підприємства досягається за рахунок ефективного управління витратами, що належать до категорії А. Наявність такої оцінки дозволяє оптимізувати обсяг витрат за рахунок виключення тих з них, які прямо не пов'язані з процесом виробництва продукції або не забезпечують належного рівня віддачі у вигляді отриманих фінансових результатів (прибутку, доходів від реалізації).

АВС-аналіз застосовують для: розроблення стратегії розвитку компанії, а також при її перегляді; побудови маркетингової стратегії; вибудовування стратегії продажу; планування бюджету; управління запасами підприємства.

Для розширення сфери застосування ABC-аналізу та верифікації його результатів необхідно враховувати можливість комбінації цього методу з:

- XYZ-аналізом – інструмент прийняття рішень по закупкам дозволяє зробити класифікацію ресурсів компанії залежно від характеру їхнього споживання;

- MRP – комп'ютерна система планування виробництва та управління запасами, яка намагається утримувати належні рівні запасів, щоб переконатися, що необхідні матеріали доступні, коли це необхідно;

- системою «мінімум – максимум» – орієнтована на ситуацію, коли витрати на облік запасів і витрати на оформлення замовлення настільки значні, що стають сумарними зі втратами від дефіциту запасів.

Результати аналізу можуть використовуватися як в оперативному, так в стратегічному управлінні витратами промислового підприємства. При цьому в короткостроковому аспекті ABC-метод є ефективним інструментом управління прибутковістю, а в довгостроковому – формування ринкової вартості підприємств на основі підвищення обґрунтованості рішень щодо реорганізації виробництва, зміни складу та структури асортименту продукції, пошуку нових ринків збуту, формування дивідендної політики тощо.

До головних переваг ABC-аналізу відносять: простоту, тому що цей аналіз не вимагає великої витрати часу на його проведення та йому легко навчитись; надійність результатів – оскільки кожен етап розрахунків прозорий і зрозумілий; допомагає в оптимізації ресурсів, результати ABC-аналізу наочно вказують, на що варто звернути увагу, а від чого відмовитись; універсальність – можна аналізувати практично все: товари, сировину, гроші.

Незважаючи на універсальність та простоту аналізу, існують деякі переваги, на які слід звернути увагу: одномірність – аналізу піддається лише один бік ресурсу. Неможливо одночасно вивчити два параметри, наприклад, обсяги продажу та регулярність попиту. Не можна проаналізувати якісні характеристики, ранжувати товари можна лише за кількісними показниками. Поділ на групи А, В та С не завжди підходить. Наприклад, метод не показує збиткових позицій. Щоб уникнути цього недоліку, аналіз трансформують у ABCD-матрицю, де D – це група нерентабельних товарів. Не відбиває вплив зовнішніх чинників: сезонності, коливань попиту, купівельної спроможності, конкурентів тощо.

Впровадження систем управління витратами підприємств на основі ABC-методу, дозволяє: забезпечити формування раціональної

структури витрат з врахуванням корисності їх здійснення на кожному етапі виробничого процесу; обґрунтувати доцільність зміни організації процесу виробництва, зокрема шляхом відмови від самостійного виконання частини функцій, які є неефективними за результатами аналізу оптимізувати собівартість продукції за рахунок покращення процесу виробництва; обґрунтовано встановлювати нормативи обсягів та рівнів витрат, виконання яких структурними підрозділами контролюється службою фінансового контролінгу; досягти зростання ринкової вартості підприємства в довгостроковій перспективі та максимізації прибутковості у короткостроковому періоді.

Отже, можемо зазначити, що ефективність роботи підприємства в довгостроковій перспективі, що має на меті високі темпи розвитку і підвищення конкурентоспроможності, забезпечується ефективною організацією та впровадженням системи фінансового контролінгу. Запровадження на підприємстві системи фінансового контролінгу допомагає запобігти виникненню кризових економічних ситуацій, ідентифікувати причини фінансових проблем та ефективно їх усунути. І саме АВС-аналіз у контролінгу має особливе значення, оскільки дозволяє проводити цілеспрямовані й економічні заходи. Впровадження цього виду аналізу сприяє істотному підвищенню ефективності закупівельної і складської діяльності, забезпечує ефективне управління асортиментом продукції, що у свою чергу буде сприяти скороченню кількості втрачених продажів, прискоренню товарообігу, зменшенню надлишків товарів, зниженню ризику їхнього списання, мінімізації сумарних витрат, пов'язаних із запасами.

Список використаних джерел

1. Боровиків О. В. Використання АВС-аналізу в маркетинговій сфері. Маркетинг і реклама. 2019. № 1. С. 39 – 45.
2. Кузакова О. А. Фінансовий контролінг: точка зору. Сучасний менеджмент: проблеми та перспективи, Київ. 2018. С. 218 – 226.
3. Леонтієва І. О. Використання АВС – аналізу при плануванні виробництва продукції. Автоматизація технологічних та бізнес-процесів, Одеська національна академія харчових технологій, Одеса. 2015. С. 138 – 143.
4. Остапенко Т. М. Класифікація інструментів (методів) контролінгу

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК СКЛАДОВА БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

У забезпеченні якості управління та використанні публічних ресурсів важливим є формування нових та модернізація існуючих підходів та інструментів державного фінансового контролю, роль інститутів державного фінансового контролю, зокрема ефективність процедур і методичних прийомів, що використовуються ними під час їх діяльності, наявність достатніх повноважень і ресурсів. Контроль за дотриманням бюджетного законодавства спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками та забезпечує оцінку управління бюджетними коштами включаючи проведення державного фінансового аудиту; правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності; досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень; проведення аналізу та оцінки стану фінансової і господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів; запобігання порушенням бюджетного законодавства та забезпечення інтересів держави у процесі управління об'єктами державної власності; обґрунтованість планування надходжень і витрат бюджету. Повноваження органів Державної аудиторської служби щодо здійснення державного фінансового контролю є однією із складових системи управління державними фінансами. Основними завданнями підвищення ефективності державного фінансового контролю є посилення інституційної спроможності проведення державних фінансових аудитів; підвищення ефективності фінансового інспектування.

Реалізується державний фінансовий контроль через здійснення державного фінансового аудиту; перевірки державних закупівель; інспектування, ревізії; моніторингу закупівель. Здійснюється контроль за цільовим, ефективним використанням і збереженням державних фінансових ресурсів; досягненням економії бюджетних коштів і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів; цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів, позик, отриманих під державні, місцеві гарантії; достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах під час складання планових бюджетних

показників та відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорта бюджетної програми; дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного і місцевих бюджетів; дотриманням законодавства про державні закупівлі; веденням бухгалтерського обліку, а також складенням фінансової і бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання, кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету; станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності; виконанням функцій з управління об'єктами державної власності; станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту у розпорядників бюджетних коштів; усуненням виявлених недоліків і порушень.

На даний час важливим є підвищення якості управління публічними ресурсами з дотриманням принципів економічності, ефективності, результативності та прозорості органами державного управління та місцевого самоврядування; подальший розвиток методологічного забезпечення системи державного фінансового контролю шляхом гармонізації з міжнародними стандартами та найкращою практикою Європейського Союзу щодо аудиту в сфері державних фінансів; модернізація та підвищення ефективності і результативності діяльності органів державного фінансового контролю, впровадження результатів аудитів та отримання економічного ефекту; покращенню якості державного фінансового контролю через підвищення рівня кваліфікації державних аудиторів; координація при реалізації органом державного фінансового контролю функцій аудиту; запровадження звітування головних розпорядників бюджетних коштів у парламенті про стан використання бюджетних видатків; підвищення відповідальності керівників органів державної управління та підприємств державного сектора економіки за ефективність та результативність використання державних фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 6. №1. 2020. pp. 130-135.
2. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
3. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. Institutional transformations of the public finance system. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, № 2 (37). 2021. pp. 325-33

ДОХОДИ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

Бухгалтерський облік установ державного сектору являє собою систему контролю за наявністю і рухом бюджетних коштів та базується на загальноприйнятних принципах. Одним із важливіших об'єктів обліку установ державного сектору є доходи. Саме контроль за надходженням бюджетних коштів, за їх цільовим кошторисним використанням лежить в основі обліку та забезпечує ефективне функціонування бюджетної установи.

Бюджетний кодекс України є основним нормативним актом, який регулює діяльність бюджетної системи держави. Бюджетним кодексом визначено, що доходи бюджету – це всі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України. Що стосується доходів бюджетних установ, їх можна визначити як надходження коштів із відповідних бюджетів згідно затвердженого кошторису установи. Відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку бюджетних організацій державного сектору, НП(С)БОДС 124 «Доходи», доходи – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власника). Згідно цього ж НП(С)БОДС 124 «Доходи», яке розроблене на підставі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку бюджетних організацій, доходи суб'єктів державного сектору класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами:

– доходи від обмінних операцій (бюджетне асигнування; доходи від надання послуг (виконання робіт): плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю; надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності; доходи від продажу (доходи від операцій із капіталом, доходи від продажу нерухомого майна); доходи від відсотків, роялті та дивідендів та інші доходи від обмінних операцій);

– доходи від необмінних операцій (податкові надходження; неподаткові надходження (збори та платежі); трансферти та кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів; надходження до державних цільових фондів; зобов'язання, що не підлягають погашенню).

Бюджетним кодексом визначено, що складовими бюджету є доходи загального та спеціального фондів. Призначенням загального фонду бюджету є фінансування суб'єктів державного сектору на виконання своїх повноважень, визначених законодавством. Дохідна частина спеціального фонду бюджету складається з доходів, які мають цільове спрямування (включаючи власні надходження бюджетних установ), та фінансування спеціального. Діяльність бюджетних установ здійснюється відповідно до кошторису, тому доходи установ поділяються на доходи загального і спеціального фондів. До доходів спеціального фонду переважно відносяться власні надходження. Бюджетним кодексом визначено, що Власні надходження бюджетних установ – надходження, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт та цільових заходів, гранти, дарунки та благодійні внески, а також надходження від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності. Власні надходження бюджетних установ отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету

Власні надходження БКУ поділяє на групи залежно від джерела отримання: перша група включає надходження від платних послуг і додаткової діяльності, від реалізації майна та орендні платежі; друга група включає благодійні внески, гранти, дарунки, безоплатні надходження від фізичних та юридичних осіб, а також відсотки, отримані від розміщення депозитів та залишків коштів на поточних рахунках окремих категорій освітніх, наукових та культурних закладів.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи»: Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 № 1629 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>.

ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні наслідком повномасштабної військової агресії Росії на території України стало загострення соціально-економічної кризи, яка спровокувала суттєвий дефіцит фінансових ресурсів і породила значні порушення фінансово-бюджетної дисципліни, що потребує внесення важливих змін у фінансову політику держави. І як наслідок цього, необхідно було швидке прийняття владою рішень для зміни існуючої системи ДФК на таку, яка б відповідала реаліям сьогодення. Було прийнято ряд законопроектів, зокрема зміни до Закону України «Про запобігання корупції».

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що відбувається постійна модифікація заходів державного фінансового контролю, тому необхідно оперативно та регулярно ознайомлюватися з новими нормами діяльності державного фінансового контролю.

Метою дослідження є ознайомлення з діяльністю державного фінансового контролю в умовах воєнного стану.

Сьогодні державний фінансовий контроль (далі – ДФК) перебуває на рубежі перебудови за вимогами європейського суспільства, саме це говорить про те, що ДФК це важлива функція управління національною економікою України. В сучасних умовах було помічено необхідність у пристосуванні ДФК до міжнародних стандартів з метою нарощування прозорості, підзвітності та результативності роботи органів державної влади. ДФК є одним із основних напрямів управління фінансами. Якщо державний фінансовий контроль організовано ефективно то державі забезпечений економічний розвиток. Від ефективності державного фінансового контролю багато в чому залежить добробут народу, задля чого одна з найважливіших функцій державного управління має бути спрямована на виявлення відхилень від прийнятих стандартів законності, доцільності і ефективності управління фінансовими ресурсами та державною власністю, а також на своєчасне вжиття необхідних коригувань і запобіжних заходів.

Закон України «Про запобігання корупції» стосується заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану, а саме: декларування, повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента та безпосередньо проведення перевірок.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану» від 7 травня 2022 р. № 561, якою встановлено, що Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи під час воєнного стану та протягом місяця після його припинення або скасування виконують свої повноваження з урахуванням таких особливостей: здійснюють заходи державного фінансового контролю з урахуванням воєнного стану; до тривалості заходів державного фінансового контролю (інспектування, державного фінансового аудиту, перевірки закупівель) та інших строків, визначених порядками проведення цих заходів, не включають строк, упродовж якого такий захід (організація проведення, оформлення, реалізація) не здійснювався у зв'язку з обставинами, обумовленими воєнним станом;

надання документів під час заходів державного фінансового контролю, зустрічних звірок, збору інформації та документування процесу контролю, реалізація матеріалів за його результатами здійснюються в паперовій та/або електронній формі.

Немає сумніву, що події в нашій країні впливають на всі сфери життя. Зміни, які зараз запроваджуються в системі державного фінансового контролю є обов'язковими та необхідними для функціонування хоча б частини державних установ. Адже українська економіка безпосередньо залежить від стану державної влади.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 р. № 561 «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-%D0%BF#Text>

2. Борисенко Л. М. Сучасний стан системи державного фінансового контролю. Ефективна економіка. 2020. №7

3. Закон України «Про запобігання корупції» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 30.03.2023)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ЛОГІСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Не викликає сумнівів той факт, що сьогодні світ вступив у нову епоху цифрової глобалізації, яка визначається безперервними потоками даних, які містять інформацію, знання, ідеї, інновації. Прискорення реалізації сценарію цифрового розвитку національних економік, активізація створення та стрімкий технологічний розвиток цифрових інфраструктур як основи використання переваг цифрового світу у повсякденному житті та платформи для досягнення ефективності економіки взагалі, стрімке збільшення числа користувачів Internetу, сигналізують підприємствам в Україні про можливості цифрової трансформації процесу обліково-аналітичного супроводу логістичних операцій на підприємствах державного сектору економіки.

Цифрова трансформація обліково-аналітичного супроводу логістичних операцій на підприємствах державного сектору економіки є важливим етапом в процесі розроблення теоретичних і методичних засад та практичних рекомендацій щодо моделювання облікового й аналітичного забезпечення логістичних операцій, спрямованого на забезпечення обліково-аналітичною інформацією механізму управління логістикою підприємства. Інформація, отримана підсистемою обліково-аналітичного супроводу логістичних операцій на підприємствах державного сектору економіки, є основою для ухвалення більшої частини рішень в системі управління логістичною діяльністю підприємства. Дані, які згруповані та деталізовані за відповідними ознаками з використанням інформаційних технологій, дають змогу зробити оперативний висновок про ефективність логістичних операцій, з'ясувати перспективи розвитку цифрової системи, оцінити ризики.

В організації ефективної підсистеми обліково-аналітичного супроводу логістичних операцій на підприємствах державного сектору економіки важливу роль відіграють загальноприйняті принципи, що виражають основні положення теорії, яку вивчають. Принцип означає вихідне, базове положення науки, яке зумовлює усі наступні твердження. Вони можуть бути закріплені в законодавчому порядку або

сформульовані та рекомендовані професійними організаціями бухгалтерів, аудиторів чи аналітиків, ґрунтуватися на теорії і практиці бухгалтерського обліку й економічного аналізу, правових прецедентів і господарських. Цифрова трансформація підсистеми обліково-аналітичного супроводу (організація облікового й аналітичного забезпечення) логістичних операцій на підприємствах державного сектору економіки потребує системного підходу. При цьому обов'язковим є дотримання таких принципів: цілісності, всебічності, системоутворювальних відносин, динамічності, субординації та випереджувальних відносин, а також адаптивності, паралелізму, ритмічності, безперервності, прямопливності та пропорційності.

Разом із тим відносно відокремлені прийоми тільки у своїй єдності та сукупності забезпечують повне вивчення предмета бухгалтерського обліку й економічного аналізу операцій логістичних операцій на підприємствах державного сектору економіки, одержання необхідної для управління підприємством інформації. Поєднання різних прийомів бухгалтерського обліку й економічного аналізу логістичних операцій на підприємствах державного сектору економіки з використанням інформаційних технологій забезпечить суцільне й безперервне вивчення його об'єкта – матеріального потоку в нерозривному зв'язку з фінансовими, інформаційними й іншими потоками як по вертикалі, так і по горизонталі. При цьому досягається основна мета – отримання оперативної правдивої інформації про логістичні операції, їх ефективність та вплив на результати діяльності.

Формування ефективної підсистеми обліково-аналітичного супроводу логістичних операцій на підприємствах державного сектору економіки з використанням сучасних інформаційних технологій дасть змогу інтегрувати отримані інформаційні потоки (результати облікових реєстрацій і аналітичних інтерпретацій) в єдину систему інформаційного забезпечення управління логістичною діяльністю, що в свою чергу підвищить рівень її безпеки в умовах повоєнного відновлення економіки України. Досліджуючи проблеми цифрової трансформації обліково-аналітичного супроводу логістичних операцій на підприємствах державного сектору економіки в подальшому потрібно розробити методику оцінки ефективності та виробити конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності облікового супроводу та аналітичної інтерпретації логістичних операцій на основі використання передових інформаційних технологій.

ОБЛІК ЗАПАСІВ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану важливо не зупиняти діяльність, а налагодити роботу установ державного сектору. Достатня забезпеченість запасами та ефективна організація управління ними саме і гарантує безперебійність роботи. У зоні бойових дій чи районах максимально наближених до них підприємства та установи державного сектора втратили та продовжують втрачати чимало матеріальних цінностей: знищення через пожежі, як виникли внаслідок прямих обстрілів, зіпсування запасів через вихід з ладу відповідного обладнання, призначеного для їх зберігання тощо. Тож за наявності фактів псування чи втрати запасів потрібно провести інвентаризацію. Окремих норм щодо особливостей проведення інвентаризації в період воєнного стану немає і зрозуміло, що проведення інвентаризації стає можливим за дотримання умов безпеки.

Основою для фіксації фактів псування, пошкодження чи втрати (знищення) запасів будуть документи з інвентаризації. Окремі інвентаризаційні описи складаються, зокрема, на непридатні і зіпсовані запаси із зазначенням ступеня непридатності, характеру псування, пропозицій по уцінці, списанню або можливості використання цих предметів у діяльності. Висновки щодо виявлених розбіжностей між фактичною наявністю активів з даними бухгалтерського обліку, зазначені в порівняльних відомостях і пропозиціях по їх врегулюванню, відображаються інвентаризаційною комісією в протоколі, який складається після закінчення інвентаризації та передається на розгляд і затвердження керівнику установи. Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій, зокрема, щодо отримання, списання або передачі активів, є первинні документи – документи, які містять відомості про господарську операцію. Від правильного документального оформлення та подальшого ведення обліку господарських операцій залежить розвиток не лише окремо взятої установи, а й держави в цілому. Наказом Міністерства фінансів України № 431 від 13.12.2022 р. «Про затвердження типових форм з обліку та списання запасів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання» затверджено нормативний документ, який регламентує документальне оформлення та порядок обліку списання запасів.

Затверджені форми документів є обов'язковими до застосування: розпорядниками бюджетних коштів, тобто незалежно від бюджету, з якого фінансуються; органами ДКСУ; фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування. Також дозволено за відсутності затверджених типових форм для оформлення окремих господарських операцій із запасами суб'єкту державного сектору самостійно розробляти і затверджувати у розпорядчому документі про організацію бухгалтерського обліку відповідні форми необхідних первинних документів, але при цьому такі форми первинних документів повинні містити обов'язкові реквізити та враховувати специфіку діяльності установи. Таким чином, документальне забезпечення та облік вибуття запасів посідає важливе місце у діяльності установ державного сектору, особливо в період воєнного стану, оскільки безпомилково відображена інформація про їх вибуття дає змогу надати обліково-аналітичне забезпечення керівництву установи.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України 12.10.2010 № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1019-10#Text>.

2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів суб'єктів державного сектору: Наказ Міністерства фінансів України 23.01.2015 № 11 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text>.

3. Про затвердження типових форм з обліку та списання запасів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання: Наказ Міністерства фінансів України 13.12.2022 № 431 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1692-22#Text>

4. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань Наказ Міністерства фінансів України 02.09.2014 № 879 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>

СЕКЦІЯ 4

РИНОК ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ

Антонюк О.,
Державний торговельно-економічний університет

ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стан банківського сектору завжди був одним з головних індикаторів, що визначають економічний розвиток як країни в цілому, так і окремих галузей. Економічна реальність України в умовах сучасних викликів уражена такими процесами як: по-перше, це пандемія COVID-19; по-друге, геополітичне та військове протистояння з РФ. Зазначені фактори змушують державу посилювати втручання в умови функціонування ринку за допомогою багатьох механізмів, зокрема, монетарної політики, в т.ч. умов функціонування банківської системи. Але попри всі екстремальні умови банківський сектор України і далі стабільно працює. Національний банк України досить швидко зреагував і запровадив три напрямки додаткових антикризових заходів.

Перше – це стосувалося монетарної політики. НБУ знизив відсоткову ставку до 6%, це безпрецедентний рівень для України. Друге – запровадив додаткові інструменти підтримки ліквідності: додав можливість стандартного рефінансування на більш тривалий період, запровадив такий інструмент як процентний своп (IRS), включив муніципальні облігації, облігації підприємств і збільшив частоту здійснення аукціонів з підтримки ліквідності, якщо у банків буде виникати така потреба. Третє – це пруденційний нагляд. Національний банк відтермінував всі додаткові інструменти цього нагляду, які мали запроваджувати його в 2020-2021 роках.

Ще з 2014 року у всіх прогнозах НБУ враховував ризик ескалації конфлікту з Росією. НБУ мав свій чіткий план дій, як реагувати на ті чи інші події, щоб забезпечити надійну й сталу роботу банківської системи, зберегти кошти громадян та безперебійність платежів, і вимагав такі плани від інших банків. Ця підготовленість дала змогу швидко забезпечити безперебійні канали зв'язку та енергопостачання, зберегти дані клієнтів, перезапустити інфраструктуру, тобто здійснити всі необхідні заходи для оперативного переходу до роботи в нових умовах.

Банківська система України залишилася високоліквідною. Ліквідність банків із початку війни зросла на 72 млрд. грн. до понад 230 млрд. грн. Аби й надалі підтримувати належний рівень ліквідності в банківській системі, НБУ ухвалив рішення припинити проведення тендерів із розміщення депозитних сертифікатів строком на 14 днів і скасувати рішення щодо збільшення нормативів обов'язкового резервування. Місія банків державного сектору у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки полягає в активній участі у забезпеченні фінансової стабільності України, підтримці та стабільності функціонування банківського сектору, забезпеченні фінансування пріоритетних галузей економіки та безперервного функціонування підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури.

Отже, в таких умовах сучасних викликів важливого значення набуває впровадження ефективних інструментів забезпечення фінансової стабільності, включаючи як ризик-орієнтований і консолідований нагляд, так посилення макропруденційної складової банківського нагляду. Для успішного розв'язання проблем, забезпечення функціонування і стабільного розвитку банків України, підвищення їх системної стійкості і ролі в соціально-економічному розвитку країни та здійсненні прогресивних структурних перетворень в економіці важливу роль відіграє розроблення механізмів стимулюючого банківського регулювання з метою забезпечення економічної відбудови в Україні як суб'єктів господарювання реального сектору економіки, так і фінансової системи в цілому.

Список використаних джерел

1. Гордієнко Л. А. Сценарії функціонування банківської системи України в умовах пандемії COVID-19. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics», №29 (2021), с. 76.

2. Національний банк України. Підтримка банків та економіки на період дії карантинних заходів. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zaprovadjeno-antikrizovi-zahodi-dlya-pidtrimki-bankiv-ta-ekonomiki-pid-chas-posilenogo-karantinu>

3. Війна та банки: хто і як підтримує платежі та захищає гроші українців. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61179588>

4. Мінус третина ВВП та інфляція 20%: що втримає економіку від ще глибшого падіння. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/05/03/84796742/>

5. Міністерство фінансів України. Основні (стратегічні) напрями діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. URL: <https://mof.gov.ua/storage>

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Трансформація заощаджень в інвестиції в сучасних умовах ринкової економіки неможлива без розвинутого ринку капіталу. До прийняття Закону України «Про ринку капіталу та організовані товарні ринки», який замінив у 2021 році застарілий Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» 2006 року, фондовому ринку був притаманний ряд проблем, що носили довготривалий та системний характер: обмежений доступ до капіталу малого та середнього бізнесу, вузький спектр можливостей для інвестування дрібних інвесторів, що фактично зводився до банківських депозитів та ОВДП, недосконалий механізм захисту прав інвесторів тощо. Практики відзначали фактичну відсутність фондового ринку у тому значенні для економіки та інвесторів, яке є традиційним для країн з розвинутою ринковою економікою. З початком повномасштабного вторгнення російської федерації НКЦПФР на кілька місяців запровадила обмеження на здійснення операцій на ринку капіталу, а падіння економіки посилювало негативні тенденції розвитку фондового ринку України у 2022 році. Так, протягом січня-листопада 2022 року НКЦПФР зареєстровано 16 випусків акцій на суму 2,97 млрд грн., порівняно з аналогічним періодом 2021 року цей обсяг зменшився на 37,75 млрд грн. Аналогічна ситуація склалась з облігаціями підприємств: зареєстровано 39 випусків облігацій підприємств на суму 2,026 млрд грн. та випуски облігацій підприємств у іноземній валюті на 6,4 млн. доларів США, обсяг зареєстрованих випусків облігацій зменшився на 7,86 млрд грн. порівняно з 2021 роком. Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу протягом січня-листопада 2022 року традиційно зафіксовано з облігаціями внутрішньої державної позики – 137,16 млрд грн (95,19% від загального обсягу торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу).

Після початку повномасштабного етапу російсько-української війни 24 лютого 2022 року український уряд стикнувся з потребою у значних обсягах фінансування оборонних та соціальних витрат. Було прийнято рішення про випуск цільових облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» номінальною вартістю однієї облігації 1000 грн / 1000 дол США/ 1000 євро. Облігації можна

придбати у банків-первинних дилерів та ліцензованих брокерів, а також через застосунок Дія. Військові облигації, як і інші державні облигації, є привабливим способом вкласти заощаджені кошти, адже відповідно до Податкового кодексу України, відсотковий дохід та інвестиційний прибуток, отримані від інвестування в державні облигації, не включається до оподаткованого доходу. Це підтверджується даними щодо обсягу портфеля військових облигацій: станом на 1 лютого 2023 року другим за обсягом (після портфеля банків – первинних дилерів) є портфель військових облигацій у власності громадян та бізнесу України, який становить 21,3% від загального обсягу придбаних гривневих військових ОВДП, 32,0% – від номінованих у дол. США, 17,4% – від номінованих у євро. Закінчення війни супроводжуватиметься безліччю викликів, одним з яких є повоєнне відновлення економіки України. Це дасть можливість для інвестування вітчизняним та іноземним інвесторам, але необхідно враховувати, що для останніх наявність цивілізованого фондового ринку – невід’ємна складова звичного процесу надійного та прибуткового вкладення капіталу. Відтак, необхідністю є подальше удосконалення нормативно-правової бази функціонування ринку капіталу разом із іншими реформами, покликаними підвищити привабливість української економіки для вкладення капіталу усіх категорій інвесторів.

Список використаних джерел

1. Інформаційна довідка щодо ринків капіталу України протягом січня-листопада 2022 року. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights>
2. Уряд України з початку повномасштабної війни залучив від продажу ОВДП на аукціонах 306 млрд грн у еквіваленті – депозитарій НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/uryad-ukrayini-z-pochatku-povnomasshtabnoyi-viyni-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auksionah-306-mlrd-grn-u-ekvivalenti--depozitariy-nbu>

Васильєв М., Жук А.,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

КІБЕРАТАКИ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Кібер-атаки у фінансовому секторі є серйозною загрозою для банків, інвестиційних компаній, страхових компаній та інших фінансових установ. Ці атаки можуть мати різноманітні форми, такі як віруси, троянські програми, фішинг, DDoS-атаки та інші.

Основна мета кібер-злочинців – це отримання конфіденційної інформації, яка дозволяє їм здійснювати фінансові операції з використанням чужих рахунків, вкрадення грошей, а також відмивання грошей.

Кібер-злочини в фінансовому секторі можна класифікувати за декількома критеріями. Основні варіанти таксономії: За видом атаки:

фішингові атаки, коли злочинець намагається отримати доступ до фінансових даних шляхом шахрайства, наприклад, за допомогою підроблених веб-сторінок; віруси і троянські програми, які забезпечують доступ злочинцю до конфіденційної інформації користувача без його знання; DDoS-атаки, які мають на меті заблокувати роботу банківської системи або сайту фінансової установи; атаки на мобільні пристрої, які використовуються для здійснення фінансових операцій; атаки на мережеві інфраструктури фінансових установ з метою отримання конфіденційної інформації.

За об'єктом атаки: банківські системи; мережі передачі коштів; банкомати; мобільні платежі; онлайн-торгівля. За масштабом атаки: локальні атаки на окремі користувачів; атаки на певний регіон; глобальні атаки на фінансові системи країни чи навіть світу. За метою атаки: отримання конфіденційної інформації про користувача (наприклад, логіни та паролі); крадіжка грошей з рахунків користувачів; накопичення інформації про банківські системи з метою майбутніх атак; вимагання викупу за заблоковану інформацію.

Для захисту від кібер-атак у фінансовому секторі важливо розуміти, які загрози існують та вживати необхідні заходи безпеки. Деякі з основних заходів безпеки, які можуть допомогти у запобіганні кібер-атакам, включають в себе: Регулярні аудити безпеки: Регулярні аудити допомагають виявляти потенційні проблеми безпеки та запобігати кібер-атакам. Захист від фішингу: Навчання співробітників та клієнтів фінансової установи, як визнавати фішинг-атаки та уникати їх. Використання криптографії: Захист даних від несанкціонованого доступу шляхом шифрування інформації. Підвищення рівня безпеки паролів: Вимога до клієнтів встановлювати складні паролі та змінювати їх регулярно. Захист мережі: Застосування заходів безпеки, таких як фаїрволи, для захисту мережі фінансової установи від зломів та несанкціонованого доступу. Резервне копіювання даних: Регулярне резервне копіювання даних може допомогти у відновленні даних у разі втрати або пошкодження через кібер-атаку. Моніторинг безпеки: Системи моніторингу можуть допомогти виявляти та запобігати кібер-атакам, а також відновлювати безпеку після атаки. Ідентифікація та автентифікація: Застосування систем ідентифікації та автентифікації, таких як двофакторна автентифікація, може допомогти

захистити рахунки та інформацію клієнтів від несанкціонованого доступу. Актуалізація програмного забезпечення: Регулярне оновлення програмного забезпечення може допомогти у виявленні та запобіганні кібер-атак, а також у зменшенні ризику використання вразливостей у програмному забезпеченні. Підготовка до інцидентів: Розроблення планів дій для випадку кібер-атак може допомогти у відновленні безпеки та мінімізації впливу на клієнтів та бізнес-процеси фінансової установи. Загалом, захист від кібер-атак у фінансовому секторі є надзвичайно важливою задачею для забезпечення безпеки клієнтів та фінансових установ. Використання комплексного підходу до безпеки, який включає в себе технічні та організаційні заходи, може допомогти запобігти кібер-атакам та зменшити їх вплив на бізнес-процеси.

Список використаних джерел

1. «Cyber Threats to the Financial Sector: A Global Problem» by Financial Stability Board (FSB), available at <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P141118-1.pdf>

2. «The Threat to Financial Stability from Cyber Attacks» by Andrew Gracie, available at <https://www.bankofengland.co.uk/speech/2015/the-threat-to-financial-stability-from-cyber-attacks>

3. «Financial Sector Cybersecurity: Threats, Challenges, and Opportunities» by Thomas P. Vartanian, available at https://www.americanbar.org/groups/business_law/publications/blt/2019/06/financial-sector-cybersecurity/

Волосович С.,

Державний торговельно-економічний університет

КРАУДФАНДИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОЄКТІВ

Диджиталізація складових фінансових відносин передбачає формування фінансової екосистеми, невід'ємною частиною якої є інвестиційна сфера. В умовах дефіциту фінансових ресурсів держава та місцеві органи самоврядування намагаються знайти альтернативні способи фінансування громадських потреб. Нині поширення набуває краудфандинг, який дозволяє великій кількості осіб через онлайнплатформи спільно фінансувати певні види проектів різної спрямованості.

За цих обставин громадський краудфандинг, що є складовою благо-дійного краудфандингу, може виступати як джерело фінансування публічних проєктів. Виникнення громадського краудфандингу передбачає у кінцевому рахунку отримати суспільне благо в умовах існування відповідного суспільного інтересу, що відокремлює його від комерційного краудфандингу.

Зростанню громадського краудфандингу сприяють такі чинники як: активізація провадження інструментів фінансових технологій у сферу публічних фінансів; скорочення державних витрат на певні напрями на тлі зростання потреб громадян брати участь у певних проєктах; почастищення випадків громадських ініціатив щодо покращення свого міста чи району; посилення державно-приватного партнерства у сфері громадських інвестиційних проєктів. Громадський краудфандинг, як форма державно-приватного партнерства, характеризується використанням інструментів фінансових технологій, що дозволяє забезпечувати узгодження інтересів громадян та держави; впровадження інноваційних форм фінансування державних проєктів; посилення державно-приватного партнерства; розширення можливостей громадян; підвищення прозорості фінансування державних проєктів; формування індивідуальної відповідальності у громадян за їх вибір. Чинники впливу на прийняття рішень громадян щодо участі у фінансуванні публічних проєктів наявність активної громадської позиції, що підкріплюється альтруїзмом; можливість доступу до технічних засобів, зокрема, інтернету, можливості здійснення платежів з використанням інструментів фінансових технологій; політичний інтерес, що водночас ґрунтується на наявності певного рівня довіри до державних та місцевих органів влади, які ініціюють проєкт та здійснюють управління його реалізацією. Громадський краудфандинг базується на принципах цільового характеру використання зібраних коштів; добровільності внесення коштів спонсорів; зацікавленості потенційних спонсорів; прозорості залучення та використання фінансових ресурсів; зручності внесення коштів.

У громадському краудфандингу важливим є попередній вибір моделі взаємодії громадян та держави та місцевих органів влади. Можна виокремити наступні моделі фінансування громадських проєктів на основі залучених через краудфандинг коштів: співфінансування державою чи місцевим органом влади; повне фінансування за рахунок зібраних коштів громадян. В Україні в умовах воєнного стану активізувався громадський краудфандинг. Так, Національним банком України на початку російської військової агресії було створено рахунок для переказу коштів від партнерів та донорів. За ініціативи

президента України було створено платформу UNITED24 для збору пожертв на підтримку України. На рахунок фонду надійшло понад 274 млн дол. США, за рахунок чого фінансуються проекти, спрямовані на оборону та розмінування, медичну допомогу, відбудову України. Отже, в умовах суспільних трансформацій громадський краудфандинг тісно пов'язаний із соціальним підприємництвом, підґрунтям якого є державно-приватного партнерство.

Список використаних джерел

1. Volosovych S., Vasylenko A., Baraniuk Y. Financial Technologies in the investment sector. EASTERN EUROPEAN CONFERENCE OF MANAGEMENT AND ECONOMICS. Environmental Management and Sustainable Economic Development. Proceedings of the 2nd International Scientific Conference. Ljubljana, May 29, 2020. P. 218-224. URL: https://www.vspv.si/uploads/visoka_sola/datoteke_z_e_logotipi/4-zbornik_eecme_2020proceeding_of_conference_1e_logofinal.pdf#page=219

2. Волосович С., Василенко А. Краудфандінг як інноваційний метод фінансування проектів. Modern Economics. 2017. № 3. С. 13-19. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/crowdfunding-as-an-innovative-method/>

3. Мазаракі А., Волосович С. Краудфандинг благодійності в умовах протидії збройній агресії. SCIENTIA FRUCTUOSA. 2023. № 1. С. 4-16

4. Національний банк відкрив спецрахунок для збору коштів на потреби армії. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vidkriv-spetsrahunok-dlya-zboru-koshtiv-na-potrebi-armiyi>

5. Офіційний сайт UNITED24. URL: <https://u24.gov.ua/uk>

Гербич Л.,

Державний торговельно-економічний університет

Приймак В.,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КЛІМАТИЧНІ, ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Поняття ризиків банку найчастіше асоціюється з невизначеністю, непередбаченістю, випадковістю поведінки суб'єктів ринкових відносин. Проте на сьогодні реалізацію значної кількості ризиків

банки навчилися контролювати, передбачати їх наслідки і управляти ними. Зокрема, в значній мірі, це відноситься до традиційних ризиків: кредитного, валютного, процентного та інших.

Разом з тим, висока турбулентність зовнішнього середовища банків останніх років зумовлює виникнення все нових ризиків, на які наражається їх діяльність. Ще нещодавно банки адаптувалися до управління своїми ризиками в умовах пандемії коронавірусу, а сьогодні вітчизняна банківська система проходить найсуворіше випробування за всю свою історію – перевірку на міцність війною. Зміни глобального середовища, зокрема, наростаючі екологічні проблеми також не обходять банки. В цих умовах не тільки видозмінюється вплив традиційних банківських ризиків, таких як кредитний, ринковий, операційний та інших, а й з'являються нові, раніше не притаманні банківській діяльності. Так, з'являються нефінансові ризики, пов'язані з інформаційною безпекою та кібернетичною системою, зміною клімату та екологічним впливом, пандеміями та стійкістю, ризиком для репутації та технологічними інноваціями/цифровим ризиком.

Більшість нефінансових ризиків мають непередбачуваний характер для банків і практично не піддаються кількісній оцінці та прогнозуванню. Виходячи з цього, під непередбачуваними ризиками пропонуємо розуміти ризики, що виникають раптово за ланцюговою реакцією, із низькою ймовірністю, не підлягають статистичному виміру та мають значний або катастрофічний вплив на глобальні економіко-фінансові, інформаційні й екосистеми. Одними з найбільш поширених непередбачуваних ризиків є кліматичні, екологічні та соціальні. Перелічені види ризиків, як правило, впливають на банки опосередковано через прямий вплив на його клієнтів або проекти, які фінансує банк, а тому найчастіше призводять до посилення дії кредитних, ринкових та інших традиційних ризиків банків.

Деякі потенційні кліматичні, екологічні та соціальні ризики можуть здаватися незначними або неактуальними на момент схвалення фінансової операції, але можуть стати такими під час виконання, наприклад, у результаті вищих нормативних стандартів і більшого рівня примусового виконання. В інших випадках кліматичні, екологічні та соціальні ризики, такі як потопи або вибухи, можуть здаватися малоімовірними, але коли вони трапляються, екологічні та соціальні наслідки є надзвичайно високими. Фінансова установа може керувати своєю схильністю до кліматичних, екологічних і соціальних (E&S) ризиків, розробивши систему екологічного та соціального менеджменту (ESMS). Це допомагає фінансовій установі зменшити загальний ризик. ESMS базується на екологічній

та соціальній політиці фінансової установи та залежить від спроможності її персоналу та, у відповідних випадках, зовнішніх експертів у сфері екологічного та соціального менеджменту. Компоненти ESMS: перевірка транзакцій; класифікація операцій на основі їх екологічного та соціального ризику; проведення екологічної та соціальної перевірки; процес прийняття рішень; моніторинг екологічних та соціальних показників клієнта/інвестора; управління недотриманням клієнтом/інвестором екологічних та соціальних стандартів фінансової установи.

Таким чином, кліматичні, екологічні та соціальні ризики все частіше стають причинами суттєвих втрат для банків. На відміну від звичайних ризиків, їх неможливо змодельювати до езотеричних меж за допомогою комп'ютерів. Саме тому традиційні форми кредитного та портфельного аналізу необхідно доповнити новими способами послідовного виявлення, оцінки та вимірювання цих ризиків.

Список використаних джерел

1. Kenneth Wee, Kirill Katsov, Chi Lai, Zubin Mogul Non-Financial Risks Reshape Banks' Credit Portfolios. Boston Consulting Group, 2021. URL: <https://www.bcg.com/publications/2021/managing-non-financial-risks-in-bank-credit-portfolios>

2. Managing Environmental and Social Risk. First for Sustainability. International Finance Corporation. The World Bank Group. URL: https://firstforsustainability.org/risk-management/managing-environmental-and-social-risk-2_2/

Грановська І., Паньків Н.,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ

Класична фінансова система, яка домінувала протягом багатьох десятиліть, є відносно централізованою та зосередженою на великих фінансових інституціях. Основними характеристиками класичної фінансової системи є: Використання грошей як засобу обміну: в класичній фінансовій системі гроші використовуються як універсальний засіб обміну товарів і послуг. Це означає, що гроші можуть бути обмінені на будь-який інший товар або послугу, не обов'язково маючи потрібний товар чи послугу для обміну.

Міра вартості: гроші також використовуються як міра вартості товарів і послуг. Це означає, що гроші дозволяють порівнювати вартість різних товарів і послуг, що дозволяє людям приймати рішення про те, який товар чи послуга є більш вигідним.

Зберігання багатства: гроші також використовуються як засіб зберігання багатства. Люди можуть зберігати гроші на своїх банківських рахунках або в інших інвестиційних інструментах, щоб зберігати своє багатство і збільшувати його вартість з часом.

Централізоване управління: класична фінансова система передбачає централізоване управління грошовими потоками та фінансовими ресурсами. Центральні банки та інші фінансові установи відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності фінансової системи і контролюванні грошового обігу.

Відсутність прозорості: у класичній фінансовій системі існує багато секретності та недостатньої прозорості. Наприклад, деякі банки можуть мати таємні угоди з великими корпораціями, що дає їм переваги на ринку. Це може призвести до несправедливої конкуренції та нерівності у фінансовому секторі.

Високі комісії та витрати: класична фінансова система може мати високі комісії та витрати для інвесторів та клієнтів. Це може зменшити їхні прибутки та зробити інвестування менш доступним для деяких людей та організацій. Крім того, банки та інші фінансові установи можуть ставити перед клієнтами складні умови та вимоги, що ускладнює процес отримання кредитів та інших фінансових послуг.

Недостатня інноваційність: класична фінансова система може бути недостатньо інноваційною та не готовою до викликів та змін у сучасному економічному середовищі. Наприклад, технології блокчейн та криптовалюти можуть революціонізувати фінансовий сектор.

Проте, останнім часом дедалі більше людей та організацій висловлюють незадоволення класичною фінансовою системою та її функціонуванням.

Нижче подані фактори незадоволення класичною фінансовою системою: Нерівність. Класична фінансова система може призводити до зростання нерівності в розподілі багатства і збільшення розриву між багатими та бідними. Непрозорість. Фінансові ринки можуть бути непрозорими, що ускладнює зрозуміння того, що відбувається з грошовими потоками та як вони розподіляються. Несправедливість. Фінансові ринки можуть бути несправедливими, особливо в тому випадку, якщо деякі групи мають більше можливостей та переваг.

Невідповідність реальному сектору. Деякі люди вважають, що фінансова система не служить реальному сектору економіки, а навпаки, реальний сектор служить фінансовій системі. Ризик. Фінансова система може бути дуже ризиковою, особливо для тих, хто залежить від неї для свого життєзабезпечення. Корупція. Фінансова система може стати жертвою корупції та маніпуляцій з боку керівництва підприємств, банків та інвестиційних компаній. Нестабільність. Фінансова система може бути нестабільною та піддається стрімким змінам в залежності від різних факторів, таких як економічна криза або геополітичні події.

Фактори незадоволення класичною фінансовою системою можуть бути пов'язані з ризиком, вартістю та доступністю фінансових послуг, недостатньою готовністю до інновацій.

Список використаних джерел

1. Hudson, M. (2012). The bubble and beyond: Fictitious capital, debt deflation, and global crisis. ISLET.
2. Chang, H. J. (2014). Economics: The user's guide. Penguin UK.
3. Shiller, R. J. (2012). Finance and the good society. Princeton University Press.

Гуминська М.,
Державний торговельно-економічний університет

КОНТРОЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Одним із найважливіших інструментів ефективного страхового менеджменту є контролінг. Позитивний досвід застосування цього інструменту за кордоном очевидно може слугувати найкращим стимулом для впровадження його в повсякденну практику і вітчизняними страховиками. Незважаючи на ґрунтовне дослідження у науковій літературі проблематики контролінгу, його специфіка саме в страховому бізнесі є недостатньо вивченою. На нашу думку, контролінг, зокрема контролінг фінансової стійкості, є необхідною умовою розвитку страхової компанії і повинен забезпечувати досягнення цілей страховика в сучасних умовах ризикового зовнішнього середовища. Ключовими елементами концепції контролінгу для страхової компанії

є: орієнтація на забезпечення ефективного та фінансово стійкого розвитку страхової компанії у середній та довготривалій перспективі; формування організаційної структури страховика, орієнтованої на досягнення стратегічних і тактичних цілей; створення інформаційної системи, адекватної завданням цільового управління в страховій компанії; розподіл завдань контролінгу за циклами для забезпечення інтерактивності планування, контролю виконання і ухвалення коригуючих рішень з різних питань діяльності страховика.

Слід зазначити, що цілі контролінгу є похідними від цілей страхової компанії. Враховуючи той факт, що страхові компанії України є комерційними установами, їх головною метою є успішна та прибуткова діяльність. У зв'язку з цим, вважаємо, що оптимізації фінансового результату страховика не можна досягти без ефективного комплексного управління його фінансовою стійкістю. А цей процес повинен передбачати побудову та використання системи контролінгу.

Система контролінгу фінансової стійкості страховика повинна ґрунтуватися на певних принципах. На нашу думку, найважливішими принципами побудови системи контролінгу фінансової стійкості страховика є:

- адекватність механізмів та засобів контролінгу визначеним страховиком тактичним і стратегічним цілям у сфері забезпечення фінансової стійкості;
- технологічність (технології контролінгу повинні бути ретельно відпрацьовані та задокументовані);
- моделювання та інформаційно-комп'ютерна підтримка (контролінг передбачає широке застосування різноманітних економіко-математичних, імітаційних та інших моделей і практично неможливий без відповідної інформаційно-комп'ютерної підтримки);
- визначення та структурування необхідного комплексу підсистем (економічної, правової, організаційної, кадрової), які повинні забезпечувати функціонування системи контролінгу;
- оптимізація, що полягає в узгодженні та координації критеріїв фінансової стійкості для досягнення оптимуму системи в цілому;
- взаємообумовленість та взаємний зв'язок складових управління фінансовою стійкістю страхових компаній (функціонування кожної окремої складової зумовлює дію та характерні особливості впливу решти складових);
- адаптація (в разі значних коливань факторів зовнішнього середовища система контролінгу повинна адаптуватися до нових умов функціонування шляхом зміни механізму дії параметрів вхідних і вихідних даних, напрацювання критеріїв оптимізації);

- своєчасність (реалізація механізму контролінгу передбачає своєчасне реагування на сигнали, що надходять із зовнішнього середовища та на вплив потенційних збурюючих факторів, які можуть вплинути на діяльність страховика в майбутньому);

- стійкість (система контролінгу повинна бути стійкою та надійною в разі можливих відхилень параметрів та факторів зовнішнього середовища).

Отже, контролінг фінансової стійкості страховика можна тлумачити як особливий вид організаційно-управлінської діяльності менеджменту страхової компанії, суть якої полягає у системній координації та інтеграції різновекторних напрямів діяльності страховика з метою ухвалення правильних стратегічних і оперативних управлінських рішень, вироблення альтернативних підходів для забезпечення економічного зростання та ефективного формування грошових потоків шляхом синтезу елементів планування, прогнозування, обліку, аналізу та контролю з використанням даних єдиної комплексної інформаційної системи з метою забезпечення фінансової стійкості в поточному періоді та в перспективі, тобто поступального прогресивного розвитку страховика в умовах ринкового середовища, посилення конкуренції й непрогнозованого впливу на його діяльність дестабілізуючих факторів.

Кучеренко О., Розовик О.,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА

Зростаюча конкуренція у банківському секторі, примушує кредитні організації вдосконалювати методики оцінки кредитоспроможності існуючих клієнтів банків та потенційних позичальників. Що дозволить не лише збереження існуючих клієнтів, а й залучення нових позичальників, разом з тим знизить ризики, які пов'язані з оцінкою стану позичальників.

Під кредитоспроможністю позичальника розуміємо той фінансово-господарський стан домогосподарства, який забезпечує упевненість в ефективному використуванні ними позикових коштів, здатність та готовність повернути кредитні кошти згідно з умовами договору. Дослідження різних факторів, які впливають на непогашення кредитів, чи, забезпечують їх вчасне повернення, це – аналіз кредитоспроможності.

Оцінка кредитоспроможності позичальника це – один зі способів застереження або зведення до мінімуму банківського кредитного ризику. Під кредитним ризиком розуміємо небезпеку потенційно ймовірних втрат фінансових ресурсів кредитної установи у зв'язку з погіршенням позичальником його фінансового стану.

В умовах конкурентного середовища, банк не завжди має справу тільки з надійними і матеріально забезпеченими позичальниками. Як правило, серед клієнтів банківських установ переважають фізичні особи, які мають фінансові труднощі. Тому уміння кредитних експертів дослідити та оцінити міцні і слабкі сторони позичальника стосовно прийнятих боргових зобов'язань – ключове завдання будь-якої банківської установи, бо процес кредитування тісно пов'язаний з дією різноманітних факторів ризику, що здатні додати банку економічні проблеми. Для оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи банки визначають перелік показників і встановлюють їх критеріальні значення залежно від виду кредиту (на придбання або будівництво житла, придбання транспортних засобів, товарів тривалого використання, на інші потреби), його обсягу й строку, виду забезпечення (застави) за кредитом. Метою оцінювання кредитоспроможності позичальника є оцінка кредитного ризику й пошук джерел погашення позичальником – фізичною особою заборгованості та відсотків за наданим кредитом.

Методика оцінювання фінансового стану позичальника ґрунтується на аналізі кількісних показників із врахуванням якісних показників, які можуть позначитися на виконанні позичальником його зобов'язань за кредитом, із визначенням рівня їх можливого впливу на виконання умов кредитного договору шляхом встановлення оптимальних значень й відповідних балів для кожного із показників та відбувається з урахуванням виду та строку кредиту, що надається.

Оцінку кредитоспроможності позичальника банк визначає, як до надання кредиту, так і в період дії договору кредиту, шляхом внесення нових даних по клієнту та перерахунку його платоспроможності.

Вагомим аспектом при оцінюванні кредитоспроможності потенційного позичальника є достатність інформації, тобто інформаційна база. При оцінці кредитоспроможності фізичних осіб банками, зазвичай, використовуються наступні методики: скорингові моделі; методика визначення платоспроможності; андеррайтинг; оцінка кредитної історії. Оцінка якісних показників відбувається на ґрунті достовірних документів, у тому числі відповідних копій документів, засвідчених у встановленому законодавством порядку. Вирішення

питання про видачу кредиту приймається за результатами аналізу кредитної історії позичальника. Кредитна історія – інформація про кредитно-фінансове минуле потенційного клієнта банку.

При розгляді фінансового стану і економічного становища потенційного позичальника важливі буквально всі деталі, в іншому випадку банк може піддатися ризику і понести великі втрати. При цьому складність оцінки кредитоспроможності позичальника змушує фінансові інститути застосовувати різноманітні підходи до методів оцінки. Мінімізувати втрату кредитних ресурсів банку дозволяє ретельний відбір клієнтів на основі якісної оцінки кредитоспроможності позичальника.

Список використаних джерел

1. Цугунян А. М. Оцінка кредитоспроможності позичальника та шляхи її вдосконалення. *Фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 1. С.57-62.
2. Кришталь Г. О. Оцінка фінансового стану позичальника – фізичної особи в комерційному банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2014. Вип. 1. С. 147-152.
3. Кучеренко С. Ю., Кучеренко О. М. Методи оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи. *Економічний вісник університету*. 2020. Вип. 46. С. 170-177.

Кучеренко С., Леваєва Л.,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан, який триває в Україні, завдає великої шкоди, руйнує майно та інфраструктуру та спричиняє економічні кризові явища. Природним є прагнення фізичних і юридичних осіб завчасно уникнути збитків, заподіяних унаслідок дії сторонніх обставин, до яких належить і війна. Традиційно одним із загальних підходів до мінімізації ризиків є страхування. Водночас військові дії докорінно змінили страхову галузь.

Правовий режим воєнного стану передбачає можливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб. При цьому саме введення

воєнного стану не впливає на дійсність будь-яких правочинів, у тому числі договорів страхування – усі права та обов'язки сторін залишаються чинними (з наступними застереженнями). Війна в Україні – це форс-мажорна ситуація (обставини непереборної сили), яка окремо засвідчена Торгово-промисловою палатою. Страхування не створює винятків у випадках форс-мажорних обставин – сторони договору страхування можуть посилатися на наслідки таких подій як підставу для звільнення від відповідальності за невиконання умов договору (відповідні положення про форс-мажорні обставини, що стосуються війни практично завжди включені в договір страхування).

Дія форс-мажорних обставин не звільняє сторону від виконання зобов'язань за договором, а лише виправдовує прострочення виконання цього зобов'язання до закінчення терміну його дії без відповідальності за таке прострочення (у вигляді пені). Факт воєнних дій або введення обмежень у воєнний час не звільняє сторону від відповідальності, якщо такі обставини безпосередньо не перешкоджають особі фактично або на законних підставах виконати певне зобов'язання за договором (наприклад, сплату коштів). У цьому випадку, наприклад, страховик може відстрочити виплату страхової суми (дотримуючись процедури сповіщення та підтвердження форс-мажорних обставин), але повинен виплатити страхову суму лише після зникнення наслідків форс-мажорних обставин. Існують випадки, коли страховик може відмовити у страховій виплаті.

Частина 1 статті 991 Цивільного кодексу та частина 1 статті 26 Закону «Про страхування» передбачає низку випадків, коли страховик має право відмовитися від здійснення страхової виплати. Водночас цей перелік не є вичерпним, і в договорі можуть бути визначені інші підстави для відмови у виплаті страхових виплат, якщо вони не порушують законодавство. На практиці страховики передбачають у своїх правилах страхування додаткові підстави для відмови у страхових виплатах, особливо пов'язані з війною. Тому страхові компанії заздалегідь заперечують ризик збитків, заподіяних військовими діями – наприклад, якщо застраховане майно пошкоджено або знищено внаслідок бойових дій (куль, снарядів тощо), такий збиток не покривається страховою компанією. Страхування від воєнних ризиків існує на ринку як окремий продукт, але останнім часом не є поширеним через непомірну вартість. Щодо діяльності страховиків і регулятора, то від початку російського вторгнення найбільша українська страхова компанія підтвердила дійсність договору страхування та зобов'язання відшкодувати страховий випадок, але це не скасовує згаданого вище

винятку. Подібну позицію страховики дотримувалися у 2018 році, коли вперше в деяких регіонах України ввели воєнний стан. 27 лютого 2022 року Національний банк як регулятор ринку страхових послуг порадив страховим компаніям спростити розгляд справ із ознаками страхування шляхом максимального використання електронних документів та копій необхідних документів. У разі неможливості або складності отримання оригіналів документів, а також за допомогою інших засобів дистанційного вирішення страхових випадків.

Список використаних джерел

1. Закон «Про страхування» Редакція від 29.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

2. Роман Антонів. Страхування під час війни. Що змінюється у страхуванні з введенням воєнного стану? Економічна правда від 14 квітня 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/14/685760/>

Лапа І.,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ФІНАНСОВІ РИНКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Через рік після вторгнення російських танків в Україну ринки ввібрали в себе багато короткострокових наслідків, але інвестори стверджують, що конфлікт може мати довгострокові фінансові наслідки. Російський рубль коливався, спочатку падаючи по відношенню до долара, потім відновлюючись завдяки контролю за рухом капіталу і притоку нафтодоларів, а потім знову розпродаючись, коли енергетичні санкції почали даватися взнаки. Зараз він приблизно повернувся до рівня, який був до вторгнення. Аналогічно, ціни на нафту марки Brent підскочили до 128 доларів за кілька тижнів після вторгнення з приблизно 78 доларів за барель наприкінці 2021 року, але потім знову впали. Станом на кінець лютого нафта Brent торгувалася на рівні близько 83 доларів, незважаючи на запровадження західних санкцій проти Москви та заходи у відповідь з боку Росії, найбільшого світового експортера нафти. Ціни на природний газ також зазнали

стрімких змін, оскільки м'яка погода допомогла Європі уникнути катастрофічного зимового дефіциту. Проте деякі інвестори стверджують, що війна може призвести до посилення глобальної інфляції, оскільки вона руйнує світові товарні ринки, розриває ланцюги поставок і спонукає країни витратити більше коштів на оборону та енергетичну безпеку.

Розрив зв'язків Заходу з росією також є прикладом того, як можуть вестися майбутні війни на економічному полі бою, що робить ще більш важливим, щоб бізнес та інвестори не ставали надто залежними або вразливими до будь-якого окремого ринку. Інвестори обирають акції на основі нового геополітичного фону. Шаніель Рамджі, менеджер фонду Pictet Asset Management, купує акції європейських промислових компаній, очікуючи, що вони зростуть, оскільки Європейський Союз відмовляється від російського газу. «Для Європи відновлення енергетичної безпеки буде довгостроковим проектом, і це призведе до значних інвестицій», – зазначив пан Рамджі.

Акції оборонних компаній зросли. Субіндекс S&P 500, орієнтований на аерокосмічну і оборонну промисловість, станом на кінець лютого зріс на 11% порівняно з рівнем до вторгнення, навіть незважаючи на те, що індекс широкого ринку знизився. Інші дослідники вважають, що існує ймовірність того, що ціни на сировину залишатимуться високими. «Поки триває війна і поки росія закрита для сировинних ринків, ціновий тиск зберігатиметься», – стверджує Філіп Шеттлер, стратег з управління міжгалузевими активами в UBS Asset Management. Деякі керуючі фондами готуються до багаторічного конфлікту. Найбільша європейська компанія з управління активами Amundi нещодавно підвищила ймовірність довготривалої війни до 30%. Це вимагає більшої обережності, навіть після того, як основні світові фондові ринки почали 2023 рік з високих показників. Війна в Україні – це лише частина складного ринкового фону. В останні тижні інвестори перестали вважати, що Федеральний резерв США майже закінчив підвищення ставок, враховуючи сильні показники інфляції, ринку праці, роздрібних продажів і ділової активності. Державні облігації США розпродаються, що підняло базову дохідність 10-річних казначейських облігацій вище 3,9% і, в свою чергу, тисне на ціни на акції. Отже, повномасштабне вторгнення росії в Україну мало і досі має великий вплив на економіки різних країн та їх ринки, що спричиняє значні коливання основних економічних та фінансових показників світової економіки.

Список використаних джерел

1. Russia-Ukraine conflict and its continued impact on global markets. URL: <https://www.usbank.com/investing/financial-perspectives/market-news/russia-ukraine-global-market.html>

2. The future of finance in post-war Ukraine. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/future-finance-post-war-ukraine>

Нетребчук Л.,

Державний торговельно-економічний університет

СТАЛИЙ БАНКІНГ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ БАНКІВ У СВІТІ

Важливим напрямком розвитку банків у світі є забезпечення принципів сталого банкінгу. Для цього під егідою Міжнародної фінансової корпорації у 2012 році було створено Мережу сталого банкінгу (Sustainable banking Network, SBN), яка об'єднує як регуляторів, так і банківські асоціації із 41 країни. У листопаді 2020 року до мережі приєднався і Національний банк України. Приєднання до мережі національного регулятора визначає, які пріоритети та обов'язки він ставить перед собою на майбутнє. А отже, ми можемо стверджувати, що Україна і її банківська система беруть на себе обов'язок працювати над створенням стійкої фінансової системи для сталого розвитку економіки, інвестування у «зелені» проекти та облігації, підтримку послуг, які мають позитивний вплив на клімат, суспільство, громади. Іншими словами, банківська система України бере на себе обов'язки запровадження концепції ESG. Банківська сфера розуміє вплив зміни клімату на економіку, і оскільки володіє необхідними ресурсами, вона здатна стати драйвером запровадження нових екологічних та соціальних стандартів у державі.

Стійкий (сталый) банкінг (Sustainable banking) – це стадія розвитку банку, коли вся його діяльність як фінансової установи відповідає цілям сталого розвитку. За даними The Green Finance Platform, існує дев'ять принципів, які можна застосувати до сталого банкінгу [2]:

Управління екологічними та соціальними ризиками. Передбачає прийняття банком рішень по операціям і послугам з урахуванням ризиків для здоров'я людини, біорізноманіття та культурної спадщини.

Екологічний та соціальний слід. Забезпечує уникнення, мінімізацію або компенсацію негативного впливу банку на довкілля та людину. Екологічне та соціальне управління. Ефективна практика управління екологічними та соціальними питаннями самого банку може стимулювати бізнес та просувати впровадження цієї практики їх клієнтами. Права людини. Передбачає запобігання / усунення негативних наслідків на права людини від діяльності банку. Розширення економічних можливостей жінок. Сприяє рівним недискримінаційним можливостям для жінок брати участь в управлінні. Фінансова інклюзія. Підтримка осіб, яким раніше були недоступні банківські послуги, наприклад, членам громади з низькими доходами. Розвиток потенціалу. Нарощування можливостей дає ресурси, необхідні для подальшого прогресу в досягненні своїх цілей.

Спільне партнерство. Заохочення клієнтів та партнерів банків до просування до стійкої економіки забезпечить досягнення сталого банківського бізнесу.

Звітність. Формування звітів зі сталого розвитку забезпечить досягнення поставлених цілей та зробить банк прозорим для суспільства.

Серед найкращих банків, що дотримуються сталого розвитку виділяють:

Triodos Bank (Нідерланди). Банк зосереджений на етичному та стабільному фінансуванні, інвестуванні в проекти, які мають позитивний соціальний, екологічний та культурний вплив, таких як фінансування відновлюваних джерел енергії, виробництва органічних продуктів харчування та ініціатив справедливої торгівлі.

Nordea (Швеція). Банк зосереджений на цифрових інноваціях і сталому розвитку та має репутацію постачальника високоякісних фінансових послуг і продуктів для своїх клієнтів.

Rabobank (Нідерланди). Банк зосереджений на сталому розвитку та етичній банківській практиці, має міцну репутацію в обслуговуванні потреб сільських і сільськогосподарських громад.

BNP Paribas та Crédit Agricole (Франція). Банки зосереджені на сталому розвитку та соціальній відповідальності.

Swedbank (Швеція). Банк зосереджений на сталому розвитку, корпоративній соціальній відповідальності та цифровій присутності.

Standard Chartered (Великобританія). Банк встановив цілі сталого розвитку, такі як скорочення викидів вуглекислого газу, фінансування проектів у сфері відновлюваної енергетики та сприяння інклюзії.

ING Bank (Нідерланди). Підхід банку до сталого банківського обслуговування зосереджено на трьох стовпах: зменшення власного

впливу на навколишнє середовище, фінансування сталої економічної діяльності та виховання культури сталого розвитку.

KfW (Німеччина). Банк зосереджений на фінансуванні проектів з відновлюваної енергетики, заходів з енергоефективності та сталого транспорту, програм підтримки розвитку міст, збереження біорізноманіття та адаптації до клімату.

Список використаних джерел

1. Top Core Principles of Sustainable Banking You Should Know. URL: <https://deedster.com/sustainable-banking/>

2. Топ-10 найстійкіших банків світу у 2023 році. URL: <https://fintechmagazine.com/banking/the-top-10-most-sustainable-banks-in-the-world-in-2023>.

Морозова Л.,

Державний торговельно-економічний університет

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

В умовах сьогодення в світовій спільноті, в тому числі Україні, стрімкого розвитку набувають процеси діджиталізації. Вони застосовуються не тільки підприємницькими структурами, а й проявляються у всіх сферах життя, а саме в побудові цифрових інфраструктур у сфері державного управління, створенні цифрових платформ в освіті, медицині, логістиці та ін. Страхові компанії також активно проводять політику цифровізації. Процес діджиталізації має величезний вплив на розвиток економіки та суспільства, оскільки під її впливом, модифікуються страхові продукти, їхнє використання та способи їхньої дистрибуції. Основним проявом цифровізації можна вважати появу на ринку низки нових компаній, що змушують існуючі інституції активізувати боротьбу за своє існування. Основним фактором, що сприяє розвитку діджиталізації ринку страхових послуг є технологія, яка переглядає функціонування страхового сектору і способи взаємодії суб'єктів, що надають такі послуги, з клієнтами. Діджиталізація не тільки відкриває можливості для бізнесу новим суб'єктам, початківцям на ринку страхових послуг, а й дозволяє традиційним страховикам знижувати витрати та підвищувати ефективність роботи, виступаючи

основною рушійною силою фінансових інновацій. Отже, впровадження сучасних технологій у страхуванні та ринку InsurTech, залучення найпередовіших іноземних компаній в Україну – є одним з ключових завдань розвитку страхової галузі.

Страховий ринок – один із найбільш консервативних ринків, учасники якого традиційно з великою обережністю підходять до впровадження будь-яких нових технологій. Але швидкий розвиток діджиталізації вже зараз показує, що нові рішення на основі блокчейн, штучного інтелекту та робототехніки можуть повністю змінити картину традиційного ринку страхових послуг.

Найважливіші комплексні зміни торкнулися процесу андеррайтингу – аналізу страхових ризиків та оцінки ставок страхування. Технології великих даних дозволяють ефективно збирати статистичну інформацію про можливі ризики. Страхування техніки, такої як автомобільний та залізничний транспорт, морські та повітряні судна, використання систем супутникового стеження дозволяє надійно контролювати об'єкт страхування. Для будівельних конструкцій інспекція їх стану із застосуванням дронів дає можливість значно підвищити точність оцінки страхових ризиків. У роботі з клієнтами цифрові зміни торкнулися насамперед клієнтського сервісу. Широке застосування систем розпізнавання мови та чат-ботів дає можливість обслуговувати вхідні дзвінки в режимі 24/7. Крім того, таким чином страхові компанії можуть значно скоротити витрати на клієнтський сервіс. Згідно з оцінкою Fintech Magazine, до 2022 року страхові компанії в усьому світі можуть заощадити понад \$8 мільярдів за рахунок впровадження чат-ботів у клієнтський сервіс.

Інша важлива перевага чат-ботів на основі AI – це можливість в режимі реального часу адаптувати страховий продукт до потреб клієнта. У ситуації, коли людям потрібен значний час для розрахунків та узгоджень, штучний інтелект може моментально сформулювати для клієнта індивідуальну пропозицію з урахуванням як її вимог, так і регламентів страхової компанії. Крім того, технології блокчейн дозволяють спростити сам процес укладання угоди, і навіть мінімізувати ризики фальсифікації документів.

Крім можливості запропонувати клієнту більш гнучкий адаптований набір страхових послуг, застосування штучного інтелекту дає можливість сформулювати дуже широку лінійку страхування. Фактично, для будь-якої галузі можна створити комплексний продукт + послуга страхування. Таким чином, основними трендами розвитку ринку страхових послуг є: оцінка ризиків; клієнтський сервіс; індивідуальні пропозиції; розширення лінійки страхових продуктів. Важливо, що

значні зміни у страховій галузі, викликані широким впровадженням цифрових технологій, потребують відповідних змін та розвитку законодавчої бази. Співпраця цифрових фінтехстартапів та традиційних страхових компаній має бути забезпечена відповідними правовими механізмами контролю, що забезпечують дотримання інтересів усіх питань страхового процесу – як клієнтів, так і страховиків.

Список використаних джерел

1. Ромашко О., Пукіш О. Діджитал-страхування: сутнісно-аспектний аналіз. *Економіка і суспільство*. 2021. №26. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/328>

2. Клапків Ю. М. Теоретичні домінанти страхових послуг. *Формування ринкової економіки в Україні*. Львівський національний університет імені Івана Франка. 2016. Випуск 35/1. С.210-217.

Пілецький О.,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

СУТНІСТЬ ЛІЗИНГУ ТА ЙОГО ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ

Аналіз основних теоретичних поглядів на сутність лізингу показав, що дослідження науковців обмежуються визначенням поняття «лізинг», класифікацією та функціями лізингу, організацією лізингових операцій. Більшість вітчизняних та іноземних економістів суттєво та неправомірно обмежують лізингові відносини, ототожнюючи їх з орендними. На нашу думку, лізинг має потрійну природу. Лізинг дійсно уособлює товарні відносини, що реалізуються за певний проміжок часу на принципах повернення. В основі лізингу лежать орендні відносини. Лізинг – це довготермінові вкладення у матеріальній формі з метою отримання прибутку або комерційного доходу всіма суб'єктами лізингового бізнесу. Отже лізинг виступає формою інвестицій. По-третє, лізингові відносини будуються на принципах строковості, зворотності та платності. Таким чином, Лізинг за своїм змістом відповідає кредитним відносинам та зберігає сутність кредитної операції. Доцільність визначення лізингу як фінансово-кредитної операції, пов'язаної з придбанням лізингодавцем у продавця лізингового майна основних виробничих фондів, які певна

фізична чи юридична особа (лізингоотримувач) має намір отримати у строкове користування, в тому числі з правом викупу. Важливим є збереження класичної ознаки лізингу як трьохсторонньої угоди. Визначаючи лізинг як поняття, що характеризує сферу фінансово-кредитних відносин, створюються підстави для порівняння фінансової ефективності лізингу з ефективністю кредитування та обґрунтування правомірності реалізації лізингових проектів комерційними банками. В умовах ринкової економіки такій формі бізнесу притаманні особливі риси, що суттєво відрізняють її від інших видів бізнесу. Серед них: наявність посередника, який бере на себе обов'язки власника майна; тип майна, що надається у лізинг, визначається лізингоотримувачем за погодженням з лізингодавцем та переважно представлений об'єктами основних фондів виробничого призначення; термін лізингу майна, як правило, співвідноситься з періодом амортизації цього майна. У класичному розумінні лізинг – довгострокова операція; можливість викупу об'єкту лізингу за залишковою вартістю; широке коло учасників (кількість залежить від виду лізингової угоди); забезпеченість лізингової угоди майном – об'єктом лізингу. Сфера лізингових відносин є досить новою для вітчизняної економічної науки і тому зараз не існує єдиної вичерпної класифікації лізингового бізнесу. Виходячи з досвіду лізингової діяльності різних країн та порівняльного аналізу застосовуваних в Україні видів лізингових операцій, доцільно систематизувати види лізингового бізнесу за двома укрупненими групами ознак: основні та особливі.

Фінансово-кредитний механізм представляє собою сукупність форм і методів створення та ефективного використання фінансово-кредитних ресурсів, що базується на строковій основі з метою забезпечення потреб та інтересів державних структур, юридичних та фізичних осіб. Його частина, що реалізується у сфері лізингових відносин, представляє собою фінансово-кредитний механізм лізингового бізнесу. Функціонування фінансово-кредитного механізму лізингового бізнесу здійснюється на основі двох економічних методів: регулювання та управління.

Включення комерційного банку до складу основних учасників лізингового бізнесу потребує більш детального дослідження участі комерційних банків, в залежності від напряму участі банку у лізинговому бізнесі (прямо чи опосередковано шляхом фінансування лізингової компанії). Основними причинами, за яких банки фінансують лізингові компанії виступають: недостатність власних коштів лізингової компанії для реалізації коштовних проектів; перепони, які створені законодавчою базою на шляху здійснення лізингового бізнесу

безпосередньо банками. Причому з метою диверсифікації ризиків у випадку банківського кредитування крупних лізингових проєктів, на нашу думку, у лізинговому процесі можуть одночасно брати участь декілька банків на умовах створення консорціуму. Участь банків у освоєнні лізингового ринку шляхом створення лізингової компанії має ряд переваг (можливість кредитування за рахунок залучених коштів, зменшення ризиків банку, що пов'язані із проведенням лізингових операцій). Лізингові операції приваблюють комерційні банки через наявність реального матеріального забезпечення лізингових угод, оскільки кредитор зберігає за собою право власності на об'єкт забезпечення до моменту виплати останнього лізингового платежу. Крім того, безпосередня участь банківської установи як важливого суб'єкта лізингового бізнесу надасть можливість банкам підвищити свій імідж, розширити традиційний спектр своїх операцій, сприяти задоволенню споживчих інтересів суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Грищенко О. Фінансовий лізинг: історія, сучасність та перспективи розвитку. *Юридичний журнал*. 2009. № 3. С. 61-68.
2. Крупка М. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. 608 с.
3. Ляхова О. Участь українських банків у лізинговому бізнесі. *Вісник Національного банку України*. 2007. № 6. С.44-45.

Плиса В.,

Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРАХОВИКА В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Формування ресурсного потенціалу страховика (сукупність матеріально-технічних, нематеріальних, фінансових та інших ресурсів капіталу, які перебувають у розпорядженні суб'єкта страхового підприємства або можуть бути додатково залучені й використані для простого чи розширеного відтворення чинників страхової діяльності) – це процес ідентифікації та створення спектра можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм

зادля стабільного розвитку та ефективного відтворення. Ресурсний потенціал страховика, що об'єднує просторові та тимчасові характеристики, концентрує одночасно три рівні зв'язків і відносин: відображає минуле, тобто сукупність властивостей, нагромаджених страховою організацією в процесі її становлення і таких, що зумовлюють її функціонування та розвиток; характеризує рівень практичного застосування та використання наявних можливостей; як єдність стійкого та мінливого станів, містить (як можливі) елементи майбутнього розвитку. Рівень ресурсного потенціалу страхової компанії, характеризуючи наявний стан страховика, зумовлений тісною взаємодією всіх трьох перелічених станів. Воєнний стан вимагає вже сьогодні від суб'єктів страхового підприємництва в Україні зосередити увагу на проблемах формування та оптимізації свого ресурсного потенціалу в умовах повоєнного відновлення національного ринку страхування.

Ресурсний потенціал страховика є складною, динамічною, поліструктурною системою, яка має певні закономірності розвитку, від уміння використати які залежить ефективність страхової діяльності, темпи її зростання. Його характеризують чотири основні риси: реальні можливості в сфері страхового підприємництва, причому не тільки реалізовані, а й нереалізовані з будь-яких причин; наявні ресурси і резерви (економічні, соціальні), не залучені у страховий процес; визначається не тільки і не стільки наявними можливостями, але ще й навичками різних категорій персоналу до його використання для надання страхових послуг, отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення ефективного функціонування та сталого розвитку мікроекономічної страхової системи; форма страхового підприємництва та адекватна їй організаційна структура.

Опираючись на основні характеристики ресурсного потенціалу страховика, можна стверджувати, що його модель в умовах повоєнного відновлення ринку страхування в Україні визначатиметься: обсягом та якістю наявних ресурсів (кількістю зайнятих працівників, фінансовими та нематеріальними ресурсами, ліцензіями, інформацією, страховою технологією); можливостями керівників та інших категорій персоналу страхової компанії створювати певні види страхових продуктів, інакше кажучи, їхнім освітнім, кваліфікаційним, психофізіологічним і мотиваційним потенціалом; можливостями менеджменту оптимально використовувати наявні ресурси страховика (професійною підготовкою, талантом, умінням створювати й оновлювати організаційні структури страхової компанії); інформаційними можливостями (безперервного і цілеспрямованого відбору відповідних інфор-

маційних показників, які необхідні для здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних управлінських рішень за всіма напрямками діяльності), тобто можливостями генерувати та трансформувати інформаційні ресурси для використання їх у поточній діяльності; інноваційними можливостями страховика щодо оновлення асортименту страхових продуктів, використання сучасних форм і методів організації та управління процесами генерування страхових продуктів; фінансовими можливостями; іншими можливостями. Разом усі ці можливості становлять сукупний ресурсний потенціал страховика.

Зважаючи на ефект синергії, процес оптимізації структури ресурсного потенціалу страховика в умовах повоєнного відновлення економіки України варто проводити за такими етапами: формування цілей страхового підприємництва; визначення необхідного для кожної цілі набору стратегічних ресурсів; оцінка альтернативних комбінацій реалізації ресурсного потенціалу страховика; раціональний розподіл обмежених ресурсів з метою забезпечити високий рівень конкурентоспроможності ресурсного потенціалу страховика; оцінка отриманого результату.

Прихідько Р.,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БАНКУ

Актуальність впровадження маркетингової стратегії для розвитку українського банківського сектору особливо актуальна в період розвитку фінансового й грошово-кредитного ринку. Реформи банківського сектора передували перетворенням в інших секторах економіки. Посилення конкуренції серед депозитних установ, поява конкурентів у вигляді небанківських установ (страхових, трастових компаній, пенсійних фондів), розвиток ринків цінних паперів, що призводить до відтоку банківських депозитів та використання банками маркетингового інструментарію. В умовах загострення конкуренції на фінансових і грошово-кредитних ринках банки змушені використовувати нові фінансові інструменти для забезпечення стабільності та більш гнучкого реагування на можливі ризики. Варто зазначити, що необхідні передумови для формування споживчого ринку України, який склався за останні роки, дають змогу застосовувати розроблені

банками маркетингові стратегії в умовах вітчизняного фінансового й грошово-кредитного ринку. Той факт, що банки функціонують в умовах конкуренції, диктує необхідність вивчення певних закономірностей функціонування банківських інститутів в умовах ринку. Інструментом для вирішення цих проблем є банківський маркетинг. Необхідність застосування маркетингової діяльності у функціонуванні банківських інститутів може бути пояснена сучасним станом розвитку банківського сектору в Україні, що характеризується посиленням конкуренції як у сфері залучення коштів, так й у сфері надання фінансово-кредитних послуг. Посилення конкуренції, непередбачена поведінка клієнтів на ринку банківських послуг змушують банки активно впроваджувати інновації під час застосовування класичних інструментів маркетингу, а також знаходити нові концепції та інструменти залучення клієнтів. Маркетинговий підхід у банківській діяльності передбачає першочергову орієнтацію у виборі продуктів і розвитку мережі своїх відділень не на комерційні цілі організації, а на реальні потреби клієнтів. Знання про те, як саме клієнти обирають конкретні продукти чи послуги серед аналогів, дають змогу банку пристосуватися до поведінки споживача, ефективно управляти його поведінкою та побудувати довгострокові відносини з клієнтом.

Конкуренція в банківській сфері відрізняється розвиненістю форм та інтенсивністю. Розвиток інформаційних технологій і засобів комунікацій призводить до розширення територіальної сфери діяльності фінансово-кредитних інститутів. Розширення спектра банківських продуктів посилює диверсифікацію банківської індустрії, що, своєю чергою, ще більше посилює конкуренцію. Інтернаціоналізація економічних процесів, що супроводжується проникненням банків на міжнародні ринки та їх конкуренцією з місцевими банками, глобалізує банківську конкуренцію. Відзначимо, що саме підвищення ефективності діяльності банківських суб'єктів, удосконалення економічних важелів їхньої діяльності, які надаватимуть конкурентоспроможні переваги, необхідно реалізовувати за допомогою виконання банківського маркетингу. Разом із тим проведення реформування банківської системи не може обійтися без підвищення банківської діяльності. На сучасному етапі розвитку банків України маркетинг відіграє надзвичайно важливу роль. Ті високі темпи зростання обсягів діяльності, які демонструють більшість банків України протягом останніх років, значною мірою досягнуті завдяки підвищенню ефективності функціонування маркетингової стратегії. Спостерігається маркетингова активність банків у всіх сегментах їхньої діяльності, про що свідчить динамічне зростання обсягів активно-пасивних операцій. В умовах

високих темпів зростання відбулися і якісні зміни в роботі банків, про що свідчить підвищення рентабельності діяльності банків і покращення якості активів, зростання довіри до банків. Відбулося поліпшення якості активів і зниження кредитних ризиків у діяльності банків. Усе це є доказом результативності маркетингової стратегії розвитку банків. Разом із тим, незважаючи на такі позитивні тенденції загалом по банківській системі України, які є свідченням достатньо успішної маркетингової стратегії діяльності банків, продовжує залишатися значна кількість банків, діяльність яких є збитковою або низькоприбутковою, які втрачають свої конкурентні позиції, для яких характерні високі ризики та є актуальними проблеми ліквідності й платоспроможності. Натепер маркетингова стратегія розвитку банків в Україні перебуває в стадії формування, становлення, є нагальна необхідність у посиленні ролі банківського маркетингу в зміцненні конкурентоспроможності банків на ринку фінансових послуг і в забезпеченні ефективного, стабільного функціонування й розвитку банків, зниження ризиків у їхній діяльності.

Список використаних джерел

1. Романенко О. О., Антонюк Д. С. «Young Scientist». Банківський маркетинг і маркетингова стратегія. 2015. № 11 (26). С. 6–10. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/11/103.pdf>.
2. Маркетинг у банківській сфері. URL : https://pidruchniki.com/14170120/bankivska_sprava/marketing_bankivskiy_sferi.
3. Янковська В. А. Теоретичні засади сутності ефективного банківського маркетингу та його функцій. URL: <file:///C:/Users/%D0%9E>

Рязанцева В.,

Державний торговельно-економічний університет

ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Протягом дії воєнного стану Національний банк України продовжує реалізацію комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підтримання фінансової стійкості держави й регулювання фінансового сектору.

Упроваджено додаткові заходи, спрямовані на стимулювання конкуренції банків за строкові кошти вкладників. Триває імплементація анонсованих у січні заходів, метою яких є посилення монетарної трансмісії та стимулювання конкуренції банків за строкові кошти вкладників. Ініційовано запровадження мораторію на скорочення мережі відділень державних банків під час війни. Регулятор пропонує Міністерству фінансів України розглянути можливість запровадження мораторію на припинення банками з державною часткою в капіталі діяльності відділень до завершення воєнного стану (якщо це не пов'язано з безпековими питаннями). Пріоритетним завданням також має залишатися якнайшвидше відновлення діяльності банків на звільнених територіях, зважаючи на необхідність та можливість забезпечення безпеки персоналу банків та їхніх клієнтів. Водночас регулятор підтримує ініціативу окремих банків щодо забезпечення доступності банківських послуг у спосіб використання мобільних відділень. До категорії неплатоспроможних віднесено останній банк зі статутним капіталом російського походження із тих банківських установ, що працюють в Україні (АТ «БАНК ФОРВАРД»).

Прийнято рішення про проведення в 2023 р. комплексної оцінки стійкості банків та банківської системи загалом. За результатами оцінки стійкості коригуватиметься режим регуляторного пом'якшення та ухвалюватимуться рішення про подальше впровадження вимог до банків відповідно до регуляцій ЄС. Банківська система, незважаючи на продовження воєнних дій, відновила прибуткову діяльність. Починаючи з березня 2022р., банківська система України загалом фіксувала поточний збиток, що було пов'язано з активними воєнними діями. Натомість, починаючи з липня того ж року, система відновила прибуткову діяльність. За результатами 2022 р. чистий прибуток банківського сектору становив 24,7 млрд грн, що втричі менше від показника попереднього року (77,4 млрд грн). Головним чинником зниження прибутковості стало суттєве зростання відрахувань у резерви під понесені та очікувані збитки внаслідок війни.

Міжнародні резерви країни попри продовження воєнних дій демонструють позитивну динаміку – у лютому їхній розмір перевищив довоєнний рівень. Обсяг міжнародних резервів України станом на 01 лютого 2023 р. збільшився до позначки 29,9 млрд дол. США. Поточний обсяг міжнародних резервів забезпечує фінансування 3,7 місяця майбутнього імпорту, що відповідає загальносвітовим стандартам (не менше трьох місяців). Триває процес поступового відновлення іпотечного кредитування. Розвиток іпотечного кредитування є одним із драйверів загального відновлення економіки, що має

значний кумулятивний ефект, адже стимулює розвиток не лише будівельної галузі, а й низки пов'язаних секторів економіки (виробництво будівельних матеріалів, побутової техніки; оптова й роздрібна торгівля; транспортні послуги тощо), забезпечує зростання зайнятості та, відповідно, податкових надходжень і платоспроможного попиту.

На потреби військових зі спецрахунку, відкритого регулятором для підтримки ЗСУ, станом на 02 лютого 2023р. перераховано майже 23 млрд грн. Зокрема, понад 8 млрд грн в еквіваленті надійшло з-за кордону в іноземній валюті. Упровадження зазначених вище заходів має забезпечити: абсорбцію частини надлишкової ліквідності банківської системи; активізацію конкуренції банків за строкові кошти вкладників, унаслідок чого зростатимуть як ставки за гривневими вкладками, так і частка строкових депозитів у банківській системі; зміцнення фінансової стійкості банківської системи України; курсову стабільність гривні та контроль за інфляційними процесами; підвищення доступності для населення іпотечних позик; додаткове фінансування ЗСУ.

Список використаних джерел

1. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vjivaye-podalshih-zah...>
2. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-proponuye-zaprovaditi...>
3. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/at-bank-forvard-vidneseno-do-kategoriyi...>
4. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-zrosli-do-299-mlrd-d...>
5. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/z-pochatku-viyini-zi-spetsrahunku-vidkri>

Стрільчук Ю.,

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

Новий напрямок в економічній науці, який отримав назву «зелена економіка», сформувався в кінці двадцятого століття. Інклюзивна зелена економіка розглядається як економіка, яка покращує

добробут людей і створює соціальну справедливість, одночасно зменшуючи екологічні ризики та сприяючи швидшому досягненню Цілей сталого розвитку. Основними постулатами зеленої економіки є створення такого суспільства, де усі мали б доступ до необхідних ресурсів, чисте повітря, воду та ґрунт, могли вести здоровий спосіб життя, мали безкоштовну освіту протягом життя, систему охорони здоров'я, громадський транспорт, а також були забезпечені робочими місцями на підприємствах, які сприяють розвитку і покращенню громад, а не лише приносять прибутки власникам. За останнє десятиліття концепція зеленої економіки стала стратегічним пріоритетом для багатьох урядів та отримала підтримку на міжнародному рівні.

Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP) є глобальним органом, який встановлює екологічний порядок денний, сприяє узгодженій реалізації екологічного виміру сталого розвитку в системі ООН і служить захисником глобального навколишнього середовища. Важливу роль у створенні та розвитку бізнесу, що сприяє переходу до нової парадигми розвитку економіки на основі врахування концепції зеленої економіки, відіграє фінансовий сектор, який забезпечує перерозподіл ресурсів на підтримку екологічних проектів. У рамках програми UNEP було створено Фінансову ініціативу (UNEP FI), яка являє собою велику мережу банків, страхових компаній та інвесторів, що спільно координують дії в усій фінансовій системі для забезпечення більш стійкої глобальної економіки. Заснована в 1992 році, UNEP FI була першою організацією, яка залучила фінансовий сектор до сталого розвитку та розробила Принципи відповідального інвестування, що використовуються в усьому світі. Скликані Секретаріатом у Женеві, більш ніж 400 банків і страхових компаній з активами понад 100 трлн дол. США працюють разом для того, щоб сприяти впровадженню Принципів відповідальної банківської діяльності та Принципів сталого страхування, розроблених даною ініціативою. Фінансові установи співпрацюють з UNEP FI, створюючи та впроваджуючи практичні рекомендації та інструменти для позиціонування свого бізнесу з метою переходу до сталої та інклюзивної економіки. Слід відзначити, що для переходу до «зеленої» економіки комерційним банкам як основним драйверам даного процесу необхідно вносити зміни у власні стратегії кредитування з метою розширення кредитування, спрямованого на розвиток підприємств з низьким рівнем викидів вуглецю, зеленої енергетики, проектів, що сприяють переходу до використання відновлюваних джерел енергії, впровадження нових енергозберігаючих технологій.

Варто зауважити, що надзвичайно важливу роль в мотивації комерційних банків розвивати кредитування зелених проектів відіграє грошово-кредитна політика та позиція центрального банку у даному питанні. Для формування сталої банківської системи, яка б сприяла розвитку зеленої економіки, покращенню екологічної сфери, недостатньо зусиль окремих фінансових установ, а необхідне впровадження комплексного підходу на макрорівні. Крім того, необхідно забезпечити взаємодію основних стейкхолдерів, таких як бізнес, фінансовий сектор та уряд, які спільними зусиллями можуть забезпечити формування необхідних умов та середовища для вирішення наявних проблем і визначення пріоритетних напрямів для розвитку зеленої економіки у країні. Отже, питання переходу до зеленої економіки не втрачає своєї актуальності, оскільки це сприятиме швидшому досягненню Цілей сталого розвитку, визначених ООН, до яких приєдналася і Україна. Важливу роль у створенні та розвитку екологічних проектів відіграє фінансовий сектор, зокрема банківська система, від якої значною мірою залежить адекватність перерозподілу фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. The Green Economics Institute. Celebrating 20 Years of Green Economics. URL: <https://www.greeneconomicsinstitute.com/about>
2. About UN Environment Programme. URL: <https://www.unep.org/about-un-environment>
3. UNEP Finance Initiative. UNEP. URL: <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/what-we-do/finance-initiative>

Сундук Т.,
Державний торговельно-економічний університет

РОЗВИТОК ФІНТЕХ-СУПЕРМАРКЕТІВ

Технології проникають в усі сфери діяльності. Але особливо – в фінанси. Фінансові технології існують практично стільки ж, скільки й індустрія фінансових послуг. Вплив економічної кризи 2008 року, наслідки пандемії коронавірусу і збройна агресія росії призвела до зростання попиту на фінансові застосунки та мобільні банківські послуги, що у свою чергу стало поштовхом для впровадження та

використання новітніх фінансових технологій в банківській сфері. Це стимулювало банки адаптуватися до нових реалій і технологій, включитися у процес впровадження нових фінансових послуг на базі інноваційних розробок для забезпечення переваг перед своїми клієнтами і конкурентами. Водночас фінансові інновації призводять до якісних змін у банківській сфері та сприяють не тільки отриманню прибутку банком, а й підвищенню рівня його конкурентоспроможності та скороченню витрат у перспективі, зміні внутрішнього менеджменту, перегляду всієї системи роботи з клієнтом.

Останнім часом змінилися стосунки банків із фінтех-компаніями, які виражаються в застосуванні різних варіантів співпраці. В 2020 р. в Україні спільні проєкти з фінтех-компаніями мали такі найбільш технологічні банки, як АТ «Ощадбанк», ПАТ АБ «Укргазбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Сенс Банк», АТ «УкрСиббанк», АТ «ПУМБ», АТ «ОТП Банк», АТ «Універсал Банк» (Monobank). Окреме місце в площині фінансових технологій займає АТ КБ «ПриватБанк», який є лідером у впровадженні нових технологій у банківській діяльності, фінансові сервіси якого продовжують удосконалюватися та починають формувати в Україні нову цифрову екосистему. Саме тому, сьогодні можна говорити про появу фінтех-супермаркетів, як нової моделі організації взаємодії фінансових посередників та надання все більш цифровізованих послуг роздрібним клієнтам. Визначальними характеристиками фінтех-супермаркетів слід вважати широке застосування дистанційних каналів обслуговування юридичних та фізичних осіб та розширення спектру фінансових та супутніх послуг. Значним поштовхом до розвитку фінтех-супермаркетів є врахування потреб споживачів фінансових послуг, розробка заходів залучення і утримання клієнта, можливе «передбачення» його потреб, або навіть їх генерування. Найширше застосовують модель фінтех-супермаркету АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Універсал Банк» (Monobank), АТ «ОТП БАНК», АТ «УкрСибБанк», АТ «Ощадбанк». Вони активно просувають свої продукти з використанням технічних нововведень, що стають вже звичними і необхідними для споживачів.

Важливим моментом розширення можливостей фінтех-супермаркетів є підтримка з боку органів державної влади та регулятора фінансового ринку – НБУ. Тут слід згадати впровадження «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року», ухваленої НБУ в 2020 р. Стратегія передбачає створення в Україні цілісної фінтех-екосистеми з інноваційними фінансовими сервісами та доступними цифровими послугами. Її ключовими напрямками є: розроблення та впровадження заходів для швидкого тестування інноваційних проєктів;

підвищення рівня фінансової обізнаності та залученості населення та бізнесу; запуск академічної бази, зорієнтованої на розвиток відкритого банкінгу. Реалізація Стратегії значною мірою буде залежати від виконання пов'язаних діджитал-проектів, над якими працює НБУ. Зокрема, запровадження дистанційної ідентифікації та верифікації BankID, імплементація євродирективи PSD2, надання можливості здійснення миттєвих платежів у СЕП у форматі 24/7, посилення регуляції у сфері кібербезпеки тощо.

Отже, вимоги суспільства до банківських продуктів, зростання кількості і якості користувачів Інтернету та мобільних пристроїв прискорили зміни у структурі та організації банківської діяльності – від автоматизації всіх процесів, їх діджиталізації, переведення банківських продуктів в онлайн-сегмент до зміни архітектури бізнес-процесів банків та їх співпраці з фінтех-компаніями, що позитивно впливає на збільшення послуг та вдосконалення відносин з клієнтами.

Список використаних джерел

1. Вовчак О.Д. Вплив фінансових технологій на забезпечення конкурентоспроможності банку /О.Д. Вовчак, В.М. Пронько// Вісник Університету банківської справи. – 2020. – № 1. – С. 87.

2. Рац О.М., Алфімова А.С. Сучасні напрями розвитку фінансових технологій в банківському секторі України. Економіка. Фінанси. Право. 2021. №4/2. С. 9-13.

3. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Електронний ресурс. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/dowoad?Strategy_finteh2025.pdf.

Ткачук Н.,

*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ПРИВАТНЕ РОЗМІЩЕННЯ АКЦІЙ БАНКАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ КАПІТАЛУ

Сучасний етап розвитку вітчизняна банківської системи характеризується потребою банків у інвестиційних ресурсах. Крім того, розвиток кризових явищ у фінансовій сфері посилює роль і значення приватного розміщення акцій банками як способу нарощення обсягів

їх капіталу. Тому вважаємо за доцільне розглянути особливості етапів залученні капіталу банками саме за рахунок приватного розміщення банківських акцій на фінансовому ринку. Приватне розміщення акцій (PP – Private Placement) являє собою продаж міноритарного пакета банківських акцій обмеженому колу інвесторів, найчастіше стратегічним або портфельним інвесторам; це є короткостроковим структурованим інструментом залучення капіталу, особливо привабливим для малих банків. Приватне розміщення акцій відбувається в тому випадку, коли банкам-емітентам наперед відомі потенційні інвестори й вони заздалегідь можуть обговорити всі умови майбутньої співпраці з ними. Основними етапами приватного розміщення акцій банками на фінансовому ринку є так:

Попередній етап, який передбачає: прийняття рішення банком про проведення PP; вибір радника та підписання угоди; аналіз фінансового стану банку; аналіз організаційної структури банку; оцінка банку в цілому. Підготовчий, який складається з: етапу підготовки: вибору юридичного радника; визначення розміру пакету акцій для продажу; визначення структури розміщення; вибору місця для розміщення та підготовка емісійних документів; підготовки інформаційного меморандуму, етап маркетингу, що включає: проведення маркетингової кампанії закордоном з метою зацікавлення потенційних інвесторів; правову, фінансово-економічну оцінку інвестором банка-емітента; аналіз попиту та вибір цільової групи інвесторів.

Основний етап, на якому здійснюється: збір замовлень з визначенням пакета акцій та їх ціни; ведення і формування книги замовлень для попередньої оцінки попиту і кінцевої ціни пропозиції; визначення кінцевої ціни акцій на основі орієнтирів, отриманих під час формування книги замовлень; розміщення акцій; реєстрація нового випуску акцій, їх передача інвесторам і оплата.

Варто зауважити, що в операціях приватного розміщення акцій серед стратегічних інвесторів обмежується їхня кількість (до десяти), акції можуть проходити лише технічний лістинг на фондовій біржі, а розміщуються шляхом прямого продажу інвесторам. Значно меншим є час підготовки розміщення цінних паперів (до дев'яти місяців). З метою залучення стратегічного інвестора пакет акцій банку може становити 50% і при цьому рівень ринкової капіталізації акцій, які знаходяться у вільному обігу, не є критичним. Оптимальним варіантом вважається як розміщення акцій в результаті нової емісії, так і розміщення акцій спільно з обігом раніше випущених акцій банку. Водночас, слід мати на увазі, що доволі активне розміщення банківських акцій серед приватних інвесторів може надалі призвести

до зменшення попиту на них і банкам-емітентам доведеться збільшувати комісійні за послуги інвестиційних компаній, які займаються розміщенням їхніх акцій на ринку.

Підсумовуючи зазначимо, що первинне публічне розміщення акцій є перспективним механізмом нарощення рівня капіталізації та залучення капіталу як на національному, так і на міжнародному фондовому ринках; проведення IPO вимагає від банків серйозної попередньої підготовчої роботи з удосконалення корпоративного управління бізнесом; здійснення операцій публічного розміщення акцій банками на фондових ринках буде сприяти підвищенню ефективності всієї банківської системи. Саме на розвиток вітчизняного фондового ринку мають бути спрямовані сьогодні зусилля регулюючих, законодавчих органів і банківських установ в тому числі, оскільки сформований ринок цінних паперів надасть значно більші можливості клієнтам і партнерам щодо оперативної оцінки тих процесів, які відбуваються в банківській сфері, а це буде сприяти підвищенню ступеня довіри населення і бізнесу до вітчизняної банківської системи.

Список використаних джерел

1. Хлівний В. К. Особливості розміщення корпоративних цінних паперів в Україні. Ефективна економіка. 2014. №9 URL. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3340>
2. IPO чи PP підходи вибору. Банківський аудитор. 2008. №7. С.4-9

Шкурко В.,

Державний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕСТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Перестрахові компанії, як і всі інші фінансові установи, підлягають фінансовому регулюванню з метою захисту страхувальників і забезпечення стабільності страхового ринку. Конкретні правила, які застосовуються до перестрахових компаній, можуть відрізнятися залежно від країни чи регіону, але є деякі загальні принципи, яких

зазвичай дотримуються. Регулювання перестрахових компаній в Україні покладено на Національний Банк України. Основною нормативно-правовою базою регулювання страхової та перестрахової діяльності є Закон України «Про страхування», в якому було внесено деякі зміни, враховуючи євроінтеграційні процеси. Зокрема в «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року» будуть внесені зміни щодо Вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів, розроблення та впровадження механізму раннього реагування на ризики страхових компаній, імплементовано деякі моменти Директиви 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року про початок і ведення діяльності у сфері страхування та перестраховування (Платоспроможність II), розвиток нагляду, посилення системи внутрішнього контролю. Вважаємо, що регулювання будь-яких суб'єктів господарювання у сфері надання фінансових послуг повинно починатися з ліцензування та реєстрації. В Україні страхові та перестрахові компанії повинні отримати ліцензію на діяльність від НБУ та зареєструватися у Єдиному державному реєстрі страховиків (перестраховиків), щоб продемонструвати дотримання законів і правил. Важливим аспектом фінансового регулювання перестрахових компаній є вимога до них підтримувати певний рівень платоспроможності. Це означає, що вони повинні мати достатні фінансові ресурси для покриття своїх потенційних зобов'язань перед страхувальниками. Вимоги до платоспроможності відрізняються залежно від юрисдикції, але, як правило, вони передбачають підтримку мінімального рівня капіталу відносно прийнятих ризиків. Страхові компанії також зазвичай зобов'язані регулярно подавати фінансові звіти та іншу інформацію регулятору. Це включає фінансову звітність, інвестиційні портфелі та політику управління ризиками. Це дозволяє регулюючому органу контролювати фінансовий стан компаній і завчасно виявляти будь-які потенційні проблеми до того, як вони стануть серйозними. Вагомим фактором регулювання залишається гармонізація українського законодавства до вимог ЄС. Так, у ЗУ «Про страхування», згідно з Директивою ЄС, у страховиків і перестраховиків повинна бути налагоджена система управління ризиками. Перестрахові компанії повинні розробити та впровадити надійні політики та процедури управління ризиками для виявлення, вимірювання, моніторингу та контролю ризиків. Вони також повинні мати плани на випадок надзвичайних ситуацій для боротьби з несприятливими подіями. А також, повинні мати міцну структуру корпоративного управління,

включаючи чіткі межі відповідальності та підзвітності, ефективний внутрішній контроль та незалежний нагляд ради. Перестрахові компанії повинні дотримуватися правил поведінки на ринку, а регулятор контролювати і забезпечити дотримання нормативних актів шляхом періодичних аудитів та інспекцій. Підсумовуючи, фінансове регулювання перестрахових компаній має важливе значення для забезпечення їх фінансової стабільності, захисту споживачів і підтримки цілісності страхового та перестрахового ринку.

Список використаних джерел

1. Про страхування : Закон України від 07.01.2023 р. № 85/96-ВР (зі змінами та доповненнями). Електронне джерело. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року Електронне джерело. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4.

3. Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009 року про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування (Solvency II). Електронне джерело. URL: <https://nasu.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/Директива-про-початок-i- II-.pdf>

СЕКЦІЯ 5

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Багацька К.,
Державний торговельно-економічний університет

СТИМУЛЮВАННЯ САМОФІНАНСУВАННЯ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Комунальний сектор міст і територіальних громад є вагомим реципієнтом коштів місцевих бюджетів. В умовах відчутного економічного спаду в розмірі 30,4%, спричиненого повномасштабним вторгненням, заощадливе бюджетне фінансування набуває особливої актуальності, що спонукає місцеву владу оптимізувати напрямки використання коштів та заохочувати до цього підпорядковані інституції. Попри те, що за 2022 рік в цілому місцеві бюджети виконані з профіцитом в 70,8 млрд грн., перед місцевою владою більшості громад постають виклики, пов'язані з відновленням пошкодженої інфраструктури комунального сектору та забезпечення стійкого економічного зростання економіки. В структурі комунального сектору в окрему групу можна виділити комунальні підприємства (КП) як такі, що мають потенційну здатність до самофінансування, оскільки їх діяльність передбачає можливість отримання прибутку і регулюється Господарським кодексом. Під самофінансуванням тут розуміється здатність підприємства забезпечувати свої поточні та інвестиційні потреби за рахунок лише внутрішніх джерел, таких як чистий прибуток та амортизаційні відрахування. Причому вага прибутку у самофінансуванні має домінувати, оскільки за рахунок лише амортизаційних відрахувань підприємства не зможуть забезпечити розширене відтворення основних засобів та нематеріальних активів. Дослідження вибірки КП України та всіх КП Києва за період 2017-2020 рр., засвідчило фактично нульовий потенціал до самофінансування, що проявлявся у збитках, або вкрай низьких прибутках підприємств. Так, рівень самофінансування комунальних підприємств Києва становив у середньому менше 1% у структурі джерел фінансування. Медіанна рентабельність активів столичних КП з 2017 до 2020 рр. коливалась в межах 0,37%-0,63%. Аналіз структури власного капіталу засвідчив абсолютне домінування вкладеного капіталу, що складається з

zareestrovanoġo i dodatkovogo, nad nakopichenim, šo formuetsya rezervnim kapitalom i nerozpodilennim pributkom. Tak, medianний коефіцієнт капіталізації прибутку київських КП мав значення 0,001-0,006 протягом 2017-2020 рр., тобто менше 1 відсотка, відповідно частка накопиченого капіталу у власному була в межах 1%.

При цьому КП столиці, що виконували функцію замовника відповідно до ЗУ «Про публічні закупівлі» (це 117 КП), мали гірші показники щодо відсотку економії, відсотку дискваліфікації тендерних пропозицій, відсотку закупівель зі скаргами і з порушеннями, виявленими Держаудитслужбою, ніж в середньому по системі PROZORRO. Ці дані дають підставу стверджувати, що підприємства не намагаються заощаджувати ресурси, тобто не мають за мету отримання економії на собівартості в результаті тендеру, що забезпечить зростання прибутку. З одного боку, орієнтація не на прибуток, а на якість надання послуг є природньою для комунальних інституцій як частини системи життєзабезпечення громади і створення необхідних умов для функціонування комерційних суб'єктів господарювання та населення. Тобто передусім КП мають забезпечувати високі стандарти життя. З іншого боку, відсутність стимулів до самофінансування створює додатковий фінансовий тягар на бюджет міста, як основного джерела фінансування капітальних інвестицій і покриття поточних фінансових потреб. В період 2016-2020 рр. КП Києва були звільнені від сплати дивідендів до бюджету міста, при цьому лише декілька підприємств підвищили за цей період рівень капіталізації прибутку. Пропозицією щодо заохочення менеджменту КП до самофінансування може стати впроваджена система ключових показників результативності (КРІ) на рівні підприємства, що буде заснована на балансі показників суспільного значення підприємства та ефективності його діяльності, одним з індикаторів якої буде рівень самофінансування.

Список використаних джерел

1. Онищук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16105>

2. Багацька К.В. За крок до банкрутства. Чому більшість комунальних підприємств є неефективними та збитковими і як це можна змінити. *Українська правда*. 20.10.2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/10/20/666444/>

3. Прохоров Б. Що робити Києву з комунальними підприємствами. Дослідження. 15.06.2021. / Б. Прохоров, Г. Бабакішієва, К. Багацька, О. Зеленьак. // Центр економічних стратегій. URL: <https://ces.org.ua/kyiv-municipal-enterprises-papers/>

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Система фінансування суспільного розвитку нині ґрунтується на глобальній ідеї, що людина є метою, а не засобом розвитку. «Право на розвиток є невід’ємним правом людини, завдяки якому кожна людина і всі народи мають право брати участь, сприяти та користуватися економічним, соціальним, культурним і політичним розвитком, за якого всі права людини та основні свободи можуть бути повністю реалізовані». У зв’язку з прийнятою світом парадигмою соціального розвитку набуває особливого значення пріоритет фінансування соціального сектору. Щоб розробити рамки, які відповідають прагненням соціального прогресу, «зусилля щодо підвищення ефективності фінансування розвитку мають ґрунтуватися на ряді принципів, включаючи право на розвиток; примат регулюючої ролі держави; вирівнювання приватних стимулів та суспільних цілей; баланс зростання і рівності; власність країни; фінансова доступність; участь і соціальний діалог; а також прозорість і підзвітність».

Існує декілька поглядів на важливість інвестування у соціальний сектор. Перша точка зору зосереджена на важливості «м’якої інфраструктури», яка включає правила і положення, що регулюють використання та функціонування фізичної інфраструктури, а також такі інститути, як судова система та механізми управління. «М’яка інфраструктура», «підтримує розробку та функціонування інфраструктурних послуг, забезпечуючи середовище, що сприяє їх ефективному наданню»; і, отже, «підсилює її позитивний ефект у сприянні інклюзивному зростанню та скороченню бідності». Зазначимо, що в міжнародній науковій лексиці під фізичною інфраструктурою розуміється фізична доступність і якість громадських об’єктів, включаючи їх кількість, зручності та ресурси об’єктів, розподіл об’єктів і відповідне поєднання типів об’єктів для задоволення потреб населення в охороні здоров’я. Прикладами фізичної інфраструктури є зв’язок, транспорт, розподільні мережі, мости та аеропорти. Інша точка зору розглядає інвестиції в соціальний сектор з позиції нематеріальної інфраструктури, яка визначається як ті політичні, правові чи соціально-економічні фактори, які розвивають людські здібності та створюють сприятливе середовище для ефективного зростання ділової активності, включаючи й освіту та охорону здоров’я. Інакше кажучи, необхідно розвивати нематеріальну інфраструктуру, щоб досягти сталого зростання та розвитку людського потенціалу.

Щоб відповідати вищезазначеним принципам, МОП у своєму документі визначає соціальний сектор як аналог соціального захисту, саме в сенсі мінімального рівня СЗН, тобто фінансування соціальної сфери має включати такі компоненти: задоволення харчових, медичних та освітніх потреб дітей; забезпечення гарантованих доходів працездатного населення; забезпечення всіх пенсіями за старістю; досягнення загального охоплення послугами охорони здоров'я. Інвестиції в соціальний сектор є ефективним засобом досягнення сталого розвитку за рахунок стимулювання інклюзивного зростання, підвищення соціальної згуртованості та заохочення раціонального використання довкілля, а також сприяють скороченню нерівності та бідності, підвищенню продуктивності праці та соціальної безпеки. Проблема пошуку бюджетного простору та визначення фінансових пріоритетів наочно ілюструється порівнянням частки державних видатків, які країни витрачають на збройні сили та соціальний захист. У 1996 р. 12 з 28 країн, за якими були дані, витрачали на армію більше, ніж на соціальний захист. У 2013 р це число поменшало вдвічі, що свідчить про більш високий пріоритет фінансування соціального розвитку. Разом з тим, є ще можливості для поліпшення. Отже, пошук фіскального простору для СЗН можна розуміти як прояв політичної волі.

Список використаних джерел

1. «Declaration on the Right to Development» (A/RES/41/128), 97th Plenary Meeting of the United Nations General Assembly, New York, 4 December 1986, Article 1. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Development/DeclarationRightDevelopment_en.pdf
2. Financing the Social Sector: Regional Challenges and Opportunities. Discussion Paper Third International Conference on Financing for Development Addis Ababa, Ethiopia. 13-16 July 2015. URL: https://www.unescap.org/sites/default/files/6-ESCAP-Social%20Sector_July2015_share_2.pdf
3. «Social Protection Floors Recommendation No. 202», 101st Session of the International Labour Conference, Geneva, 14 June 2012. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---soc_sec/documents/publication/wcms_538984.pdf

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Поняття фінансових ресурсів, незважаючи на його утилітарність, має досить широкий спектр формулювань та, відповідно, нюанси у розумінні його сутності. Існує дві принципово різних групи визначень поняття фінансових ресурсів, пов'язаних із інтерпретацією їх виникнення – на мікро- чи макроекономічному рівні. Як правило, фінансові ресурси розуміють як фонди (семантичне ядро поняття) коштів, грошових коштів (основна економічна категорія), що мають певні взаємодії із економічним середовищем. При розумінні поняття фінансових ресурсів у вузькому сенсі їх виникнення пов'язують із функціонуванням економічних агентів, що створюють нову вартість. Саме виникнення доданої вартості є основою розвитку фінансових відносин, отже, фінансові ресурси виникають у момент створення доданої вартості і набуття нею грошової форми. При розумінні фінансових ресурсів у широкому сенсі враховують, що функціонування окремих економічних агентів є складовою окремого циклічного процесу – розширеного відтворення, отже, ресурси, що залучаються до даного процесу завжди мають вартість, проте не завжди мають грошову форму. Додана вартість створюється, розподіляється та перерозподіляється саме під час процесу розширеного відтворення, кожен цикл якого не має просторової та часової конкретності. Дані міркування є суперечливими з огляду на те, що у фінансовій науці грошова форма вартісних відносин постулюється як передумова виникнення відносин фінансових. Подолання цієї суперечності можливе за умови, якщо вважати фінансові відносини дискретними, що суперечить континуальності процесу розширеного відтворення. Призначення фінансових ресурсів у широкому сенсі – забезпечення перебігу процесу розширеного відтворення, що реалізується як широка група суспільних відносин.

Виходячи з наведених вище міркувань, результатів кількісного та якісного семантичного аналізу складових поняття «фінансові ресурси» (семантичного ядра, розуміння основної економічної категорії, властивих їй відносин, спрямованості та призначення цих

відносин) можлива дуальна його інтерпретація: у вузькому сенсі – як фонди грошових коштів, які створюються у процесі функціонування економічних агентів та призначені для забезпечення їх розвитку; у широкому сенсі – як фонди коштів, які створюються у процесі розширеного відтворення та призначені для фінансового забезпечення окремих груп суспільних відносин. Аналогічним чином організоване формулювання поняття «фінансових ресурсів державного сектора економіки» буде мати наступний вид: це фонди грошових коштів, які створюються у процесі функціонування держави як економічного агента та призначені для задоволення суспільних потреб.

Основою даного формулювання є розуміння фінансових ресурсів загалом у вузькому сенсі з огляду на відсутність у ньому внутрішніх суперечностей. Водночас функціонування держави передбачає виконання функцій пов'язаних із забезпеченням та регулюванням значної частки суспільних відносин, що значно розширює призначення фінансових ресурсів – до фінансового забезпечення суспільних потреб, нівелюючи їх роль у підтриманні розвитку держави-економічного агента. Поняття фінансових ресурсів державного сектора економіки у їх широкому розумінні є більш розповсюдженим. Окрім того, що у державному секторі економіки створюється додана вартість, яка розподіляється також і до централізованих фондів фінансових ресурсів, із цього сектору вільні ресурси можуть бути легко вилучені для фінансування окремих потреб держави та забезпечення суспільних відносин. Фінансові ресурси державного сектора економіки мають дуальні властивості стістатичності/ динамічності, дискретності, системності . Специфіка цих властивостей визначається специфікою держави як економічного агента. Здійснюючи управління підприємствами державного сектора економіки, держава керується не принципом комерційного розрахунку і ставить метою свого менеджменту не отримання економічної вигоди, а створює умови для розширеного відтворення цілісної економічної системи. У певні періоди державний сектор економіки протидіє сукупності системних ризиків та загроз, як от у час російсько-української війни. Оскільки існує зміна ієрархії принципів управління фінансовими ресурсами державного сектора економіки порівняно із ієрархією таких принципів для реального сектора економіки, остільки змінюється система управління ними.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Нафтогазовидобувні підприємства є важливими суб'єктами енергетичного сектору національної економіки, які забезпечують енергетичну безпеку країни та є важливим джерелом доходів державного бюджету. Враховуючи їх відповідальність за розвиток економіки в цілому та значну складність функціонування в сучасних умовах господарювання, ціннісний підхід до управління фінансовим забезпеченням цих підприємств є ключовим фактором для забезпечення багаторівневої системи енергетичної безпеки нашої країни. На основі аналізу міжнародного досвіду можна стверджувати, що управління фінансовим забезпеченням успішних нафтогазовидобувних підприємств базується на ціннісному підході. Цей підхід вимагає детермінації принципів для підприємств цінностей та принципів, які регулюють їхню діяльність. Застосування цих цінностей в фінансовому управлінні дозволяє підприємствам зберігати свою репутацію, підвищувати довіру інвесторів, залучати нові інвестиції та забезпечувати сталий розвиток у майбутньому. Ціннісний підхід в управлінні фінансовим забезпеченням дозволяє керівництву нафтогазовидобувних підприємств зосередитися на розвитку етичних та соціальних аспектів своєї фінансово-господарської діяльності, фокусуванні на створенні цінності для всіх стейкхолдерів, включаючи акціонерів, клієнтів, співробітників та інших зацікавлених сторін. Окрім того, важливо враховувати інші фактори, які можуть впливати на довгострокову стійкість організації, такі як відповідність стандартам екологічної безпеки та соціальної відповідальності. Ціннісний підхід до визначення ефективності управління фінансовим забезпеченням господарської діяльності враховує також оцінку роботи керівництва нафтогазовидобувних підприємств, зокрема досягнення таких показників як обсяг видобутку вуглеводнів, економічна додана вартість, рівень оплати праці, ринкова вартість акцій тощо.

Ціннісний підхід в управлінні фінансовим забезпеченням нафтогазовидобувних підприємств може розглядатися як: інвестиції в майбутнє, що допоможуть збільшити обсяг видобутку нафти та газу, покращити технологічний процес та забезпечити стійкість економіки країни. У цьому випадку фінансова підтримка може бути спрямована

на фінансування досліджень та розробок нових технологій, модернізацію обладнання та розвиток інфраструктури необхідність для збереження робочих місць та підтримки соціальної стабільності в регіонах, де знаходяться нафтогазовидобувні підприємства. В цій ситуації фінансова підтримка може бути спрямована на забезпечення підприємств необхідними фінансовими ресурсами для збереження робочих місць, забезпечення життєвого рівня мешканців регіонів та розвиток соціальної інфраструктури; ефективний інструментарій зміцнення незалежності паливно-енергетичного комплексу від російських вуглеводнів через інвестування в розвиток власних нафтогазових ресурсів, диверсифікацію ринків збуту, використання альтернативних енергетичних джерел та зменшення витрат на енергоспоживання. Ціннісний підхід в управлінні фінансовим забезпеченням нафтогазовидобувних підприємств включає в себе не лише максимізацію прибутку, а й врахування соціальної відповідальності перед суспільством. Застосування ціннісного підходу дозволяє створювати ресурсозберігаючі технології, підвищувати рівень безпеки виробничих процесів та покращувати умови праці персоналу, сприяє зниженню ризиків, пов'язаних з негативним впливом на довкілля та забезпеченням соціальної відповідальності підприємства. Крім того, ціннісний підхід відкриває нові можливості для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами, адже ціннісні орієнтири дозволяють визначити пріоритетні напрямки розвитку підприємства. Отже, застосування ціннісного підходу в управлінні фінансовим забезпеченням нафтогазовидобувних підприємств може стати ефективним інструментом для забезпечення сталого розвитку таких підприємств, а також для досягнення суспільних цілей, пов'язаних з енергетичною безпекою країни, охороною довкілля та підвищенням соціальної відповідальності бізнесу.

Козарезенко Л.,

Державний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Рівень людського розвитку залежить від стану сукупності його динамічних характеристик, в тому числі у сфері охорони здоров'я, освіти і науки, культури, доходів населення і рівномірності їх розподілу.

Диференціація підходів до фінансового забезпечення соціальної інфраструктури, в тому числі в частині поєднання державних та ринкових методів і форм, обумовлена особливостями економічної моделі розвитку країни. Процеси формування державної фінансової політики мають бути спрямованими на створення базових інституційних передумов для підвищення рівня людського розвитку, можливостей його повноцінної реалізації. Посилення дієвості фінансового регулювання людського розвитку зумовлено динамікою суспільних змін і потребує виділення достатнього обсягу коштів для фінансування галузей соціальної сфери та удосконалення її інфраструктури. Людський розвиток, як базова складова суспільного розвитку, передбачає використання сукупності норм, правил, методів, форм, механізмів, інструментів та важелів фінансової архітекτονіки з метою забезпечення умов для покращення якості інституційного середовища моделі економічного зростання та підвищення рівня людського розвитку в умовах посилення впливу інтеграційних процесів на макроекономічну динаміку, що сприятиме підвищенню дієвості структурних перетворень в економіці та соціальній сфері. Необхідними передумовами для забезпечення інтенсивного економічного зростання є відповідний ступінь розвитку освітнього і наукового потенціалу, технологічних укладів економіки, інститутів та макроекономічна стабільність. Система державного фінансового регулювання людського розвитку потребує постійного удосконалення з урахуванням прогресивних методів, адаптації до внутрішніх та зовнішніх економічних чинників в умовах структурних змін соціально-економічної моделі держави. Фінансово-бюджетна політика має формувати сприятливі умови для підвищення якісного рівня і доступності послуг медичного обслуговування, освіти, науки, соціального захисту та соціального забезпечення. Високий рівень розвитку людського потенціалу забезпечує належне інституційне середовище і характеризується якістю взаємодії економічних суб'єктів, правил і характеру реалізації фінансового регулювання, які впливають на економічні перспективи країни в глобальному просторі. З огляду на зазначене, важливим є ефективне поєднання інструментарію бюджетної, податкової, монетарної, соціальної політики країни з ринковими механізмами фінансової підтримки людського розвитку. Структурно-функціональна модель державного фінансового регулювання людського розвитку ґрунтується на інтеграції складових фіскальної політики у сфері доходів, видатків, міжбюджетних відносин, дефіциту бюджету, державного боргу та фінансового ринку з урахуванням інституційної трансформації соціально-економічної моделі держави, динамічних змін ендогенного та екзогенного середовища,

що створює можливості для посилення результативності виконання державою завдань і функцій в частині забезпечення збалансованого функціонування галузей соціальної сфери та підвищення рівня добробуту населення. Ціллю державного фінансового регулювання людського розвитку є забезпечення високих стандартів якості життя в країні шляхом створення передумов для ефективного функціонування ринку освітніх послуг, збільшення середньої тривалості життя, зростання рівня добробуту населення, що відображається у підвищенні значення показника індексу людського розвитку та стабільних темпах зростання реального валового внутрішнього продукту на основі дотримання принципів справедливості, комплексності, єдності, ефективності, стабільності, цілеспрямованості та пріоритетності забезпечення дієвості функцій регулювання, контролю, стимулювання та досягнення соціальної справедливості. Вдосконалення механізму фінансового забезпечення людського розвитку має здійснюватися з урахуванням динаміки макроекономічних показників, змін інституційного середовища економіки та досвіду країн із розвинутою та трансформаційною економікою, який можна адаптувати до вітчизняних умов. Досвід державного регулювання людського розвитку високорозвинених країн свідчить про збільшення обсягів фінансування сфери освіти та охорони здоров'я із бюджету. Структура фінансування галузей, що здійснюють вплив на формування людського потенціалу у розвинутих країнах суттєво відрізняється в залежності від особливостей соціально-економічних систем. В переважній більшості розвинутих країн у структурі фінансування галузей освіти і охорони здоров'я переважають кошти приватного сектору економіки. Водночас, країни із «скандинавською» моделлю економічного розвитку спрямовують значну частину бюджетних коштів на фінансування заходів щодо зміцнення людського потенціалу. Світовий досвід свідчить, що пріоритетними напрямками фінансової політики у сфері забезпечення умов для суспільного розвитку є також зниження нерівномірності розподілу доходів населення, підвищення якості та доступності публічних послуг, удосконалення системи критеріїв щодо отримання соціальної допомоги. З урахуванням погіршення демографічної кон'юнктури важливим трендом за умов економічних перетворень стало зростання видатків на пенсійне забезпечення. Зазначені зміни обумовили втілення програми послідовних заходів щодо підвищення пенсійного віку та заохочення більш пізнього виходу на пенсію, зміну умов нарахування пенсій, подовження страхового стажу, необхідного для отримання пенсійних виплат, зміну порядку індексації пенсій.

ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах поглиблення радикальних ринкових перетворень, недосконала законодавча база, воєнні дії росії на території України впливають на розвиток національної економіки, який має свої особливості, а також проблеми ефективності управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання. Фінансово-економічні умови функціонування економіки, які існують зараз в Україні, характеризуються зростанням кризового стану підприємств. Тому в період нестабільної фінансової ситуації для багатьох підприємств питання підвищення ефективності роботи, пов'язаної з управлінням фінансовими ресурсами, стоїть особливо гостро. Ефективне управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств важливо не тільки в кризовий період, але і на будь-якому етапі розвитку бізнесу, а особливо в період інтенсивного повоєнного відновлення. У міжнародній практиці фінансові ресурси розглядають як кошти, призначені для фінансування діяльності та розвитку підприємств, які повинні використовуватися ефективно, задля отримання прибутку. Управління фінансовими ресурсами – це спосіб прийняття ефективних управлінських рішень, який поєднує досвід професіоналів і певні ситуації, що існують на конкретний момент і вимагають оперативності реагування та стратегічних дій. Успіх управління ними на підприємстві безпосередньо залежить від їх структури. Накопичення капіталу може допомогти або перешкодити підприємству збільшити свої активи, а також має прямий вплив на дохідність та прибутковість. Для підприємств важливо знати, де можна залучити фінансові ресурси для підтримки рентабельності, як покращити фінансові потоки, зменшити ризик ліквідності. У контексті виконання стратегічних завдань забезпечення сталого розвитку в країні кожне підприємство розробляє фінансову стратегію збільшення фінансових ресурсів за рахунок удосконалення асортименту, зростання обсягів продажів та зниження собівартості реалізованої продукції; фінансування проєктів, спрямованих на стратегічний розвиток; скорочення часу обробки та підвищити рентабельність за рахунок скорочення витрат і збільшення

доходу; підвищення кваліфікації фінансових менеджерів щодо використання новітніх методів, принципів та інструментів управління.

Діяльність підприємств повинна бути направлена на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, тобто на ефективне управління фінансовими ресурсами, що дає змогу: визначити оптимальний обсяг та структуру оборотних активів; мінімізувати витрати на фінансування та підтримку певного їх обсягу; визначити аспекти управління чистим оборотним капіталом підприємства; забезпечити ліквідність та платоспроможність підприємства; сформувати оптимальний обсяг товарно-матеріальних запасів; оптимізувати управління дебіторською заборгованістю та грошовими коштами. Загальною проблемою для функціонування підприємств є постійна нестача власних фінансових ресурсів. Сьогодні важливе місце в джерелах фінансових ресурсів належить пайовим та іншим внескам фізичних та юридичних осіб, членів трудового колективу. Водночас значно скорочуються обсяги фінансових ресурсів, які надходять від галузевих структур, зменшуються обсяги бюджетних субсидій від органів державної влади і одночасно зростає значення прибутку, амортизаційних відрахувань та позичкових коштів у формуванні фінансових ресурсів підприємств.

На наш погляд, щодо пріоритетних напрямів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах України, то ключовий напрямок їх покращення, полягає в оптимізації їх формування та використання. Управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств може вважатися ефективним лише у тому разі, коли воно дає змогу не лише раціонально використовувати наявні ресурси, а й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого нарощування його фінансового потенціалу й стратегію інноваційного розвитку в умовах сучасних викликів і загроз.

Список використаних джерел

1. Попович Д. В., Черковська Ю. Б. Пролеми та шляхи підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств України. URL: <https://molodyivchenyi.ua>
2. Шляхи підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємствами. URL: <https://eaf.nmu.org.ua>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Пенсійне страхування в Україні є складовою системи державного соціального забезпечення та захисту населення, метою якого є формування джерел фінансування поточних та майбутніх пенсій громадян, соціальних допомог та виплат пенсіонерам. В сучасному світі існують різні моделі пенсійного страхування, що ґрунтуються на трьох основних стратегіях: солідарній, накопичувальній та змішаній. У більшості країн діє система, в якій домінує або солідарна, або накопичувальна система. Змішана система припускає комплексне використання в пенсійній моделі елементів солідарної і накопичувальної стратегій. Нині солідарна і накопичувальна система в чистому вигляді трапляються рідко. Змішана система – найчастіше застосовується різними країнами світу. Так солідарна система домінує в Швеції, Польщі, Фінляндії, Ірані, Туреччині, Єгипті і Китаї. Наприклад, в Швеції 16% зарплати працівника відраховують до пенсійних зобов'язань, 2,5% – йдуть на приватний пенсійний рахунок. У Польщі є обов'язкові пенсійні внески (19,5% фонду оплати праці відраховують в пенсійний фонд), а також існують приватні пенсійні фонди. У Єгипті, Туреччині та Ірані пенсію починають платити з настанням пенсійного віку, але при наявності необхідного трудового стажу. У Китаї державні пенсії платять тільки колишнім державним службовцям, інші роблять внески із зарплати в пенсійний фонд. Накопичувальна пенсійна система домінує у Великій Британії, Італії, Австрії, Німеччині, Франції, США, Нідерландах, Грузії, Чилі, Аргентині, Перу, Колумбії, Індії та Казахстані. Пенсійна система Великобританії – одна з найстаріших систем соціального страхування у світі (з 1908 року). Двічі (у 1944 р. та у 1982-86 рр.) система зазнавала глобальної перебудови. У британській системі, пенсіонери можуть отримувати виплати з трьох джерел: базової соціальної пенсії та трудової пенсії (залежить від заробітку та стажу) із національної страхової схеми, професійної пенсійної схеми та добровільних накопичень. Таким чином, система пенсійного забезпечення, складається з: базової державної пенсії, додаткової державної пенсії і пенсійному заощадженні населення. Зацікавленість громадян у додатковому пенсійному забезпеченні забезпечується тим, що кошти, які вони перераховують для таких накопичень, не обкладаються прибутковим податком. Не

підлягає оподаткуванню і інвестиційний дохід, що накопичується в пенсійних фондах. Податок стягується лише за виплати пенсії. Таким чином, громадянин отримує свого роду «податковий кредит» на кілька десятиліть і значне збільшення пенсії завдяки інвестуванню всієї накопиченої суми. За бажання працівник може перевести всю накопичену суму до іншого пенсійного фонду, наприклад, при переході в іншу компанію – до пенсійного фонду цього підприємства. Після досягнення пенсійного віку громадянин має можливість вибору: можна оформити пенсію у тому ж пенсійному фонді, можна перевести накопичену суму в інший пенсійний фонд або в страхову компанію для придбання пенсії. Жорстка конкуренція ринкових структур за гроші пенсіонерів забезпечує громадянам вибір найкращих умов. Значний інтерес представляє практика формування спеціалізованих компаній з управління активами, які мають штат аналітиків високої кваліфікації. Система оплати послуг таких компаній націлена на те, щоб стимулювати ефективне управління та одночасно оберігати майбутніх пенсіонерів від надмірного ризику.

Державного пенсійного фонду в Ізраїлі немає. Його замінює фонд обов'язкового соціального страхування, звідки виплачуються пенсії та соціальні допомоги. Пенсійні виплати виплачуються всім особам, які досягли пенсійного віку (чоловікам у 65 років, жінкам – у 60) у розмірі від 16 до 24% середньої заробітної плати, а також залежно від сімейного стану. Але самі собою ці суми не в змозі покрити витрати на проживання в Ізраїлі. Тому багато найманих працівників вважають за краще ставати членами пенсійних фондів, куди і відраховують 5.5% від своїх заробітків. Окрім цих внесків, роботодавець також сплачує за свого найманого працівника, але вже 12% від зарплати. І якщо працівник має досить великий стаж, то його пенсія може становити до 75% від заробітку на останньому робочому місці. При цьому самі пенсії не оподатковуються. Отже, більшість пенсійних систем ґрунтується на двох фундаментальних засадах, де перший це добровільне пенсійне накопичувальне страхування, що дозволяє планувати свою пенсію з урахуванням особистих потреб, а другий це солідарність, де пенсії виплачуються людям похилого віку з відрахувань нині працюючих. В Україні існує нагальна необхідність розвитку, удосконалення чи трансформації системи пенсійного забезпечення з врахуванням існуючих реалій, ризиків та викликів та напрацьовуватися із залученням широкого кола учасників.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Європейська інтеграція України відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні суспільного розвитку. Розвиток національних інституцій, імплементація норм європейського права, проведення відповідних реформ, формування інфраструктури європейського рівня супроводжують трансформаційні зміни суспільства. Європейська практика співробітництва з країнами-претендентами на членство в ЄС застосовувала напрацьовані механізми, які передбачали тривалий період інтеграційних змін, виконання певного плану «дій», а вже потім має бути прийнято колегіальне рішення щодо країни-кандидата. Складність не лише у «виконанні завдань», що можуть формувати певні національні обмеження, але і в тому, що кожна країна-член ЄС має право вето. Отримання 23 червня Україною статусу кандидата в члени ЄС є не лише кроком на шляху реалізації суспільних прагнень, але й індикатором змін і трансформацій, що відбуваються в країні у процесі руху до набуття членства в ЄС. Виконання «копенгагенських критеріїв» потребує дотримання політичних, економічних та членських умов. Статус кандидата передбачає можливість доступу до проектних програм для країн, які прагнуть стати членами ЄС. Значуща роль у забезпеченні національних змін належить формуванню відповідного національного середовища, що відповідає європейським стандартам, та фінансовій підтримці впроваджуваних заходів. Важливими є горизонтальне співробітництво країн європейського сусідства, спрямоване на стабілізацію регіону в політичному, економічному та безпековому аспектах. Удосконалення механізмів Європейських програм сусідства шляхом їх регулярних переглядів сприяє посиленню стійкості, забезпеченню сталого розвитку та фінансуванню розвитку людини та суспільства. До вагомих компонентів Східного партнерства після 2020 року віднесено інвестиції та державне управління. Сформований «Інвестиційно-економічний план» передбачає залучення 2,3 млрд євро з Бюджету ЄС, що можуть надаватися у формі грантів, змішаного фінансування та гарантій.

Європейська політика сусідства в частині співробітництва з Україною реалізується в рамках Східного партнерства, яке підтримує досягнення Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року. Серед пріоритетів Східного партнерства визначено наступні: створення

стійкої, сталої та інтегрованої економіки; інституційного розвитку, забезпечення верховенства права та безпеки; формування екологічної та кліматичної стійкості; стійкості цифрових трансформацій, створення стійкого, справедливого та інклюзивного суспільства. Співробітництво ЄС-Україна охоплює різні напрями, зокрема надання макрофінансової допомоги. З початку російської агресії ЄС, країни-члени та європейські фінансові інституції надали у формі макрофінансової допомоги, бюджетної підтримки, екстреної допомоги близько 11,7 млрд євро. Активне застосування інструменту макрофінансової допомоги дозволив ввести на 2023 р. новий інструмент MFA+, який передбачає надання 18 млрд євро у вигляді позик. Отримані у 2023 р два транші від ЄС загальним обсягом 4,5 млрд євро спрямовані на фінансування видатків державного бюджету.

Важливими для України в умовах протидії військовій агресії росії є багатогранна європейська підтримка, зокрема фінансування військової допомоги через Європейський фонд миру та країнами-членами на підтримку збройних сил України (виділено 12 млрд євро); призупинення на рік імпортних мит на весь український експорт до ЄС, забезпечення імпорту в Україну гуманітарної допомоги, продуктів харчування; фінансування заходів із допомоги українським біженцям у країнах-членах ЄС через механізм тимчасового захисту; надання екстреної допомоги через механізм цивільного захисту ЄС, тощо. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відіграла вирішальну роль у розвитку України. Європейська інтеграція України також вплинула на загальносвітові процеси, головними з яких є об'єднання світу навколо підтримки України в протидії російській агресії, відстоювання європейських цінностей, верховенства права, боротьби за національну незалежність.

Список використаних джерел

1. Політика ЄС. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/policy/>
2. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrymala-15-mlrd-ievro-makrofinansovoi-dopomohy-vid-ies>
3. Відповідь ЄС на війну. URL: <https://eu4ukraine.eu/>

ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Питання вдосконалення механізму фінансування соціальної сфери в Україні актуалізуються в умовах обмеженості бюджетних ресурсів та необхідності переорієнтування бюджету країни на військові цілі та здійснення найнеобхідніших соціальних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення. Сучасний механізм фінансування соціальної сфери в Україні ґрунтується на ряді джерел, серед яких – плата за надані послуги; бюджетні асигнування; фінансові ресурси підприємств; кошти спонсорів і благодійних організацій та фондів; страхування; кредит. Не зважаючи на доволі диверсифіковану структуру джерел фінансування соціального забезпечення та захисту населення, головну роль серед них все ж відіграють кошти, акумульовані у централізованих і децентралізованих фондах фінансових ресурсів держави. Кошти бюджетів усіх рівнів є джерелом фінансування різноманітних програм соціального забезпечення як для усіх громадян, так для окремих цільових груп чи верств населення. Державне фінансування соціальної сфери передбачає формування та реалізацію критеріїв і стандартів, які визначають та забезпечують мінімальні соціальні стандарти і гарантії. До числа основних державних соціальних гарантій включаються: мінімальний розмір заробітної плати, мінімальний розмір пенсії за віком; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти. Державні соціальні гарантії, стандарти і нормативи є основою для розрахунку видатків на соціальні цілі та формування на їх основі бюджетів усіх рівнів і соціальних фондів, міжбюджетних відносин, розробки загальнодержавних і місцевих програм економічного й соціального розвитку, подальшого вдосконалення розробки таких програм і прогнозів, що є ціллю та завданням щодо реалізації соціальної орієнтації економіки України.

Якість та обсяги послуг, що надаються державою в рамках забезпечення відповідних конституційних гарантій, у значній мірі

залежить від обсягу коштів, що акумулюються в державному та місцевих бюджетах. Зокрема, в Україні за рахунок коштів бюджету покриваються витрати на надання соціальних допомог малозабезпеченим сім'ям, дітям-сиротам, сім'ям з дітьми, самотніми матерями та іншим вразливим верствам населення; фінансуються системи категоріальних та універсальних пільг, житлових субсидій для частково покриття витрат на утримання житла; реалізуються програми соціального захисту молоді, інвалідів, незапрацьованих та інші. Впродовж останніх років важливим напрямом використання коштів бюджету є покриття дефіциту коштів системи пенсійного страхування, а також фінансування пенсій, призначених за спеціальними законами, різного роду надбавок та підвищень до основного розміру пенсії. У бюджетних видатках України переважають видатки на оборону та на соціогуманітарні напрями: охорона здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіта, соціальний захист та соціальне забезпечення (з урахуванням витрат на проведення пенсійних виплат). Відповідно до звіту Державної казначейської служби України за 2022 рік у структурі видатків Зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення припадають – 15 відсотків, на освіту – 9,6 відсотка, на охорону здоров'я – 7,1 відсотка. Видатки на охорону здоров'я за зведеним бюджетом збільшились на 5,5 відсотка до 215,3 млрд грн, у тому числі за державним бюджетом – на 7,7 відсотків до 184,3 млрд гривень. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення за зведеним бюджетом зросли на 23,9 відсотка до 455,2 млрд грн, за державним бюджетом – на 25,6 відсотка до 426 млрд гривень.

Найбільшу питому вагу серед видатків в загальному обсязі Державного бюджету України становили такі: соціальний захист та соціальне забезпечення – 15,7 відсотка; охорона здоров'я – 6,8 відсотка. Видатки загального фонду державного бюджету на соціальне забезпечення (пенсії, допомоги, стипендії) зросли проти аналогічного періоду 2021 року на 168,9 млрд грн, або на 49,6 відсотка до 509,3 млрд гривень. Таким чином, проведення соціально орієнтованої політики держави обумовлено, перш за все, його бюджетними можливостями. У якості основних індикаторів, що характеризують фінансову підтримку урядом соціальної сфери можна виділити наступні показники: питому вагу видатків на соціальну сферу у загальних видатках бюджетів, %; рівень державних видатків на соціальну сферу до ВВП, %; видатки зведеного бюджету на душу населення.

ПРОТИДІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМ ПОРУШЕННЯМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розвиток світової економіки та кон'юнктура ринку призвели до зростання ролі фінансів у житті кожної людини. Шахрайство здійснюється як внутрішніми учасниками бізнесу, так і зовнішніми суб'єктами та зачіпає інтереси учасників практично всіх сфер суспільних відносин. Шахрайство посягає на найбільш важливі економічні відносини, завдає багатомільйонні збитки національній економіці та добробуту громадян, підриває розвиток підприємницької та інвестиційної діяльності. Боротьба з шахрайством та іншими економічними злочинами є надзвичайно складним завданням, тим більше за сучасного нестабільного ландшафту ризиків. Сучасний рівень шахрайства у фінансовій сфері за масштабами його поширення та розміром завданих збитків, рівнем організованості та ступенем конспіративності, об'єктами посягань і способами захисту від переслідування якісно відрізняється від традиційних способів заволодіння майном осіб, раніше відомих правоохоронним органам. Це, по суті, нова форма кримінального бізнесу – комерційне шахрайство. Ознаками, які відрізняють шахрайство з фінансовими ресурсами від інших видів кримінальних правопорушень, є: цей злочин вчинено у кредитно-фінансовій сфері, що завдає певних збитків у значних розмірах; способи вчинення шахрайства з фінансовими ресурсами різноманітні і поділяються на прості (звичайне спотворення наданої інформації та розтрата коштів на цілі, не передбачені кредитним договором) та складні (характеризуються тривалою стадією підготовки, створення підставних компаній, розробка складних схем переказу грошей); шахрайство з фінансовими ресурсами характеризується використанням як засобу злочину сучасної оргтехніки, а також значної кількості різноманітних документів (бухгалтерських, банківських, господарських).

В закордонній практиці існує широкий спектр інструментів управління ризиками, пов'язаними з фінансовим шахрайством. Для виявлення і боротьби з шахрайством використовуються інструменти: комплаєнс – це набір правових норм, внутрішньої політики та положень компанії, яких повинен дотримуватися кожен працівник. У

розвинених країнах Заходу комплаєнс-система компанії контролюється на державному рівні, тому його порушення зазвичай тягне за собою адміністративне або кримінальне покарання. На жаль, в Україні подібної практики немає, вітчизняні організації в основному покладаються лише на внутрішні положення; аудит фінансової звітності – процедура, яка дозволяє переконатися в прозорості, достовірності та повноті відображених у бухгалтерському обліку операцій, а також порівняти їх з первинними документами. У багатьох компаніях є програма 1С або SAP тієї чи іншої версії. Основним завданням аудиту фінансової звітності є підвищення довіри до фінансової звітності підприємства; система оповіщення про порушення – система зворотного зв'язку, яка дає змогу виявляти шахрайські дії третіх осіб за допомогою людей, які працюють на підприємстві. Система оповіщення про порушення є своєрідним інструментом для реалізації політики нульової терпимості до будь-якого виду шахрайства на підприємстві; внутрішні інструменти: компанія має зовнішнього фінансового контролера, безпосередньо підпорядкованого акціонеру або власнику. Така особа максимально не заангажована, а значить, ефективніша за службу корпоративної безпеки, внутрішнього фінансового контролера та внутрішнього аудитора.

Проте світовий досвід показує, що методи найкраще працюють, якщо застосовувати їх комплексно. Низький ризик і високі прибутки, пов'язані з економічною злочинністю, роблять її дуже привабливою для організованих злочинних груп. Імовірність того, що шахрайство буде виявлено, а злочинців притягнуто до відповідальності, низька через складність необхідних розслідувань. Особливо це стосується випадків шахрайства, яке можна розкрити лише за допомогою міжнародного співробітництва, а також для правопорушень в Інтернеті, для яких необхідно встановити юрисдикцію. Таким чином, боротьба з економічною злочинністю є особливо актуальною в період кризи та в умовах війни. Глобальний економічний простір та його невинні виклики регулярно створюють нові можливості для розвитку шахрайства. На жаль, бізнесу потрібно більше часу щоб адаптуватися до ринкових змін, аніж шахраям, щоб вчасно використати зміни з ціллю власної наживи. Оскільки середній фінансовий вплив випадків шахрайства зростає в усьому світі, здатність ефективно реагувати стає все більш важливою.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах фінансове забезпечення суспільного розвитку України відбувається у надскладних умовах воєнного стану, що спричинило гуманітарну катастрофу з безліччю руйнувань, біженців та жертв серед цивільного населення. Не оминули ці зміни й сферу фінансового забезпечення. Усі ці інциденти негативно відобразилися на діяльність суспільного розвитку. Фінансове забезпечення суспільного розвитку є важливою складовою системи будь-якої країни світу, оскільки воно формує сутність економічних відносин, які виникають з приводу забезпечення суб'єкта господарювання достатньою кількістю необхідних фінансових ресурсів задля досягнення цілей його функціонування в конкретному інтервалі часу. Однак з огляду на зазначене вище, фінансове забезпечення нашої країни загалом опинилося у складному становищі, оскільки значна частина державних видатків була запланована на національну безпеку та оборону країни.

Прийнятий Державний бюджет України на 2023 рік сформовано як бюджет, який спрямований на досягнення головного пріоритету на оборону та безпеку країни. Фінансування видатків на армію є ключовим пріоритетом уряду, тому загальний ресурс на безпеку та оборону було значно збільшено та передбачено у сумі 1141,1 млрд грн, або 18,2% ВВП. Видатки на безпеку та оборону становлять 43,4% загального обсягу видатків державного бюджету України.

Розглядаючи параметри прийнятого бюджету, можемо зробити висновок, що окрім фінансування видатків на національну безпеку та оборону країни, урядом також закладено фінансування інших пріоритетних напрямів, зокрема: на соціальний захист та забезпечення (в розмірі – 447,6 млрд. грн.), на охорону здоров'я (в розмірі – 176,1 млрд. грн.) на освіту (в розмірі – 142,8 млрд. грн.) та ін. І це при умові того, що у 2023 році Державний бюджет затверджено високим рівнем дефіциту. Його планують профінансувати за рахунок міжнародної фінансової допомоги та збільшення зовнішніх запозичень. Відповідно на цю суму зросте обсяг державного боргу, який передбачено в еквіваленті у національній валюті в абсолютному значенні 6423 млрд. грн. Відтак, у наступному році матимемо безпрецедентний дефіцит – на рівні 20,6% ВВП. Окрім того, одним із кроків щодо подолання наслідків збройної агресії Росії проти України є

фінансування Фонду ліквідації наслідків збройної агресії. Джерелом його формування буде частина коштів, перерахованих Національним банком України за результатами його діяльності, а також кошти, отримані від примусової конфіскації майна країни – агресора в Україні, кошти з рахунків банків російського капіталу, що ліквідуються.

Ухвалений державою бюджет на 2023 рік можна розглядати як головний інструмент фінансування розвитку країни, яка сьогодні бореться за незалежність. Ефективне управління бюджетними ресурсами дасть змогу впливати на перебіг більшість соціально – економічних процесів в державі та допоможе стабілізувати функціонування фінансової системи. Таким чином, стимулювання розвитку суспільства відбувається за рахунок розподілу і перерозподілу ВВП країни та створення ефективного механізму державного фінансування в умовах війни. Отже, важливою є реалізація системної та виваженої державної політики у сфері фінансового забезпечення соціального розвитку з використанням таких комплексних інструментів, як бюджет, оподаткування, кредит та страхування. Належна ефективність пріоритетних напрямків та вдосконалення процесів фінансового забезпечення соціального розвитку сприятиме ефективності структурних змін в економічній та соціальній сферах в умовах відновлення господарської системи України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2023 рік». № 2710-IX. (2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>.

Савченко Н.,
Державний торговельно-економічний університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДЕРЖАВИ

Соціально орієнтованим економікам притаманні суттєве значення соціальної сфери та її особливе місце поміж іншими сферами суспільного життя. Метою розвитку соціальної сфери країни є підвищення якості життя населення, що включає ефективне функціонування галузей соціальної сфери, які стимулюють розвиток людського

потенціалу та людського капіталу: охорона здоров'я, освіта, духовний і фізичний розвиток. Досягнення цієї мети потребує значного обсягу фінансових ресурсів, акумуляція яких відбувається як на рівні держави, так і на рівні суб'єктів господарювання. Держава як основний суб'єкт здійснення соціальної політики забезпечує реалізацію права громадян на соціальний захист через встановлені в законодавчому порядку соціальні гарантії та фінансово-економічний механізм їх реалізації. Реалізація і захист права на соціальний захист є одним із пріоритетних завдань держави на шляху інтеграції до ЄС.

Основними фінансовими інструментами та засобами, які використовує держава з метою досягнення визначених стратегічних пріоритетів соціальної політики є: – оподаткування (вилучення частини доходів у юридичних і фізичних осіб до бюджетів різних рівнів та державних цільових фондів); – бюджетні трансферти (передання коштів з одного бюджету до іншого на безоплатних і безповоротних засадах у формі бюджетного субсидіювання чи вилучення бюджетного надлишку: дотації, субвенції, субсидії); – приватна благодійність (добровільна і безоплатна діяльність приватних осіб або організацій з надання адресної грошової допомоги окремим людям або організаціям); – підтримка громадських ініціатив (спрямована на утвердження громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку держави, реалізацію суспільно значущих ініціатив у соціальній сфері (соціальному захисті і соціальному забезпеченні, охороні здоров'я, освіті й науці, духовному та фізичному розвитку). У сучасних умовах сфера соціального захисту України розвивається та набуває істотних змін в напрямку, що відповідають європейським стандартам. Разом з тим, підтримка такої розгалуженої системи соціального захисту, яка здебільшого функціонує на принципах солідарності та субсидування, вимагає значних фінансових ресурсів, що в умовах складних соціально-економічних та демографічних проблем як у світі, так і в Україні, стає важким тягарем для економіки країни. Тому виникає необхідність вдосконалення фінансово-бюджетних відносин через розвиток системи бюджетного планування та прогнозування, підвищення ефективності бюджетних видатків, активне залучення недержавних форм фінансового забезпечення, розвиток державно-приватного партнерства у фінансуванні заходів соціального характеру.

Розширення кількості суб'єктів соціальної політики та зростання соціальної активності людини є вагомими чинниками підвищення результативності та ефективності її реалізації. Інтеграція України в європейський та світовий соціальний простір актуалізує питання про утвердження таких важливих принципів формування та розвитку фінан-

сового забезпечення соціального захисту населення – соціального партнерства та індивідуальної соціальної відповідальності. Зміст принципу індивідуальної соціальної відповідальності полягає в тому, що кожен здоровий громадянин працездатного віку повинен передусім самостійно дбати про власний добробут, не перекладаючи цих обов'язків на державу. Як свідчить міжнародний досвід, надмірне збільшення різноманітних соціальних допомог призводить до появи у суспільстві утриманських настроїв, орієнтації на споживання та інших настанов, що порушують ринкові принципи вільної конкуренції, опори індивіда на власні сили, орієнтації на успіх та наполегливу працю. Разом з тим, обов'язком держави має бути надання фінансової допомоги населенню у надскладних життєвих умовах і обставинах. Поєднання принципу соціального партнерства та індивідуальної соціальної відповідальності у процесі розвитку вітчизняної соціальної сфери дозволить підвищити рівень її фінансового забезпечення та зміцнити стан соціальної захищеності суспільства.

Чернега В.,

Державний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну та запровадження воєнного стану внесли свої корективи, фактично, у всі сфери суспільного життя. Система вищої освіти не є виключенням. Під час воєнного стану перед нею постали нові виклики, реагувати на які вкрай необхідно задля збереження вищої освіти в Україні та підвищення її вкладу у соціально-економічний розвиток країни та її регіонів. Економіка та державний бюджет України, поза всяким сумнівом, опинились в складному становищі. З об'єктивних причин податкові надходження державного бюджету, з одного боку, зумовлені скороченням/припиненням економічної активності суб'єктів господарювання в Україні суттєвим чином скоротились, а видатки на ведення війни в тому числі за рахунок коштів державного бюджету, з іншого боку, значно зросли. Це означає дефіцит коштів, який потрібно фінансувати. Зокрема, відчуті зміни торкнулися і освітньої галузі.

У проєкті держбюджету на 2022 рік вперше видатки на освіту зведеного бюджету передбачені на рівні понад 7% ВВП – 392,2 млрд грн. Однак війна внесла свої корективи в бюджетний процес України, зокрема і у видатки на фінансування освіти. Верховна Рада України на черговому засіданні 31 травня ухвалила в цілому законопроект про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік». Відповідного до якого встановлено, що у 2022 році, як виняток з положень статті 24-2 Бюджетного кодексу України, кошти державного дорожнього фонду спрямовуються першочергово на виконання боргових зобов'язань за запозиченнями, отриманими державою або під державні гарантії, а також на забезпечення потреб сектору оборони». Неминучим став секвестр бюджету задля збільшення обсягів резервного фонду. Відповідно до постанови КМУ, відбувся перерозподіл 73,33 мільярда гривень із державного бюджету на 2022 рік на військові потреби. Основні скорочення відбулись за загальнодержавними витратами, які розподіляються Мінсоцполітики – 32,15 млрд грн, Міносвіти та науки – 14,8 млрд грн та Мінветеранів – 5,5 млрд грн. Видатки загального фонду держбюджету на 2022 рік, передбачені для МОН за програмою «Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам», скоротили на 10% або на понад 10,8 млрд гривень. У державному бюджеті на 2023 рік закладено 156 млрд грн на фінансування освіти, з них 87,5 млрд грн буде направлено на виплату заробітної плати; 4,6 млрд грн – на виплату академічних стипендій студентам, аспірантам та докторантам для близько 150 тис. осіб; 52,1 млрд грн – на підготовку кадрів установами професійної вищої освіти та вищої освіти.

Продовжується фінансування вищої освіти за рахунок міжнародних коштів. Так за бюджетною програмою 2201610 «Вища освіта, енергоефективність та сталий розвиток», основна мета якої приведення інфраструктури закладів вищої освіти до сучасних стандартів енергоефективності обсяг коштів у 2023 році збільшиться більше ніж на 1,8 млрд.грн (з 649 800 тис. грн до 2 520 000 тис. грн). За бюджетною програмою 2201680 «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів», мета якої покращення умов забезпечення якості та прозорості в системі вищої освіти України, залучення міжнародної допомоги зросте у 2023 році майже на 100 млн.грн (з 150 000 тис. грн. до 243 720 тис. грн.). Отже, можна зазначити, що незважаючи на виклики сучасності система фінансового забезпечення вищої освіти намагається успішно реагувати на виклики сучасності та залучати додаткові джерела фінансування.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік»: Закон України від 31 травня 2022 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-20#Text>

2. Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2022 р. № 401. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2022-%D0%BF#Text>

3. Шевчук І.Б., Шевчук А.В. Освітня аналітика крізь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. Економіка та суспільство.2022.№39.DOI:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39>

Ястреб Я.,

Державний торговельно-економічний університет

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

В умовах повномасштабного вторгнення та руйнації багатьох об'єктів спортивної інфраструктури існує необхідність у всебічній підтримці фізичної культури і спорту з боку держави, іноземних партнерів та міжнародних організацій. Адже підтримка високого рівня фізичного розвитку населення, не тільки позитивним чином впливає на майбутні покоління, а й сприяє збільшенню людського капіталу, покращення якості життя та відновленню економіки. Євроінтеграційний процес обумовлює організаційні зміни, що відбуваються у всіх сферах суспільства, у тому числі – у сфері фізичної культури і спорту. Тож, актуальним залишається аналіз інституційних засад фінансування спортивної галузі Європейського Союзу. Положення про фінансове забезпечення міститься у найважливішому нормативному документі Європейського Союзу у сфері фізичної культури і спорту «Європейська хартія спорту для всіх». Держави в структурі цієї Хартії поділяються на дві групи в залежності від форми державної участі в управлінні. Перша група країн складається з держав, що мають самостійний спеціалізований орган державного управління на федеральному рівні: Великобританія, Франція, Люксембург, Норвегія, Португалія, Італія. У таких країнах управління спортом

здійснюється національним олімпійським комітетом. До другої групи належать Німеччина, Австрія, Бельгія, в яких відсутній самостійний спеціалізований орган державного управління.

Фінансування фізичної культури і спорту в Україні здійснюється переважно з державного та місцевих бюджетів, фондів підприємств та організацій. Щодо видів фінансування, то воно може бути прямим, що здійснює Міністерство молоді та спорту України та непрямим, що проводить Національний олімпійський комітет, а також міністерства, які виділяють частину свого бюджету на спорт. Зокрема, Міністерство освіти і науки України виплачує заробітну плату викладачам фізичної культури і спорту та фінансує професійну підготовку. Децентралізоване державне фінансування здійснюється органами місцевого самоуправління з обласних, міських, районних у містах, селищних та сільських бюджетів. Відповідно до покладених обов'язків, профільне міністерство розробило «Дорожню карту реформ у сфері фізичної культури і спорту», де Україна декларувала спрямованість на європейську модель взаємовідносин між державою та спортом, яка передбачає збереження за державою регулятивної функції та збільшення автономії спортивних федерацій, що, своєю чергою, передбачає зменшення державного фінансування галузі. Фінансова підтримка у цьому сенсі має чи не найбільше значення, адже від її величини суттєво залежить якість реалізовуваної політики.

Недостатній рівень фінансування з державного та місцевого бюджетів, відсутність фіскальних стимулів, глобальних спонсорів, механізму прямого державного фінансування ініціатив та спортсменів, негативно позначається на розвитку спортивного середовища. Тому за участю представників спортивних інституцій, народних депутатів України, спортсменів, тренерів, функціонерів сфери фізичної культури і спорту, громадськості, напрацьовано пропозиції, що покладено в основу Стратегії розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року. Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюватиметься за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, інших не заборонених законодавством джерел, залучення у сферу фізичної культури і спорту позабюджетних коштів. Успішна реалізація даної Стратегії створить умови для розвитку олімпійського руху, спорту вищих досягнень, які є основою формування позитивного іміджу України у світовому співтоваристві, підтримку паралімпійського і дефлімпійського руху, популяризації занять фізичною культурою і спортом як одного із напрямів розвитку населення. Отже, спорт має вирішальне

значення для благополуччя Європейського союзу, про що свідчить розвинена інституційна система. Тож в контексті європейської інтеграції держави фінансове забезпечення розвитку фізичної культури і спорту є однією із важливих соціально-гуманітарних сфер державного будівництва, яка покликана забезпечити високий рівень фізичного здоров'я, трудовий потенціал суспільства, позитивний імідж країни на світовій спортивній арені.

Список використаних джерел

1. Державна фінансова політика : монографія / В. В. Коровій. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 388 с.
2. Білов, С., Тищенко В. Український спорт – новий відлік. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. 2023. № 1(159). С. 50-53.
3. Бюджетна стратегія суспільного розвитку : монографія / І.Я. Чугунов. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
4. Гурбанова Н.Н. Щодо питання інвестицій в спорт України: нормативний аспект. Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності»: збірник матеріалів. Дніпро. 2022. С. 374.
5. Дорожня карта реформ у сфері фізичної культури і спорту. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/364>

Наукове електронне видання

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 11–12 квітня 2023 року)

Видавець і виготовлювач
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156
Тел. (044) 513-74-18
Електронна пошта knute@knute.edu.ua
121E–23

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 7656 від 05.09.2022